

Vilniaus Universitetas
Filosofijos fakultetas
Ugdymo mokslų institutas

Emilija Šleiniūtė

Edukologijos studijų programa
Magistro darbas

Lietuvos TALIS tyrimų poveikis pedagogų rengimo politikai

Darbo vadovas: prof. habil. dr. Rimantas Želvys

Vilnius

2023

TURINYS

Tekste naudotų trumpinių paaiškinimai	8
Darbe pateiktų lentelių sąrašas	9
Darbe pateiktų paveikslų sąrašas	10
Įvadas.....	11
TALIS – Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas	14
TALIS tyrimų svarba.....	16
TALIS tyrimas Lietuvoje 2008 m.	20
Lietuvos pagrindinio ugdymo mokytojo profilis 2008 m.	20
Lietuvos pedagogo profesinė patirtis ir galimybės 2008 m.	21
Lietuvos pagrindinio ugdymo mokyklų profilis 2008 m.....	23
TALIS tyrimas Lietuvoje 2018 m.	26
Lietuvos pagrindinio ugdymo pedagogo profilis 2018 m.	26
Lietuvos pedagogo profesinė patirtis ir galimybės 2018 m.	29
Pagrindinio ugdymo mokyklų profilis 2018 m.	32
Siekiniai mokytojo profesijai 2018 m.	33
Pedagogų rengimas Lietuvoje	37
Pedagogų rengimo reglamentas.....	38
Pedagogų rengimo reglamento pokyčiai 2008-2010 m.....	38
Pedagogų rengimo reglamento pokyčiai 2012 m.	41
Pedagogų rengimo reglamento pokyčiai 2018-2022 m.....	43
Tyrimo metodika ir etika	47
Kokybinio tyrimo rezultatai ir jų apibendrinimas	51
Respondentų nuomonė apie TALIS tyrimo vykdymą.....	51
Respondentų nuomonė apie pedagogų rengimą ir mentorystės programą.....	53
Respondentų nuomonė apie dirbančius mokytojus: darbo sąlygos, profesinio tobulėjimo veiklų pasirinkimai, bendradarbiavimas.....	55
Respondentų nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą	57
Diskusija.....	61

Išvados.....	63
Moksliniame darbe naudotų šaltinių sąrašas	64
Priedai.....	69
Priedas nr. 1 Tyrimo klausimynas lietuvių kalba.....	69
Priedas nr. 2 Tyrimo klausimynas anglų kalba	70
Priedas nr. 3 Interviu išrašas nr. 1	71
Priedas nr. 4 Interviu išrašas nr. 2	85
Priedas nr. 5 Atsakymai į klausimyną anglų kalba	102

Santrauka

Lietuvos TALIS tyrimų poveikis pedagogų rengimo politikai. Emilija Šleiniūtė. Vilniaus Universitetas. 2023. 106 p.

Edukaciniuose tyimuose ypatingai akcentuojama mokytojų kokybės svarba ir jos įtaka mokinių rezultatams, nacionalinės švietimo politikos formuotojai taip pat daug dėmesio skiria mokytojo kokybės klausimui ir įvadiniam mokymui. Šalies švietimo politikos gairių formuotojai priimdami sprendimus analizuoja TALIS tyrimų metu gautą informaciją apie Lietuvos rodiklius, rezultatus vertina svarstant pedagogų rengimo politikos pokyčius.

Tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip TALIS tyrimo rezultatai veikia pedagogų rengimo politikos Lietuvoje formavimą.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros, Lietuvos TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimų rezultatų ir Lietuvos Pedagogų rengimo reglamento analizė, pusiau struktūruotas interviu, interviu įrašų transkribavimas, kokybinė turinio analizė.

Išanalizavus TALIS 2008 m. ir 2018 m. atliktus tyrimus buvo nustatyta, kad šalyje vyksta mokytojų senėjimas, vyrauja lyčių nelygybė, patiriami sunkumai pritraukiant jaunos specialistus, žemas pedagogų judumo procentas, didelis poreikis mokymų, skaitmenizacijos. Taip pat įvertinta mokytojo padėtis visuomenėje ir atskleistos švietimo sistemos spragos, kurias švietimo politikos formuotojai bando taisyti pertvarkomis. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymo „Dėl pedagogų rengimo reglamento“ analizė rodo, kad reglamentas palaipsniui keičiasi įgyvendinant TALIS tyrimuose pateiktas išvadas. TALIS tyrimo svarbą pedagogų rengimo reglamento pokyčiams galima įvertinti ir dėl paties reglamento kaitos – nuolatiniai pokyčiai akivaizdžiai pastebimi pedagogų rengimo ir pedagoginės praktikos tobulinimo skyriuose. Atliktas interviu su Lietuvos ir Latvijos Švietimo ir mokslo ministerijų atstovais, atsakingais už tų šalių pedagogų rengimą bei TALIS tyrimo vykdymą, atskleidžia vienodą abiejų šalių požiūrį į daugelį dominančių klausimų, ypatingai, kad TALIS tyrimo rezultatai nėra panaudojami efektyviai, todėl prasmės tyrimą plėsti nėra. Būsimų pedagogų rengimas ir mentorystė šalyje yra atiduotos į aukštųjų mokyklų bei mokyklų rankas, kai tuo tarpu Latvijos respondentų atsakymai teigia, kad pedagogų rengimui yra numatytos tam tikros normos ir standartai. Tačiau, kaip mini Lietuva, iki galo nėra suprantama, kokią naudą mentorystė gali suteikti siekiant pritraukti naujų pedagogų, o jauniausių pedagogų imtis tyrime yra sąlyginai nedidelė, kad matytume ar naujaisi pokyčiai pedagogų rengimo politikoje duoda naudos. Išskirti tam tikri Lietuvos vidinės kultūros aspektai leidžia suprasti, kad pedagogų rengimas prasideda ne aukštojoje mokykloje, o būsimus pedagogus supančioje aplinkoje, nusistovėjusiose normose. Lietuvos respondentai teigia, kad didelis pačių mokytojų ir jų aplinkos menkinantis požiūris į

profesiją neprisideda prie prestižo formavimo, siekiant pedagogo profesiją padaryti patrauklia, kai Latvijos informantai vengia tokios griežtos komunikacijos.

Apibendrinant galima teigti, kad TALIS tyrimas turi įtakos pedagogų rengimo politikos formavimui, ypač teisiniam pedagogų rengimo politikos reglamentavimui, tačiau tyrimas suteikia tik vieną iš daugelio šaltinių ir duomenų, į kuriuos reikia atsižvelgti formuojant pedagogų rengimo politiką. Kitaip tariant, pedagogų rengimo politikos formavimas neturėtų remtis tik TALIS tyrimo rezultatais, bet turėtų atsižvelgti ir į kitus tyrimus, šalies švietimo sistemos specifiką ir konkrečius šalies poreikius.

Raktiniai žodžiai: TALIS tyrimas, pedagogų rengimas, pedagogų rengimo politika.

Abstract

The Impact of the TALIS Surveys on Teacher Education Policy in Lithuania. Emilija Šleiniūtė. Vilnius University. 2023. 106 p.

In educational studies, the importance of teacher quality and its influence on student results is particularly emphasized, and national education policy makers also pay a lot of attention to teacher quality and introductory training. When making decisions, the country's education policy guidelines makers analyze the information obtained during the Lithuanian TALIS survey on the country's indicators and evaluate the results while considering changes in the teacher training policy.

The purpose of the research: to find out how the results of the TALIS survey affect the formation of teacher training policy in Lithuania.

Research methods: analysis of the academic literature, TALIS survey 2008 and 2018 Lithuania results and Lithuanian Teacher Training Regulation law, a semi-structured interview, transcription of interview recordings, qualitative content analysis.

After analyzing Lithuania results on TALIS survey that was made in 2008 and 2018, it was found that the country is experiencing an aging of teachers, gender inequality, difficulties in attracting young specialists, a low percentage of teachers' mobility, and a great need for training and digitalisation. The position of the teacher in society was also assessed and problems in the education system were revealed, which educational policy makers are trying to correct through reforms. The analysis of the regulation of the Minister of Education and Science of the Republic of Lithuania on the training of teachers shows that the regulation is gradually changing with the implementation of the conclusions presented in the TALIS surveys. The importance of the TALIS survey for the changes in the teacher training regulation can also be assessed due to the change in the regulation itself, continuous changes are clearly visible in the teacher training and teachers' practice improvement. The interview with the representatives of the Lithuanian and Latvian Ministries of Education and Science, responsible for the training of teachers in those countries and the implementation of the TALIS survey, reveals the same attitude of both countries to many issues of interest, especially that the results of the TALIS survey are not used effectively, so there is no point in expanding the survey. Training and mentoring of future teachers in the country is left in the hands of higher education institutions and schools, while the answers of Latvian respondents state that certain norms and standards are provided for the training of teachers. However, as Lithuania mentions, it is not fully understood what benefits mentoring can provide in the effort to attract new teachers, and the sample of the youngest teachers in the survey is relatively small in order to see whether the latest changes in the teacher training policy are beneficial. Certain aspects of Lithuania's internal culture have been

singled out, making it clear that the training of teachers does not begin in higher education, but in the environment and established norms surrounding future teachers. The great denigration of the profession by the teachers themselves and their environment also does not contribute to the formation of the profession's prestige in order to make the teaching profession attractive, when Latvian informants avoid such strict communication.

In summary, it can be said that TALIS survey has an impact on teacher training policy formation, especially on the legal regulation. However, the survey provides only one of many sources and data to consider in teacher education policy. In other words, the formulation of teacher training policy should not be based only on the results of the TALIS survey, but should also take into account other surveys, the specifics of the country's education system, and the specific needs of the country.

Keywords: TALIS survey, teacher training, teacher training policy.

Tekste naudotų trumpinių paaiškinimai

EBPO PISA – (angl. *Programme for International Student Assessment*) Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos vykdomas tarptautinis penkiolikmečių švietimo pasiekimų tyrimas;

EBPO vidurkis – 2018 m. TALIS tyrime dalyvavusių Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos šalių rezultatų vidurkis;

IKT – Informacinės ir komunikacinės technologijos;

ISCED (angl. *International Standard Classification of Education*) – Tarptautinis standartizuotas švietimo klasifikatorius;

ISCED 1 – pirmas švietimo programų lygmuo pagal Tarptautinį standartizuotą švietimo klasifikatorių, atitinkantis pradinio ugdymo programas nuo 7(6) metų, suteikiančias teisę įgyti pradinį išsilavinimą;

ISCED 2 – antras švietimo programų lygmuo pagal Tarptautinį standartizuotą švietimo klasifikatorių, atitinkantis pagrindinio ugdymo programas, suteikiančias teisę įgyti pagrindinį išsilavinimą, ir profesinio mokymo programas, suteikiančias teisę įgyti pagrindinį išsilavinimą ir kvalifikaciją ar teisę atlikti darbą arba darbinę funkciją;

ISCED 3 – trečias švietimo programų lygmuo pagal Tarptautinį standartizuotą švietimo klasifikatorių, atitinkantis vidurinio ugdymo programas, suteikiančias teisę įgyti vidurinį išsilavinimą, ir profesinio mokymo programas, suteikiančias teisę įgyti vidurinį išsilavinimą ir kvalifikaciją ar teisę atlikti darbą arba darbinę funkciją;

NŠA (Nacionalinė švietimo agentūra) – tai valstybinė institucija, įsteigta 2019 m. ir koordinuojama Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos;

OECD (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*) – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO);

TALIS (angl. *Teaching and Learning International Survey*) – Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas;

TALIS vidurkis – 2008 m. vykusiam TALIS tyrime dalyvavusių šalių ar jų autonominių regionų rezultatų vidurkis;

ŠVIS – Švietimo valdymo informacinė sistema;

Darbe pateiktų lentelių sąrašas

Lentelė nr. 1: TALIS tyrime dalyvavusių šalių ir mokytojų skaičiaus kitimas	15
Lentelė nr. 2: Lietuvos ir TALIS tyrimo šalių mokytojų profesinis amžius	22
Lentelė nr. 3: Lietuvos mokytojų pasiskirstymas (proc.) per amžiaus grupes	26
Lentelė nr. 4: Lietuvos mokytojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir bendro mokytojų skaičiaus pokytis 2018-2022 m.m.....	27
Lentelė nr. 5: Lietuvos mokytojų profesinio tobulinimosi trikdžiai.....	31
Lentelė nr. 6: Penkių dimensijų modelio, apibūdinančio mokytoją, skaidymas	34
Lentelė nr. 7: Svarbiausių LR Pedagogų rengimo reglamento 2008 m. ir 2010 m. redakcijų aspektų palyginimas.....	38
Lentelė nr. 8: Laipsnį suteikiančios pedagogines studijas integruojančios programos sandara.....	41
Lentelė nr. 9: Respondentų nuomonė apie TALIS tyrimo vykdymą.....	51
Lentelė nr. 10: Respondentų atsakymai apie pedagogų rengimą bei mentorystę.....	53
Lentelė nr. 11: Respondentų nuomonė apie dirbančius mokytojus.....	55
Lentelė nr. 12: Respondentų nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą.....	58

Darbe pateiktų paveikslų sąrašas

Paveikslas nr. 1: Mokytojų dalyvavimo bendradarbiavimu paremtoje profesinio tobulėjimo veikloje ir pasitenkinimo darbu santykis.....	17
Paveikslas nr. 2: Baltijos šalių ir Suomijos mokytojų pasitenkinimo savo darbu procentas.....	18
Paveikslas nr. 3: Kokybiško ugdymo trikdžiai mokykloje.....	32
Paveikslas nr. 4: Pedagogų rengimo reglamente numatytas praktiką atliekančio studento vaidmuo praktikos metu	42
Paveikslas nr. 5: Tyrimo modelis	47

Įvadas

Temos aktualumas. Didelės apimties tarptautiniai moksliniai tyrimai sulaukia vis daugiau susidomėjimo švietimo studijų lauke. Todėl per pastaruosius dešimtmečius išaugo praktikų, tyrėjų, politikos formuotojų bei pačios visuomenės susidomėjimas šia sritimi (Hernández-Torrano, Courtney, 2021). Visuomenėje ir žiniasklaidoje tarp intensyvių diskusijų vis dažniau akcentuojama tarptautinių mokymo ir mokymosi tyrimų rezultatų svarba pasauliniame kontekste – šalys stengiasi lygiuotis į aukščiausias rezultatų vietas, o švietimo politikai pradeda analizuoti esamas savo šalies švietimo sistemos spragas. ES šalims vieningai kalbant, jog reikia siekti kokybiško ir kiekvienam asmeniui prieinamo ugdymo (Europos komisija, 2020), mokslininkai ir politikos formuotojai visame pasaulyje vis labiau domisi įvairiais tyrimais, kurie ieško su mokymo kokybe susijusių veiksnių, galinčių pagerinti mokinių pasiekimus. Esminį vaidmenį, ieškant minėtų veiksnių, vaidina ne tik kiekvienos šalies mokyklų vadovai, bet ir mokytojai. Hanushek (2012) teigia, kad „švietimo efektyvumo tyrimai, atliekami dešimtmečius, periodiškai prieina prie išvados, kad mokytojų vaidmuo, skatinant mokinių mokymąsi, yra išskirtinai svarbus“. Taigi, galima daryti prielaidą, kad vienas iš svarbiausių mokymo kokybės veiksnių – pats mokytojas. Mokymo kokybė tiesiogiai priklauso nuo mokytojo, nes mokytojas, panaudodamas savo turimą kvalifikaciją, ugdymo, komunikacijos įgūdžius, gali pakeisti mokinio požiūrį į mokymą (Graham et al., 2020).

Vis dažniau mokyklos vertinamos testavimo būdu, kai mokymo proceso dalyviams – mokiniams, mokytojams, mokyklų vadovams ir tėvams pateikiami klausimynai, kurių atsakymai gali nulemti tam tikrus procesinius veiksmus ir politikų sprendimus šalies švietimo politikoje. Pateikiamais klausimynais surenkama daug svarbios informacijos, leidžiančios geriau suprasti ir paaiškinti kiekvienos šalies pasiekimus (Capano, Howlett, 2020). Vienas iš tokių pavyzdžių – Tarptautinės Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (angl. *Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD) (toliau – EBPO) nuo 2008 metų vykdomas Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS (angl. *Teaching and Learning International Survey*), kurio pagrindinis objektas yra mokytojai ir mokyklų vadovai (EBPO, 2022). Šis tyrimas yra pirmasis didelės apimties mokymo ir mokymosi pasiekimų tyrimas, kuris suteikia vertingas išvagas apie mokytojų ir mokyklų vadovų darbo sąlygas bei mokymosi aplinką visame pasaulyje. Lietuva yra viena iš šalių, dalyvavusių TALIS tyrimuose 2008 m. ir 2018 m. bei dalyvausiančių 2024 m. vyksiančiame tyrime.

Pagrindinės valdžios nutarimai, Lietuvos Respublikos Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau – ŠMSM) leidžiami įsakymai, vietos institucijų sprendimai, kiti teisės aktai formuoja šalies švietimo politiką ir jos įgyvendinimą (Duoblienė, 2010). Lietuvos valstybės švietimo politikai pastarieji metai pedagogų klausimu buvo itin dėkingi – ypatingas dėmesys mokytojų,

pagalbos mokiniui specialistų ir mokyklų vadovų rengimui, kvalifikacijai, kompetencijų tobulinimui. Lietuvos valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ (2012) šalia sumanios Lietuvos vizijos, akcentuojama ir mokymosi visą gyvenimą svarba bei skatinimas mokytojus nuolat atnaujinti savo žinias. ŠMSM pedagogų rengimo pertvarka, prestižinės mokytojo profesijos iki 2025 m. siekio išskėlimas iliustruoja pedagogų rengimo, o taip pat kvalifikacijos tobulinimo klausimų svarbą nacionaliniu lygmeniu. XVI-osios Lietuvos Vyriausybės 2012–2016 metų programoje (2013) pedagogų kvalifikacijos tobulinimo sistemos sukūrimas buvo nurodytas kaip vienas iš svarbiausių veiklos prioritetų. Rengiant naujausios Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ dokumento projektą (2023) planuojama, kad „mokytojo profesiją bus skatinami rinktis geriausieji“, taip formuojant itin profesionalų požiūrį į būsimus šalies mokytojus. Taigi, galima spėti, kad esamų mokytojų balso svarba, ir tuo paremti tyrimai ruošiant gaires naujajai mokytojų kartai turėtų neprarasti aktualumo dar beveik 30 metų.

Tyrimo problema. Edukaciniuose tyrimuose ypatingai akcentuojama mokytojų kokybės svarba ir jos įtaka mokinių rezultatams. EBPO TALIS tyrime plačiai naudojama sąvoka „kokybiškas mokytojas“ (angl. *Quality teacher*). Schleicher (2015) teigia, kad pagal EBPO „turime geriau suprasti, kas laikoma ‚kokybišku mokytoju‘, kaip atrodo šalių profiliai, susiję su mokytojų kokybe, ir kokios strategijos galėtų būti taikomos, kad šalis būtų nukreipta tinkama linkme“. Turėti aukštos kokybės mokytojus yra būtina sąlyga, siekiant užtikrinti, kad mokiniai gautų geriausią išsilavinimą ir būtų tinkamai pasirengę ateities iššūkiams (Sorensen, Robertson, 2017).

Nuolatinis procesas, kurio metu mokytojas kelia savo atliekamo darbo kokybę ir tobulėja visą profesinės veiklos laikotarpį yra neįsivaizduojamas be tinkamo mokytojo parengimo ir įvadinio mokymo – tai yra pirmieji svarbiausi nuolatinio mokytojų profesinio tobulėjimo proceso žingsniai (Europos Komisija, 2021). Tiek Europos, tiek nacionalinės politikos formuotojai daug dėmesio skiria mokytojo kokybės klausimui ir įvadiniam mokymui. Kuriant ir palaikant kokybiško ir tobulėjančio mokytojo konceptą, pagrindiniu atspirties tašku tampa mokytojų rengimas (Oates, 2019).

Pagal EBPO TALIS tyrimų duomenis, kiekvienos šalies (ar jos autonomiško regiono) ataskaitoje jos rezultatai yra lyginami su bendru šalių ar jų autonomiškų regionų vidurkiu (toliau TALIS vidurkis, EBPO vidurkis), kurį galima laikyti minimaliu siektinu šalies rezultatų rodikliu. Šalies švietimo politikos gairių formuotojai priimdami sprendimus analizuoja tyrimų metu gautą informaciją apie Lietuvos rodiklius įvairiuose švietimo pasiekimų tyrimuose ir lygina šią informaciją su kitų šalių profiliais, ieško sąsajų tarp tos šalies švietimo politikos modelio ir aukštų tyrimų rezultatų. Analogiškai EBPO TALIS tyrimo rezultatai įvertinami svarstant pedagogų rengimo politikos pokyčius. Atsižvelgiant į dažną šalies švietimo politikos kaitą ir nuolatinės permainas keliami tokie probleminiai klausimai: *Kaip Lietuvos švietimo politikai, remdamiesi tyrimais grįsta*

informacija, formuoja šalies pedagogų rengimo politiką, siekdami priartėti prie EBPO TALIS vidurkio? Kokiu mastu iš tiesų yra atsižvelgiama į tyrimą? Ar yra tiesioginės sąsajos tarp TALIS tyrimo rezultatų ir konkrečių priimtų sprendimų Lietuvos pedagogų rengimo politikoje?

Hipotezė. Lietuvos TALIS tyrimo rezultatai turi tiesioginį ryšį su pedagogų rengimo politikos reglamentavimu.

Darbo tikslas. Išsiaiškinti, kaip TALIS tyrimo rezultatai veikia pedagogų rengimo politikos Lietuvoje formavimą.

Tyrimo objektas. Pedagogų rengimo politika.

Tyrimo subjektas. Lietuvos TALIS tyrimų rezultatai.

Tyrimo metodologija:

Teoriniai metodai: mokslinės literatūros, Lietuvos TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimų rezultatų ir Lietuvos Pedagogų rengimo reglamento analizė;

Empiriniai metodai: pusiau struktūruotas interviu;

Duomenų apdorojimo ir analizės metodai: interviu įrašų transkribavimas, kokybinė turinio analizė.

Uždaviniai:

1. Išanalizuoti šalies TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimų rezultatus;
2. Įvertinti svarbiausius Lietuvos pedagogų rengimo gaires patvirtinančius dokumentus;
3. Apklausti asmenis, kuruojančius pedagogų rengimo politikos klausimą Lietuvoje ir Latvijoje;
4. Nustatyti, kaip TALIS tyrimo rezultatai koreliuoja su pedagogų rengimo politikos formavimu.

TALIS – Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas

TALIS tyrimas, arba plačiau visuomenei geriau žinomas „mokytojo balso“ tyrimas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama mokytojo profesijai ir mokytojų darbo sąlygoms, Lietuvoje ir dar 23 pasaulio šalyse pirmą kartą buvo pradėtas 2008 m. ir nuo to laiko vykdomas kas penkerius metus (EBPO, 2008). TALIS tyrime apklausiami pagrindinio ugdymo mokytojai ir mokyklų, kuriose jie dirba, direktoriai. Remiantis 2013 m. tuometinio Lietuvos Švietimo ir mokslo ministro išleistu įsakymu „Dėl Tarptautinio standartizuoto švietimo klasifikatoriaus ISCED“ (angl. ISCED – *International Standard Classification of Education*) (toliau – ISCED), pagrindinio ugdymo mokytojai atitiko 2 lygį pagal ISCED (toliau – ISCED 2). Tyrimas buvo parengtas atsižvelgiant į poreikį gauti daugiau palyginamųjų duomenų apie švietimo sistemas įvairiose pasaulio šalyse (EBPO).

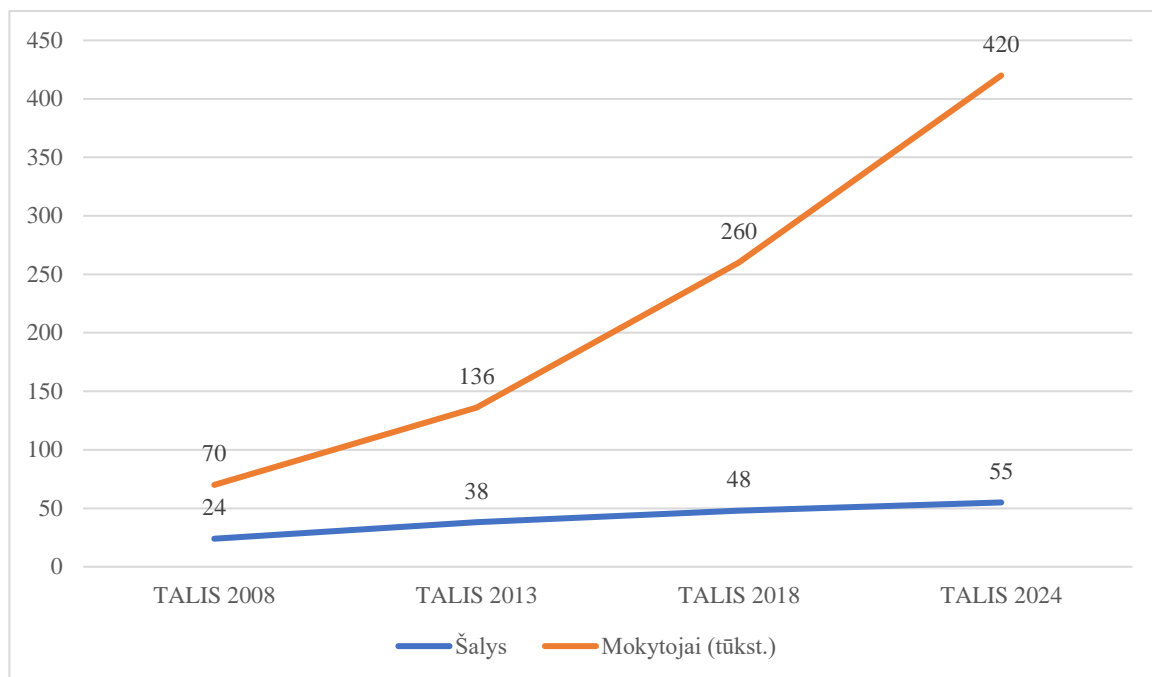
Nors pasaulyje ir šalyje jau buvo atliekami tarptautiniai mokinių pasiekimų vertinimai, pavyzdžiui, 2006 m. Lietuvoje atliktas EBPO PISA (angl. PISA – *Programme for International Student Assessment*) tarptautinis penkiolikmečių švietimo pasiekimų tyrimas ir Tarptautinės švietimo pasiekimų vertinimo asociacijos (angl. IEA – *International Association of the Evaluation of Educational Achievement*) inicijuoti PIRLS (angl. PIRLS – *Progress in International Reading Literacy Study*) Tarptautinis skaitymo gebėjimų tyrimas, ir TIMSS (angl. TIMSS – *Trends in International Mathematics and Science Study*) Tarptautinis matematikos ir gamtos mokslų gebėjimų tyrimas, tačiau trūko informacijos apie sąlygas, kuriomis dirba mokytojai ir mokyklų vadovai. Taip pat domino, kaip mokytojų ir mokyklų vadovų darbo sąlygos įtakoja jų efektyvumą (EBPO). TALIS buvo sukurtas siekiant užpildyti šią spragą, pateikdamas duomenis apie įvairių šalių mokytojų ir mokyklų vadovų patirtį bei suvokimą, tapdamas svarbiu įrankiu šalims suprasti savo švietimo sistemas ir priimti pagrįstus politinius sprendimus (Jensen et al., 2012).

Pirmojo TALIS tyrimo sėkmė ir itin vertingas dalyvavusių šalių indėlis plėtojant švietimo politiką lėmė tai, kad TALIS tyrime dalyvaujančių šalių atstovai ir EBPO sekretoriatas sutiko vykdyti antrąjį ciklą – TALIS 2013, kuriame jau dalyvavo 34 šalys, o kiek vėliau, 2014 m. prie tyrimo prisijungus dar kelioms šalims, galutinis šalių skaičius pasiekė 38. Trečiasis tyrimo ciklas, vykdytas 2018 metais taip pat buvo sėkmingas ir leido įvertinti 48 šalių mokytojų ir mokyklų vadovų nuomones. Nusprendus tyrimą praplėsti, 2018 m., šalia pagrindinio tyrimo, 15 šalių pasirinko papildomą pradinio ugdymo modulį, 11 šalių – vidurinio ugdymo modulį, o 9 šalys – jungtinį TALIS-PISA tyrimą (EBPO, 2018). Kitas TALIS tyrimo ciklas turėjo vykti 2023 m., bet dėl pasauli sukausčiusios COVID-19 pandemijos, tyrimo vykdymas buvo suplanuotas vykdyti 2024 metais. Naujausiame vykstančiame cikle EBPO duomenimis planuojamas 55 šalių ir teritorinių vienetų dalyvavimas. Lentelėje nr. 1 pateiktais duomenimis galima įvertinti, kaip kito dalyvaujančių šalių ir tyrimo dalyvaujančių mokytojų skaičius kiekvienais tyrimo metais. Kadangi 2024 m. tyrime

dalyvaujančių mokytojų skaičiaus dar nežinome, remiantis ankstesniais metais tyrime dalyvavusių mokytojų skaičiumi ir jų augimo tendencija (kiek kiekvieną tyrimą padaugėja šalių apklausiamų mokytojų skaičius) buvo bandyta nuspėti, kiek mokytojų preliminariai dalyvautų 2024 m. tyrime.

Lentelė nr. 1

TALIS tyrime dalyvavusių šalių ir mokytojų skaičiaus kitimas

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis EBPO 2009 m., 2014 m., ir 2019 m. ataskaitų duomenimis.

2008 m. TALIS tyrime analizuojamas šalies pagrindinio ugdymo mokytojų bei mokyklų, kuriose apklausiami mokytojai dirba, direktorių profesinis pasirengimas, jų nuostatos, mokymo praktika, mokytojų darbo vertinimas, apie darbą gaunami atsiliepimai bei daugelis kitų mokyklos strateginio valdymo, darbo aplinkos veiksnių. Svarbiausiais tyrimo objektais tapo:

- Mokymo praktika, įsitikinimai ir nuostatos;
- Mokytojų profesinė raida;
- Mokytojų darbo vertinimas ir jo rezultatų panaudojimas mokytojams skatinti;
- Veiksniai, turintys įtakos mokyklų lyderių formavimuisi.

Antrasis TALIS ciklas (TALIS 2013) tęsia tradiciją teikti savalaikę, palyginamą ir naudingą politinę informaciją apie mokymo ir mokymosi aplinkos sąlygas dalyvaujančioms EBPO šalims ir jų autonominiams regionams. Šiame tyrimo cikle taip pat dalyvavo pagrindinio vidurinio ugdymo mokytojai (ISCED 2), tačiau buvo svarstoma tyrimą papildyti ISCED 1 ir ISCED 3 lygio mokytojais (pradinio ir vidurinio ugdymo programų) ir mokyklų, kuriose apklausti mokytojai dirba, vadovais,

kad būtų galima į tyrimą pažvelgti platesniu kampu. Įvertinant, kad mokytojų samdymas, išlaikymas ir tobulinimas yra prioritetas visose mokyklų sistemose visame pasaulyje (EBPO, 2013), TALIS 2013 metais tyrė:

- Mokytojų darbo pripažinimo, vertinimo ir apdovanojimo būdus;
- Mokytojų profesinio tobulėjimo poreikio užtikrinimą;
- Mokytojų įsitikinimus ir požiūrį į mokymą, jų taikomą pedagoginę praktiką klasėje;
- Mokyklų vadovų vaidmenį ir paramą mokytojams;
- Kaip aukščiau minėti veiksniai yra susiję su mokytojų pasitenkinimu savo darbu ir savarankiškumu.

2018 metų TALIS analizavo 48 šalių ir jų autonominių regionų mokyklų pagrindinio ugdymo (ISCED 2) mokytojus, kai kuriose šalyse įtraukiant pradinio (ISCED 1) ir vidurinio ugdymo (ISCED 3) mokytojus bei mokyklų, kuriuose apklausti mokytojai dirba, vadovus, įtraukiant galimybę dalyvauti jungtiniame TALIS-PISA tyrime (tuo atveju tyrimas vykdomas tose pačiose mokyklose, kurios dalyvauja ir 2018 m. Tarptautiniame penkiolikmečių tyrime PISA). Po trečiojo tyrimo paskelbti jo rezultatai leidžia suprasti ir palyginti kokiomis sąlygomis mokytojai dirba, o dar svarbiau, pačių mokytojų ir mokyklų vadovų perspektyvas įvairiais švietimo klausimais. Palyginus TALIS 2018 rezultatus su ankstesnių ciklų (2008 m. ir 2013 m.) rezultatais, taip pat galima suprasti, kaip laikui bėgant (ne)pasikeitė pedagogų suvokimas apie švietimo problemas. Ankstesnių ciklų rezultatais sudarytą profesionalaus mokytojo vaizdinį 2018 metų atliktas tyrimas papildė penkių dimensijų modeliu, kurio dedamosios:

- Žinios ir įgūdžiai /gebėjimai;
- Karjera;
- Kolegialumas ir bendradarbiavimo kultūra;
- Atsakomybė ir savarankiškumas;
- Profesijos prestižas ir statusas.

2018 m. TALIS taip pat pabrėžia, kiek mokyklų palaiko mokytojų praktines ir pedagogines veiklas ir būdus, kuriais švietimo sistemos, mokyklos ir mokytojai sprendžia įvairovės klausimus, ypatingai akcentuojant kultūrinę įvairovę.

TALIS tyrimų svarba

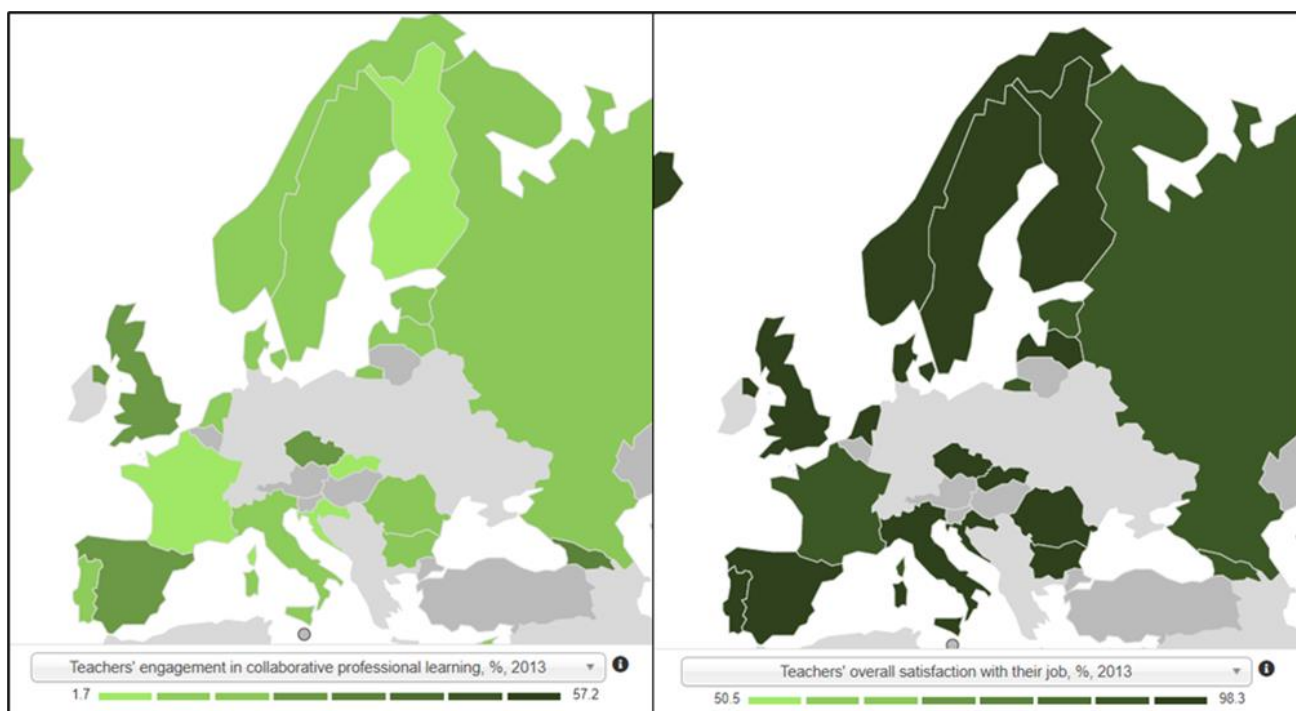
Viena iš priežasčių, kodėl TALIS tyrimas yra svarbus Lietuvai ir kitoms pasaulio šalims – tai vertinga informacija apie veiksnius, prisidedančius prie mokytojų darbo efektyvumo didinimo. Pavyzdžiui, 2013 m. atlikto TALIS tyrimo viena iš išvadų atskleidžia, kad šalių mokytojai, dalyvavę

bendradarbiavimu paremtoje profesinio tobulėjimo veikloje bent 5 kartus per metus, dažniau praneša apie didesnę pasitenkinimą darbu ir didesnę pasitikėjimą savo gebėjimais mokyti (EBPO, 2014). Paveiksle nr. 1 pateikiamas TALIS tyrimo, atlikto 2013 m. duomenų palyginimas. Kairėje pusėje pateikiamas Europos šalių mokytojų dalyvavimo bendradarbiavimu paremtoje profesinio tobulėjimo veikloje procentas, o dešinėje – Europos šalių mokytojų pasitenkinimo darbu procentas. Santykiniai ryšiai tarp bendradarbiavimu paremto pedagogų profesinio tobulėjimo ir pasitenkinimo savo darbu egzistuoja, ypač galima atkreipti dėmesį į Čekijos, Didžiosios Britanijos, Ispanijos mokytojų rezultatus. Wang ir bendraautoriai (2020) savo tyrime apie atrinktų veiksmų įtaką mokytojų pasitenkinimui darbu teigia, kad ši 2013 m. TALIS tyrimo išvada paskatino didesnę dėmesį mokytojų tarpusavio bendradarbiavimo ir profesinio tobulėjimo galimybių plėtojimui daugelyje šalių.

Paveikslas nr. 1

Mokytojų dalyvavimo bendradarbiavimu paremtoje profesinio tobulėjimo veikloje ir pasitenkinimo darbu santykis

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis EBPO tinklapyje pateiktais vizualiniais TALIS 2013 m. tyrimo duomenimis.

TALIS tyrimas taip pat svarbus, nes leidžia šalims dalyvėms palyginti savo šalies rezultatus su kitų šalių rezultatais. Tai vertinga toms šalims, kurios siekia įnešti pokyčių į savo švietimo sistemos modelį ir ieško geriausios praktikos pavyzdžių iš kitų šalių. Nagrinėdami kitų šalių mokytojų patirtį ir suvokimą, švietimo politikos formuotojai gali įgyti įžvalgų, kas gerai veikia kituose kontekstuose ir kaip tą praktiką galima pritaikyti būtent prie savo šalies konteksto (Ainley, Carstens, 2018). Pavyzdžiui, remiantis 2018 m. atlikto TALIS tyrimo duomenis, Estijos mokytojai, lyginant su

Baltijos šalių ir Suomijos mokytojų rezultatais, išreiškia itin aukštą pasitenkinimą savo darbu (94,2 proc. šalies mokytojų), kai tuo metu Lietuvos mokytojų pasitenkinimas savo darbu rodiklis siekia 82,7 proc. leidžiant aplenkti Latvijos (90,6 proc.) ir Suomijos (88,0 proc.) mokytojų balso rodikliams (Paveikslas nr. 2). Turėdami šiuos rezultatus galime ieškoti priežasčių, kodėl Estijos mokytojai turi tokį aukštą mokytojų pasitenkinimo darbu rezultatą ir radę atsakymus, juos pritaikyti gerindami šalių pedagogų darbo sąlygas, potencialiai suteikdami didesnę pasitenkinimą darbu.

Paveikslas nr. 2

Baltijos šalių ir Suomijos mokytojų pasitenkinimo savo darbu procentas

Country	Teachers' overall satisfaction with their job, %, 2018
Estonia	94.2
Latvia	90.6
Finland	88
Lithuania	82.7

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis EBPO tinklapyje pateiktais vizualiniais TALIS 2018 m. tyrimo duomenimis.

TALIS tyrimo svarba grindžiama kalbant apie šalių bendradarbiavimą ir dialogą. Dalyvaudamos tyrime šalys gali pasidalinti savo gerąja patirtimi ir įžvalgomis tarpusavyje, taip kartu nustatant bendrus iššūkius ir jų sprendimus. Tai gali padėti sukurti praktikos bendruomenę, susijusią su švietimo politika ir praktika, kuri peržengia nacionalines sienas (Tang et al., 2020).

Be šių privalumų, TALIS tyrimas taip pat turi tam tikrų apribojimų ir iššūkių. Vienas iš apribojimų yra tas, kad tyrimas remiasi mokytojų ir mokyklų vadovų pačių pateiktais duomenimis, kurie gali būti neobjektyvūs ir gali nepateikti išsamaus švietimo sistemos vaizdo (Van de Vijver, 2018). Kitas iššūkis yra tai, kad tyrimas gali būti brangus ir daug laiko reikalaujantis administruoti, todėl gali būti apribotas vietovių ar šalies mokyklų, galinčių dalyvauti, skaičius. TALIS 2018 m. vykusio tyrimo viena išvadų – bandymas apklausti mokytojus labai mažose mokyklose gali būti neefektyvus ir sudėtingas (EBPO, 2019). Kiekvieno ISCED lygmens mokytojų apklausa mokyklose, kuriose dirba ne daugiau kaip trys konkretaus ISCED lygmens mokytojai, ir tų, kurie moko mokyklose, esančiose geografiškai atokiose vietovėse, gali būti brangus, daug laiko reikalaujantis ir statistiškai neefektyvus darbas. Todėl dalyvaujančioms šalims buvo leista neįtraukti tų mokytojų renkant TALIS 2018 duomenis, taip sukuriant nacionalinės apklausos populiaciją, kuri skiriasi nuo šalies tikslinės populiacijos (EBPO, 2020).

Nepaisant šių iššūkių, TALIS tyrimas tapo svarbia priemone šalims suprasti savo švietimo sistemas ir priimti pagrįstus sprendimus kuriant ir tobulinant savo šalies švietimo politikos gaires. TALIS tyrimas, pateikdamas lyginamuosius šalių duomenis apie mokytojo profesiją ir mokytojų darbo sąlygas, padėjo skatinti bendradarbiavimą ir dialogą tarp šalių bei remti pastangas tobulinti švietimo sistemas visame pasaulyje (EBPO, 2008; 2014; 2020).

TALIS tyrimas Lietuvoje 2008 m.

Lietuvoje TALIS tyrimo vykdymą ŠMSM pavedimu koordinuoja Nacionalinė švietimo agentūra (toliau – NŠA). NŠA, kaip švietimo pagalbos institucija, prisideda užtikrinant švietimo kokybę, formuojant ugdymo turinį ir koordinuojant jo įgyvendinimą, organizuojant mokinių pasiekimų patikrinimus, vykdant švietimo tyrimus, teikiant įvairiapusę pagalbą švietimo sistemai. 2008 metais pirmą kartą Europoje ir Lietuvoje atliktas TALIS tyrimas šalyje antrą kartą pakartotas 2018 metais, po dešimties metų pertraukos. 2013 metų ciklą Lietuva praleido. Sekantis TALIS tyrimas vyks 2024 metais, kuriam intensyviai ruošiamasi nuo 2021 metų (EBPO).

Lietuvoje 2008 m. kovo – balandžio mėnesiais atlikto TALIS tyrimo tikslas buvo surinkti informaciją apie iššūkius, su kuriais susiduria mokytojai kasdiniame darbe ir pateikti duomenis, kad politikos formuotojai galėtų priimti pagrįstus sprendimus keičiant šalies švietimo politiką. TALIS tyrimas įtraukė 5-10 klasių mokytojus (ISCED 2 lygis) taip iš viso apklausdamas 3535 Lietuvos mokytojus iš 206 šalies mokyklų bei jų direktorius. Mūsų šalies rezultatai 2008 m. tyrimo analizėje lyginami su bendru šalių ar jų autonomiškų regionų vidurkiu – TALIS vidurkiu.

Lietuvos pagrindinio ugdymo mokytojo profilis 2008 m.

TALIS tyrimo rezultatai padėjo susidaryti vaizdą, kaip demografinė prasme atrodo Lietuvoje dirbantis pedagogas. Sudarytas šalies mokytojo profilis svarbus vertinant tolesnius tyrimo rezultatus, juos potencialiai susiejant su lyties arba amžiaus faktoriumi. Tyrimo duomenimis, Lietuva pirmauja tarp visų tyrimo šalių pagal mokytojų moterų kiekį – TALIS tyrimo vidurkis beveik 70 proc., o Lietuvos – net 84,9 proc. Šiose šalyse susirūpinimas dėl mokymo feminizacijos poveikio švietimui gali būti didesnis (EBPO, 2009). Be to, kai vyrai sudaro tik 15–20 proc. mokytojų darbo jėgos, galima mokytojų pasiūlą būtų galima išplėsti tik didinant lyčių lygybę. Panašiais į Lietuvos rezultatais gali pasigirti Estija, Slovakija, Slovėnija. Kalbant apie šalies pedagogo amžių, 2008 m. tyrimas atskleidė, kad apie 50 proc. t.y. pusė visų apklaustų mokytojų yra 30-49 metų amžiaus tarpsnyje, apie 30 proc. 50-59 m. amžiaus, apie 8 proc. mokytojų yra jaunesni, nei 30 metų, o apie 12 proc. vyresni nei 60 metų. Ypatingai nuo lietuviško mokytojo paveikslo skiriasi Turkijos mokytojas – remiantis apklausos duomenimis, tik vos daugiau nei 50 proc. Turkijos mokytojų yra moterys, ir apie 90 proc. mokytojų yra ne vyresni nei 49 metų. Taigi, galima manyti, kad Lietuvoje 2008 metais būtų įprasta sutikti pedagogę – moterį, kurios amžius būtų maždaug 55 metai, kai tuo tarpu Turkijoje būtų įprasta sutikti pedagogą – vyrą, kurio amžius siektų apie 35 metus.

Mokytojų išsilavinimas yra tikriausiai svarbiausia profilio dalis – pagal TALIS 2008 m. tyrimą, Lietuvos pedagogų dalis, turinti žemesnį nei aukštąjį išsilavinimą buvo 4,1 proc., kai tuo tarpu TALIS vidurkis siekė 3,4 proc. Pavyzdžiui Islandijoje, pedagogų be aukštojo išsilavinimo procentas 2008 m. siekė 12,1 proc. Tokie dideli skirtumai tarp šalių gali būti skirtingos šalies švietimo politikos

modelio formavimo pasekmė – Islandijoje, norint tapti pedagogu, galimai nėra būtina gauti aukštąjį išsilavinimą. Tačiau pedagogo išsilavinimo kokybė ir kiekybė yra neabejotinai svarbus faktorius formuojant jų darbą, kai jie pradeda dirbti (mokyti) mokyklose. Tai taip pat turi įtakos tolesnio profesinio mokymosi reikmėms ir kitiems jų tobulėjimo aspektams. Pavyzdžiui, žemas formalaus išsilavinimo lygis arba įgytas nekokybiškas išsilavinimas gali padidinti mokytojų profesinio tobulėjimo poreikį, vos jiems pradėjus dirbti (Cordingley et al., 2015). Taigi, Lietuvoje 2008 metais turime daugiau nei 95 proc. tikimybę, kad sutiksime pedagogą su aukštuoju išsilavinimu.

Pedagogo profesija gali būti vertinamas kaip pakankamai stabilus karjeros pasirinkimas, jei žiūrėsime per užtikrintumo darbe prizmę. Esant pastoviam pedagogų trūkumui mažai tikėtina, kad pedagogas liks be pastovios darbo vietos; dažnai miestuose ar mažesniuose miesteliuose mokyklos konkuruoja dėl gerų pedagogų. 2008 metų TALIS tyrimas parodo, kad Lietuvoje net 92,4 proc. pedagogų dirba pagal neterminuotas darbo sutartis. Neterminuota darbo sutartis užtikrina stabilumą, tačiau tai didina riziką, kad pedagogus sudarys vien rizikos vengiantys ir nelankstūs asmenys. Pagal TALIS vidurkį, beveik 85 proc. pedagogų dirba pagal neterminuotas sutartis. Lietuvos rezultatai galimai lemiantys veiksniai (remiantis TALIS 2008 m. suteikta informacija):

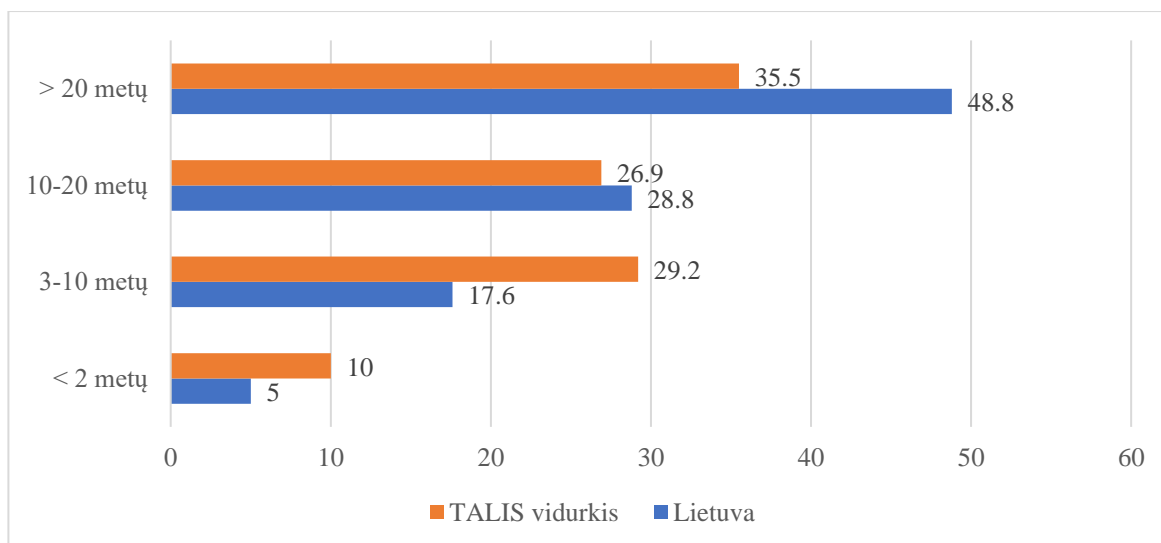
1. Pensinio amžiaus riba. Pedagogams, esantiems tarpsnyje nuo 50 iki 60 metų ir daugiau (apie 42 proc. šalies pedagogų) ne tiek daug lieka iki pensinio amžiaus (2006 m. duomenimis moterų pensinio amžiaus riba buvo 60 metų), tad svarstymai keisti darbo vietą atidedami;
2. Karta. Apie 30 proc. apklaustų Lietuvos pedagogų amžius vyrauja nuo 50 iki 59 metų. Tai vadinamoji Kūdikių bumo (angl. *Baby boomer*) karta, kurios vienas iš skiriamųjų bruožų – rimto požiūrio, itin lojalūs ir turintys perdėtą polinkį į darbą (Gibson et al., 2009). Todėl galima prielaida, kad kartos požiūris taip pat veikia polinkį į stabilią darbo vietą, kurioje yra neribotos galimybės išreikšti save;
3. Lytis. Didžioji dalis (apie 50 proc.) pedagogų šalyje, remiantis 2008 m. TALIS duomenimis yra amžiaus tarpsnyje nuo 30 iki 49 metų. Taip pat 84,9 proc. šalies pedagogų sudaro moterys. Galima daryti prielaidą, kad neterminuota darbo sutartis, ilgalaikė darbo vieta užtikrina stabilumą moterims dėl šeiminių priežasčių.

Lietuvos pedagogo profesinė patirtis ir galimybės 2008 m.

Profesinė patirtis gali duoti didelės naudos pedagogo darbui – didesnė branda darbe, didesnis pasitikėjimas savo įgūdžiais, aukštesnis mokymo lygis. Tačiau ilgą amžių profesinės patirties sukaupe mokytojai dažnai pasižymi nelankstumu, mažesniu poreikiu inovacijoms, prieštaravimu pokyčiams, apatija, ko nėra lyginant su profesine prasme jaunesnėmis mokytojų grupėmis. Lentelėje nr. 2 turime diagramą, kuri palygina Lietuvos pedagogų profesinę patirtį su TALIS vidurkiu.

Lentelė nr. 2

Lietuvos ir TALIS tyrimo šalių mokytojų profesinis amžius

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis EBPO TALIS 2008 m. Lietuvos rezultatais.

Lietuva, palyginti su TALIS vidurkiu, turi dvigubai mažiau nedidelę profesinę patirtį (2 ir mažiau metų) turinčių mokytojų ir beveik perpus mažiau 3-10 metų profesinės patirties turinčių mokytojų. Tai ir vėl galima sieti su Lietuvos mokytojų amžiumi – mažiausia dalis (apie 10 proc.) yra jaunesni negu 30 metų. Pedagogų dalis, turinti 20 ir daugiau metų mokymo patirties yra didžiausia – beveik 50 proc. Lietuvos mokytojų turi didžiausią profesinę patirtį. Tai yra didelė dalis 30-49 metų amžiaus Lietuvos pedagogų, jei skaičiuotume, kad 18-19 metų moksleivis, baigęs 12 klasių 4 metus mokėsi aukštojoje mokykloje ir 22-23 metų pradėjo pedagogo karjerą.

Lietuvos pedagogai TALIS 2008 m. tyrime išsamiai pasisakė apie profesinį tobulėjimą. TALIS šalyse vidutiniškai 88,5 proc. pedagogų dalyvavo profesinės raidos renginiuose per paskutinius 18 mėnesių (Lietuvoje šis rodiklis siekia net 95 proc.). Tačiau profesiniam tobulėjimui Lietuvoje buvo skirta vos daugiau nei 11 dienų. Vidutiniškai TALIS šalyse mokytojai kvalifikacijos kėlimo procese dalyvavo vos vieną dieną per mėnesį, t.y. per paskutinius 18 mėnesių dienų skaičius siekė 15,3 proc. Pagal Lietuvos rodiklius, turime aukštą dalyvavimo rodiklį, tačiau per mažai dienų, kad tinkamai paskirstytume tobulėjimo galimybes pedagogams. TALIS šalių mokytojai, turintys magistro arba aukštesnį laipsnį, tobulinosi daugiau nei turintys bakalauro laipsnį ar neturintys aukštojo universitetinio išsilavinimo. Šis ryšys, pastebimas visose šalyse, taip pat ir Lietuvoje. 12,5 proc. magistro ar aukštesnį laipsnį turinčių mokytojų dalyvavo profesiniame tobulėjime, kai tuo tarpu bakalaurą turinčių mokytojų profesinio tobulėjimo veikloje buvo apie 11,5 proc.

Didelė dalis mokytojų mano, kad profesinis tobulėjimas neatitinka jų poreikių: daugiau nei pusė teigė norintys daugiau, nei gavo per pastaruosius 18 mėnesių. TALIS apklausa parodė, kad net 44,7 proc. mokytojų (ypatingai moterys pedagogės iki 40 m. amžiaus) norėtų daugiau dalyvauti profesinio tobulėjimo veikloje, nei tai padarė per paskutinius 18 mėnesių. Labiausiai trukdančiais veiksniais siekti profesinio tobulėjimo buvo įvardinti profesinės raidos renginių ir pamokų tvarkaraščio nesuderinamumas, tinkamų profesinės raidos renginių trūkumas, laiko trūkumas dėl pareigų šeimoje. Paskutinis veiksnys galimai siejasi su didele moterų pedagogių dalimi 30-49 m. amžiaus tarpsnyje. Poreikis dalyvauti profesinio tobulėjimo veiklose tarp šalių pedagogų taip pat aukštas – 62 proc., kai tuo metu TALIS vidurkis siekia 53 proc. pedagogų. Lietuvos mokytojai dažniausiai sutinka ir akcentuoja, kad jiems reikalingas profesinis tobulėjimas. Šalių pedagogai tyrime išskyrė, kad visos tyrime įvardintos profesinės raidos veiklos teikia naudą profesiniam tobulėjimui ir išsiskiria tarp tyrimo šalių vienais aukščiausių įvertinimų. Taip pat mokytojai nurodė didesnę negu vidutinis poreikį tobulintis visose su mokymu susijusiose srityse, išskyrus mokinių su specialiaisiais poreikiais mokymą ir mokymą daugiakultūroje aplinkoje. Labiausiai paklausios tobulėjimo sritys:

- „Žinios apie mokomojo dalyko mokymo metodus ir jų išmanymas“ (44,5 proc.);
- „Mokomojo dalyko žinios ir išmanymas“ (43,4 proc.);
- „Mokomojo dalyko turinys ir išsilavinimo standartai“ (39,2 proc.).

Taip pat didelis žinių poreikis yra Informacinių ir komunikacinių technologijų (IKT) srityje (36,1 proc.). Viena iš priežasčių, kodėl informacinių technologijų taikymo srityje yra toks poreikis tobulėti, yra, kad nemaža dalis mokytojų yra vyresnio amžiaus. Nors mokytojai gavo laiką darbo metu, skirtą profesiniam tobulėjimui (šalių rodiklis 69,1 proc.; TALIS vidurkis 62,8 proc.), tačiau papildomo priedo prie atlyginimo už kvalifikacijos tobulinimą negavo. Šalių rodiklis (6,5 proc.) šioje srityje beveik dvigubai mažesnis nei TALIS vidurkis (11,4 proc.).

Lietuvos pagrindinio ugdymo mokyklų profilis 2008 m.

Apklausus mokyklų direktorius, buvo nustatyta kokiomis sąlygomis šalies mokyklose dirba pedagogai. Išanalizavus Lietuvos atsakymus matoma, kad 60,6 proc. šalies pedagogų dirba mokyklose, kurios patiria kvalifikuotų mokytojų stoką (TALIS vidurkis 37,5 proc.), 47,3 proc. apklaustųjų dirba pagalbinio mokymo personalo stoką patiriančiose mokyklose, 38,9 proc. – kitų pagalbinių darbuotojų stokojančiose mokyklose. Galima susidaryti prielaidą, kad tokiose mokyklose dirbantiems mokytojams gali būti sunku paskirstyti savo darbo krūvį ir tenka daryti kitus darbus, galimai ne visai susijusius su mokytojo profesija arba turima kvalifikacija (pvz. specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymas). Be to mokyklose, kuriose dirba apklausti mokytojai susiduriama su priemonių stoka ar netinkamumu (61,6 proc.), mokymui skirtų kompiuterių stoka ar netinkamumu

(66 proc.), kitos įrangos stoka ar netinkamumu (71,3 proc.). Visos išvardintos reikšmės yra gerokai aukštesnės nei TALIS pateikti vidurkiai (34-49 proc.).

Viena svarbiausių kokybiško pedagogo darbo sąlygų – tinkamas mokyklos klimatas. Tyrimo duomenimis mokymui itin trukdo pedagogų pedagoginės kvalifikacijos trūkumai, vėlavimas į mokyklą; mokinių vėlavimas į mokyklą, drausmės problemos klasėje, nešvankybių kalbėjimas/keikimasis, pamokų praleidinėjimas. Pastarojo trikdžio rodiklis yra aukščiausias iš visų TALIS šalių – net 88,5 proc. mokyklų direktorių nurodo, kad tai kokybiškam mokytojų mokymui trukdantis veiksnys. Negalima nepastebėti ir aukšto mokytojų užgauliojimo rodiklio – tarp Europos šalių Lietuvos rodiklis didžiausias (28,8 proc.), didesnę procentą turi tik Meksika (47,2 proc.). Pateiktas rodiklis gerokai skiriasi nuo TALIS vidurkio (16,8 proc.).

TALIS dar tyrė mokytojų požiūrį į darbą, t. y. pasitenkinimą darbu ir tikėjimą savo darbo veiksmingumu (efektyvumu). Pasitenkinimas darbu priklauso ne tik nuo darbo aplinkos, jis taip pat susijęs ir su mokytojų elgsena: kaip mokytojas išdėsto medžiagą, vėluoja į pamokas ar išvis kartais neateina į mokyklą. Mokytojai, kurie labai patenkinti savo darbu ir tiki jo veiksmingumu, paprastai pasiekia puikių rezultatų dirbdami su mokiniais. Lietuvos pedagogų rezultatas rodo, kad jie pakankamai patenkinti savo darbu (vertinimų vidurkis šalyje yra 3 iš 4 galimų balų), tačiau šiuo rezultatu lenkiame tik Braziliją, Meksiką, Slovakiją ir Vengriją. Labiausiai patenkinti ir tikintys savo darbu yra Norvegijos mokytojai. Lietuvos pedagogai daugiau nei 80 proc. pamokos skiria faktiniam mokymuisi – kadangi šiek tiek laiko reikia skirti ir administraciniams darbams, galima sakyti, kad mokytojai veiksmingai paskirsto pamokų laiką, suteikdami mokiniams galimybę daugiau išmolti.

Kalbant apie mokytojų atlyginimus – nors mokykla turi daug laisvės, kai kalbama apie mokytojų pasirinkimą (pati mokykla samdo, atleidžia mokytojus, sprendžia kaip paskirstyti mokyklos biudžetą), tačiau ji neturi galios nustatyti mokytojų atlyginimus. Pavyzdžiui, beveik 90 proc. apklaustų Estijos mokytojų mokyklose pradinį mokytojo atlyginimą nustato pati mokykla, kai Lietuvoje šis rodiklis siekia tik 23,4 proc. Tam įtakos tikriausiai turi pedagoginio darbo apmokėjimo skirtumai tarp šalių. Gerais rezultatais pasižymi ir Norvegija, kurioje net 91,3 proc. mokyklų, kuriose dirba apklausti mokytojai, nustato mokytojų atlyginimų didėjimą (Lietuvos rodiklis 15,8 proc.). Taigi galima spręsti, kad už finansinę mokytojo gerovę mokykla neatsako, arba atsako itin minimaliai.

Mokytojų gaunami įvertinimai ir atsiliepimai apie darbą tiesiogiai beveik nedaro įtakos atlyginimo ar tikimybės būti perkeltam į aukštesnes pareigas pasikeitimui, premijos skyrimui. Tik 9,1 proc. mokytojų nurodė, kad vertinimai turėjo įtakos atlyginimo pasikeitimui ir 11,1 proc. – kad turėjo įtakos premijos skyrimui. Kur kas dažniau mokytojas gali būti viešai pripažintas direktoriaus ar kitų kolegų. Vienas iš svarbiausių mokytojų darbo vertinimo sistemos dalykų turėtų būti darbo sąlygų ir

kokybės gerinimas. Šiek tiek mažiau negu ketvirtadalis mokytojų nurodė, jog atsiliepiamai apie darbą buvo labai arba vidutiniškai svarbūs tam, kad atsirastų galimybė dalyvauti profesinės raidos renginiuose (Lietuvos rodiklis 42,4 proc.). Vienas iš svarbiausių mokytojų darbo vertinimo sistemos dalykų turėtų būti darbo sąlygų ir kokybės gerinimas.

Apibendrinant šį skyrių galima teigti, kad Lietuvai 2008 metais atliktas TALIS tyrimas davė pirminį vaizdą, kaip atrodo šalies mokytojų padėtis įvairiais rakursais. Šalies mokytojai, lyginant su kitomis šalimis yra vyresni, nemažą mokytojų dalį sudaro moterys, matomas didesnis jaunesnių vyrų mokytojų poreikis. Didelė dalis Lietuvos pedagogų turi pakankamą aukštąjį išsilavinimą, tačiau pagal tyrimą matomas didelis profesinio tobulėjimo poreikis sufleruoja, kad ne visi mokytojai turi tinkamą profesinį pasirengimą, galimai trūksta praktinių žinių. Taip pat šį faktą išduoda aukštas poreikis mokymų, susijusių su dalyko žiniomis ir tinkamu jo pateikimu mokiniams. Mokyklos, kuriose apklausti mokytojai dirba, stokoja žmogiškųjų ir materialinių išteklių, dėl to mokytojams tenka nemažas krūvis kitų darbų, netiesiogiai susijusių su mokymu, galimai ilgesnis pasirošimas pamokoms. Materialinių išteklių trūkumą galima sieti su ribotomis saviraiškos galimybėmis, problemomis sudominant mokinius ir užmezgant su jais ryšį. Kompiuterinės technikos mokyklose trūkumas galėtų koreliuoti su dideliu poreikiu tobulinti IKT žinias. Mokytojai pakankamai patenkinti savo darbu, tik mokyklos negali tinkamai finansiškai už tai jų įvertinti, dėl to, kad nėra autonomiškos priimančios sprendimus dėl mokytojų atlyginimų ar jų didinimo.

TALIS tyrimas Lietuvoje 2018 m.

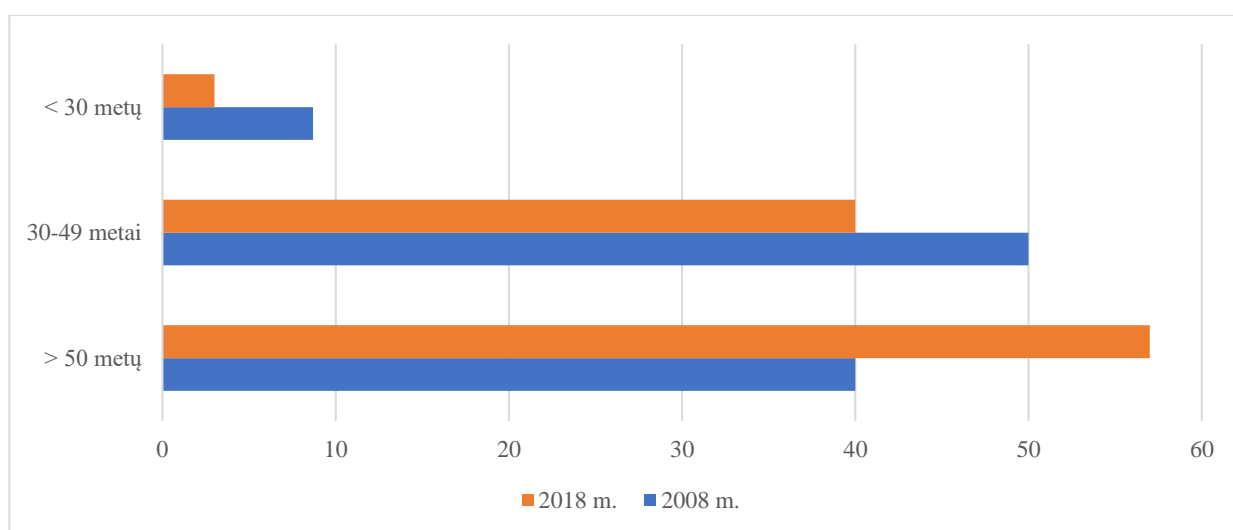
Sekančiame TALIS tyrime Lietuva sudalyvavo tik po 10 metų, 2018-aisiais. Per dešimtmetį gerokai pasikeitė ne tik patys mokytojai ir Lietuvos švietimo sistema, tačiau ir vykdomas TALIS tyrimas. Nuo 2013 m. tyrimas buvo gerokai praplėstas. Buvo reikšmingai praplėsta tyrimo programa ir atsirado galimybės vykdyti tyrimą, įtraukiant papildomas tikslines populiacijas – pradinio ugdymo (ISCED 1) ir vidurinio ugdymo (ISCED 3) mokytojus bei mokyklų vadovus, taip pat dalyvauti jungtiniame TALIS-PISA tyrime (tuo atveju tyrimas buvo vykdomas tose pačiose mokyklose, kurios dalyvavo ir 2018 m. PISA tyrime) (EBPO, 2018). 2018 metais Lietuva tapo EBPO nare, todėl analizuojant šiuos tyrimo duomenis, atsižvelgsime ne į visų dalyvavusių šalių ar jų autonominių regionų vidurkį, o į 31 EBPO šalies bendrą vidurkį (toliau – EBPO vidurkis). 2018 m. TALIS tyrime Lietuvoje klausimynus užpildė 3759 pagrindinio ugdymo mokytojai iš 195 mokyklų ir jų vadovai. Lietuvos respondentų atsakinėjimo lygis buvo labai aukštas – aktyvus pedagogų atsakinėjimas siekė daugiau kaip 95 proc., todėl šalies rezultatai turėjo galimybę būti įtraukti į tarptautinius palyginimus (NŠA, 2020).

Lietuvos pagrindinio ugdymo pedagogo profilis 2018 m.

Praėjus 10-čiai metų po pirmojo Lietuvos TALIS tyrimo galima pažvelgti į tai, kaip pasikeitė demografiniai Lietuvos pedagogų rodmenys – kaip ir kiek patobulėjo Lietuvos pagrindinio ugdymo mokytojo profilis. Kalbant apie mokytojo amžių, vidutinis mokytojo amžius EBPO šalyse yra 44 metai. Palyginimui, Lietuvoje vidutinis mokytojo amžius yra 50 metų. Lentelėje nr. 3 galima įvertinti, kaip kito Lietuvos mokytojų pasiskirstymas (proc.) per amžiaus grupes 2008 m. ir 2018 m.

Lentelė nr. 3

Lietuvos mokytojų pasiskirstymas (proc.) per amžiaus grupes

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis EBPO TALIS 2008 m. ir 2018 m. duomenimis

Lietuva tiek mokytojų, tiek mokyklų vadovų atveju patenka į šalių, kuriose mokytojai ir mokyklų vadovai yra vyriausi, grupę. Lyginant su 2008 m. šalyje atlikto TALIS tyrimo duomenimis, jauniausių mokytojų dalis (iki 30 metų) sumažėjo nuo beveik 9 proc. iki 3 proc., kai tuo tarpu EBPO vidurkis siekia 11 proc. Taip pat pastebimas sumažėjimas mokytojų amžiaus grupėje nuo 30 iki 49 metų. Daugiausiai išaugo vyriausių pedagogų dalis – 2008 m. TALIS tyrime pedagogai nuo 60 ir daugiau metų buvo išskirti atskira grafa, o 2018 m. tyrime vyriausiems sukurta viena reikšmė – „Mokytojai nuo 50 metų ir daugiau“. Lentelėje nr. 3 Lietuvos 2008 m. rezultatus tarp mokytojų amžiaus grupių nuo 50 iki 59 metų ir nuo 60 metų ir daugiau teko sudėti, kad būtų atsvara 2018 m. šalies rezultatams. Jei 2008 metais šalis buvo įvardijama kaip potenciali kandidatė patirti pedagogų senėjimą, tai 2018 m. duomenys rodo, kad galimai per 10 metų pedagogai nuo jaunesnės amžiaus grupės atitinkamai perėjo į vyresniąją, pamiršdami, kad jauniausių pedagogų grupėje dar po 10 metų jau neliks kam pereiti į 30-49 metų amžiaus grupę. Su ta pačia pedagogų senėjimo tendencija susiduria ir kaimyninės šalys: Estija bei Latvija.

Manoma, kad netolimoje ateityje Lietuva susidurs su iššūkiu pritraukti ir paruošti daug naujų mokytojų. Tai patvirtina ir kintantys pagrindinio ugdymo mokinių skaičiai. Švietimo valdymo informacinės sistemos (toliau – ŠVIS) duomenys apie mokinių skaičių ir dalį savivaldybėje ir pagal ugdymo programas rodo, kad pagrindinio ugdymo mokinių skaičius išaugo nuo beveik 160 tūkst. 2018 metais, iki beveik 170 tūkst. 2022 metais (ŠVIS, 2022). Tuo tarpu galima įvertinti ir pedagogų pokyčius praėjus keturiems metams po paskutiniojo TALIS tyrimo. Lentelėje nr. 4 pateikiamas Lietuvos mokytojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir bendro mokytojų skaičiaus pokytis 2018-2022 m.m.

Lentelė nr. 4

Lietuvos mokytojų pasiskirstymas pagal amžiaus grupes ir bendro mokytojų skaičiaus pokytis 2018-2022 m.m.

Mokslo metai	Bendras mokytojų skaičius	< 30 metų	30-49 metai	> 50 metų
2018-2019	26 432	875	10 850	14 707
2019-2020	26 141	903	10 170	15 068
2020-2021	25 593	953	9 604	15 018
2021-2022	25 085	991	9 055	15 039

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal ŠVIS 2018-2022 m.m. duomenis.

Remiantis ŠVIS 2022 metų duomenimis apie pedagoginių darbuotojų skaičių pagal amžių galima įvertinti, kad nuo 2018 m. bendras Lietuvos mokytojų skaičius krito beveik 1,5 tūkst., nors mokytojų dalis iki 30 metų pakilo. Taip pat pokytis stebimas ir 30-49 metų amžiaus pedagogų grupėje – per 4 metus jų sumažėjo beveik dviem tūkstančiais. Vyriausių pedagogų skaičius 2019-2020 m.m. padidėjo ir nuo to laiko išlieka beveik stabilus. Vis dėl to, tai didžiausią pedagogų dalį sudaranti amžiaus grupė.

Didelių pokyčių dėl lyderiaujančios Lietuvos pedagogų lyties neįvyko – 2018 m. TALIS tyrimo rezultatai rodo, kad šalyje yra 85 proc. pedagogių moterų, taip paliekant 15 proc. pedagogams vyrams. Tarp tyrimo šalių vidurkio, lyginant 2008m. ir 2018 m. duomenis taip pat didelių pokyčių nenustatyta (TALIS vidurkis ~70 proc.; EBPO vidurkis 68 proc.). Tačiau palyginus pokyčius kitose šalyse per paskutinius 5-10 metų galima įvertinti, kad mokytojų moterų skaičius auga. Nėra aiškių įrodymų, kad mažesnis vyrų skaičius mokyklose turėtų įtaką mokinių rezultatams, tačiau pokyčiai pedagogų pasiskirstyme tarp lyčių turėtų būti atliekami, siekiant skatinti lyčių lygybę ir keisti mokinių požiūrį į mokytojo darbą (McGrath, 2020).

Lietuvos pedagogų išsilavinimas vis dar užima lyderiaujančias pozicijas tarp EBPO šalių – net 99,7 proc. tyrime dalyvavusių pedagogų yra įgiję ne žemesnį kaip aukštąjį universitetinį bakalauro laipsnį. 2008 m. TALIS tyrime Lietuvos rodiklis buvo 95 proc. Iš jų 62 proc. mokyklų mokytojų yra baigę bakalauro, arba jam prilyginto laipsnio studijas (ISCED 6), 37 proc. – magistro, arba jam prilyginto laipsnio studijas (ISCED 7), o 0,7 proc. mokslų daktaro laipsnį (ISCED 8). Šalies mokytojų dalis (4,1 proc.), 2008 m. TALIS tyrime įvardinta, kaip neturinti aukštojo išsilavinimo, išnyko. EBPO šalių mokytojų, turinčių magistro ar daktaro laipsnį, vidurkiai didesni. Ypatingai išsiskiria Prancūzija, Italija, Čekija. Šiose šalyse daugiausia mokytojų turi magistro ar jam prilygintą laipsnį arba mokslų daktaro laipsnį, taip gerokai viršijant EBPO vidurkį. Tačiau būtina pažymėti, kad tos pačios šalys turi nedidelę dalį mokytojų, kurie neturi net aukštojo ar aukštesniojo išsilavinimo. Studijų metais 82 proc. mokytojų Lietuvoje buvo mokomi dalyko turinio, pedagogikos ir darbo klasėje metodikos – šis rodiklis yra aukštesnis negu vidutinis rodiklis EBPO šalyse, dalyvaujančiose TALIS tyrime (79 proc.). Prisimenant 2008 m. tyrimo rezultatus, šie dalykai buvo vieni iš paklausiausių tarp mokytojų profesinio tobulėjimo sričių pasirinkimų, tad jau galima išvelgti nedidelius pokyčius mokytojų rengimo metodikoje.

Daugumoje tyrime dalyvavusių šalių, taip pat ir Lietuvoje, mokytojai nurodė dirbantys pagal neterminuotą darbo sutartį: EBPO vidurkis siekia 82 proc., o Lietuvos rodiklis 92 proc. Lyginant su 2008 m. šalies TALIS rezultatais, 85 proc. apklaustų Lietuvos pedagogų nurodė dirbantys pagal neterminuotą sutartį, taigi matomas dirbančių pagal neterminuotas darbo sutartis pedagogų skaičiaus didėjimas. Analizuojant likusių 8 procentų pedagogų, dirbančių pagal terminuotas darbo sutartis

atsakymus matoma, kad pagal terminuotą darbo sutartį Lietuvoje dažniau dirba vyrai negu moterys ir jaunesni mokytojai (pagal terminuotą sutartį dirba 21 proc. jaunesnių negu 30 metų ir tik 7 proc. vyresnių negu 50 metų mokytojų). Didelis jaunų mokytojų procentas, dirbantis su terminuota darbo sutartimi gali sufleruoti apie:

- Bandomąjį laikotarpį: mokykla pasiūlo terminuotą sutartį su bandomuoju laikotarpiu prieš sudarant neterminuotą sutartį (kad pedagogas įgytų daugiau profesinės patirties ir įgūdžių);
- Finansavimo trūkumą: mokyklos negali sau leisti siūlyti nuolatinių sutarčių visiems savo darbuotojams, įskaitant jaunus mokytojus, kurie tik pradeda savo karjerą;
- Personalo poreikių dinamiką: terminuotos sutartys suteikia mokykloms daugiau lankstumo koreguoti savo darbuotojų skaičių, atsižvelgiant į besikeičiančias aplinkybes (pvz.: jei įstaigoje mažėja mokinių skaičius arba sumažėja skiriamas finansavimas, gali tekti sumažinti darbuotojų skaičių, o terminuotos sutartys suteikia galimybę tai padaryti lengviau nei neterminuotos sutartys).

Terminuota darbo sutartis darbuotojui dažnai suteikia tam tikrą nesaugumo jausmą. 2018 m. TALIS tyrimas Lietuvoje ir maždaug trečdalyje tyrime dalyvavusių šalių parodė, kad mokytojai, dirbantys pagal terminuotą darbo sutartį, linkę ne taip gerai įvertinti savo darbo veiksmingumą. Dėl šios priežasties jie gali mažiau įsitraukti tiek į tiesioginį darbą, tiek į pačios mokyklos veiklą. Mokytojo nesaugumas gali persiduoti ir mokiniams – neužtikrintumas dėl mokytojų kaitos veikia tiek bendrą klasės, tiek mokyklos klimatą, o tai gali daryti įtaką mokinių pasiekimams (Ronfeldt, 2013). Taip pat situacija, kai nemaža dalis jaunų mokytojų dirba pagal terminuotą sutartį, gali didinti riziką, kad tarp jaunų žmonių sumažės mokytojo profesijos patrauklumas.

Lietuvos pedagogo profesinė patirtis ir galimybės 2018 m.

Demografiniai duomenys atskleidžia ir mokytojų patirtį. Lietuvos mokytojams būdingas ilgesnis darbo stažas negu vidutiniškai EBPO – Lietuvos mokytojo darbo stažo vidurkis yra 25 metai (EBPO vidurkis – 17 metų). Atitinkamai tarp Lietuvos mokytojų yra daugiau ilgesnę profesinę patirtį turinčių asmenų. Tarp tyrimo dalyvių Lietuva yra viena iš šalių, turinčių mažiausiai naujųjų mokytojų (naujųjų mokytojų kategorijai priskiriami mokytojai, mokykloje dirbantys iki 5 metų). Tokių mokytojų Lietuvos mokyklose yra tik 7 proc. (EBPO vidurkis – 19 proc.). Jei lyginsime šią reikšmę su 2008 m. TALIS tyrimo duomenimis, galimai būsime netikslūs, nes 2008 m. tyrime pati žemiausia mokytojo profesinio amžiaus reikšmė buvo „2 metai ir mažiau“. Tada Lietuva turėjo 5 procentus apklaustų mokytojų, kurių profesinė patirtis siekė ne daugiau nei 2 metus.

Mokytojų darbinė patirtis atskleidžia ir tam tikrus aspektus, kalbant apie pedagogų judumą. Tai, jog EBPO šalyse mokytojai toje pačioje mokykloje vidutiniškai dirba apie 10 metų (Lietuvoje – 17 metų), rodo žemą judumo procentą sistemos viduje tarp mokyklų. Taigi Lietuva kartu su kaimynine Latvija priskiriama prie šalių, kuriose fiksuojamas judumas yra vienas mažiausių. Žinoma, daugiau patyrusių mokytojų gali būti įvardijama kaip Lietuvos ir kitų panašaus profilio šalių stiprybė, tačiau reiktų apsvarstyti kas galės pakeisti užtarnauto poilsio išeinančius pedagogus – tam reikalinga apsvarstyti efektyvias priemones, siekiant pritraukti jaunų, daug profesinio potencialo turinčių mokytojų ir kuo labiau sumažinti krūvį likusiems mokytojams dėl staigaus pedagogų stygiaus.

Profesinio tobulėjimo svarba EBPO šalyse yra nenuginčijama – daugiau kaip 90 proc. tyrime dalyvavusių mokytojų nurodė, kad per paskutinius 12 mėnesių iki tyrimo bent vieną kartą dalyvavo profesinės veiklos tobulinimo veiklose. Lietuvos pedagogai šiuo klausimu pasisako vienbalsiai: 99 proc. šalies mokytojų dalyvavo mažiausiai vienoje profesinio tobulėjimo veikloje (EBPO vidurkis 94 proc.). Tokiu pačiu rezultatu gali pasigirti ir kaimyninė Latvija. Formuojant šį indeksą buvo nurodyta, kad mokytojų aktyvumui dalyvauti profesinio tobulėjimo veikloje neįtakuoja nei mokyklos vietovė, nei patys mokyklos charakteristikos veiksniai. Siekti profesinio tobulėjimo tarp Lietuvos pedagogų vis dar populiariausi būdai yra profesinės literatūros skaitymas, kursai, seminarai. Šalies mokytojai ypatingai pasižymėjo tarp EBPO šalių lankant savirefleksijos ar ugdomojo vadovavimo metodikų taikymo mokymus – Lietuvos rodiklis 70 proc., o EBPO šalių vidurkis siekia 40 proc. Šalies mokytojai gali pasigirti gerais rezultatais ir atsiliepiant apie kvalifikacijos tobulinimą. Net 89 proc. Lietuvos mokytojų nurodo, kad veiklos, kuriose jie dalyvavo profesinės kvalifikacijos tobulinimo metu, turėjo teigiamos įtakos jų mokymo praktikai. Didžiausią teigiamą poveikį pedagogams turėjo veiklos, kuriose dominavo:

- Aiškus dėmesys mokomam dalykui ar ugdymo programos turiniui;
- Bendradarbiavimas;
- Aktyvūs mokymosi ir bendradarbiavimo elementai;
- Individualių mokytojo poreikių atitikimas.

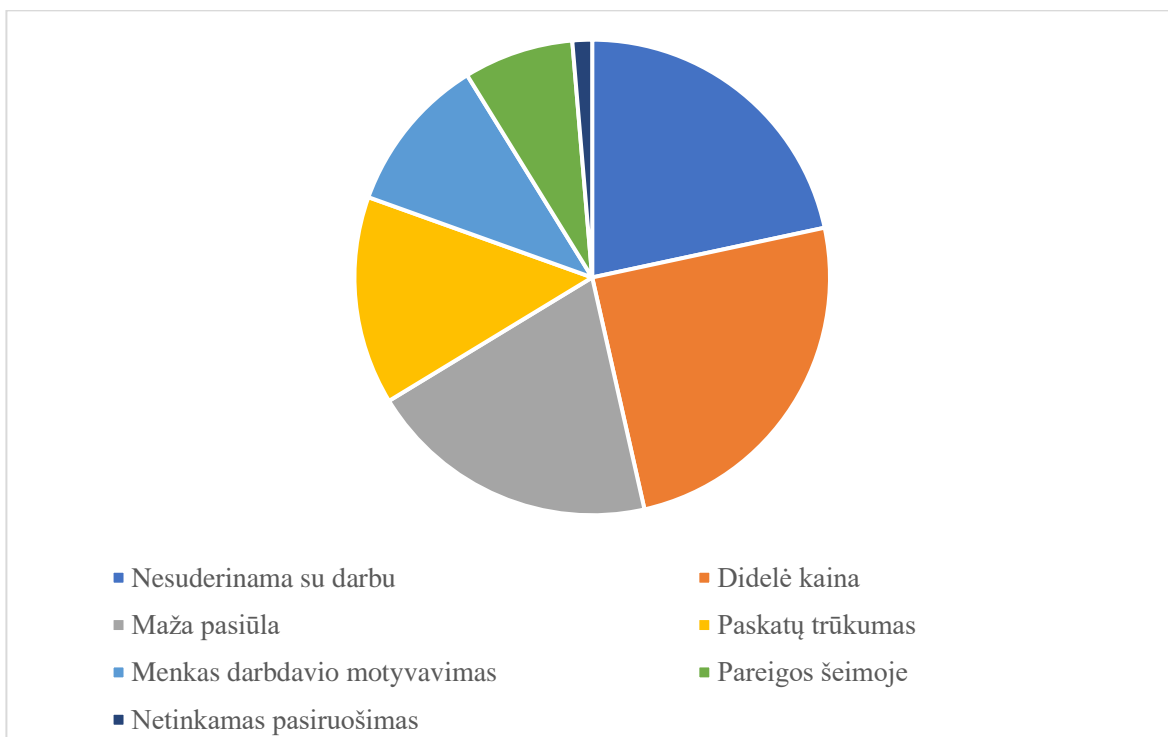
Analizuojant šalies mokytojų pageidaujamą profesinės veiklos tobulinimo turinį ir poreikį matoma, kad išlieka populiarumas IKT taikymo, specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių ugdymo, klasės valdymo mokymams. Mokinių pasiekimų vertinimas, vertinimo metodų analizė ir panaudojimas, individualizavimas ir tarpdalykinių gebėjimų (pvz., kūrybiškumo, kritinio mąstymo, gebėjimo spręsti problemas) ugdymas Lietuvoje taip pat išlieka vienos aktualiausių mokytojų kvalifikacijos tobulinimo sričių – didelį poreikį išreiškia maždaug penktadalis TALIS tyrime apklaustų mokytojų. Daugiakultūriškumas ir vėl atsiduria šalies pedagogų pageidaujamų mokymų sąrašo apačioje – Lietuvos mokytojų manymu, per 10 metų poreikis ugdyti mokymo įgūdžius

daugiakultūreje ir įvairiakalbėje aplinkoje neišaugo. Tai buvo 2018 metų duomenys, kurie neabejotinai pasikeis 2024 m. TALIS tyrime – įvairiais neoficialiais duomenimis 2022 m. vasarį prasidėjus Rusijos agresijos ekspansijai Ukrainoje, Lietuva priglaudė apie 24 tūkst. ukrainiečių vaikų, iš kurių apie 13 tūkst. lanko ugdymo įstaigas Lietuvoje. Todėl itin realu, kad mokymų poreikis apie ugdymą daugiakultūreje ir įvairiakalbėje aplinkoje Lietuvos pedagogų ir EBPO šalių tarpe gali smarkiai išaugti.

Atsižvelgiant į itin aukštą profesinio tobulėjimo mokymų paklausą ir didelį šių mokymų poreikį, Lietuvos mokytojai vis tik išvelgia tam tikrų trikdžių, ribojančių dalyvavimą profesinio tobulėjimo veiklose. Vienas iš jų – profesinio tobulėjimo veiklų nesuderinamumas su darbo tvarkaraščiu (įvardino daugiau nei 50 proc. EBPO šalių mokytojų). 2008 m. šalies pedagogai taip pat išreiškė šį ribojantį veiksnį, kaip vieną pagrindinių. Lentelėje nr. 5 vaizduojami Lietuvos pedagogų manymu labiausiai profesinio tobulėjimo veikloms trukdantys veiksniai 2018 metais.

Lentelė nr. 5

Lietuvos mokytojų profesinio tobulinimosi trikdžiai.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal EBPO TALIS 2018 m. duomenis.

Kaip matoma skritulinėje diagramoje, Lietuvos mokytojams didžiausias ribojantis veiksnys profesiniam tobulėjimui yra kaina. Didelė profesinio tobulinimosi mokymų kaina, sudėtingas darbo ir profesinio tobulėjimo veiklų suderinimas bei nepakankama šių mokymų pasiūla atgraso šalies mokytojus nuo dalyvavimo profesinio tobulėjimo veiklose. Nors mūsų šalies mokytojų įsitraukimas

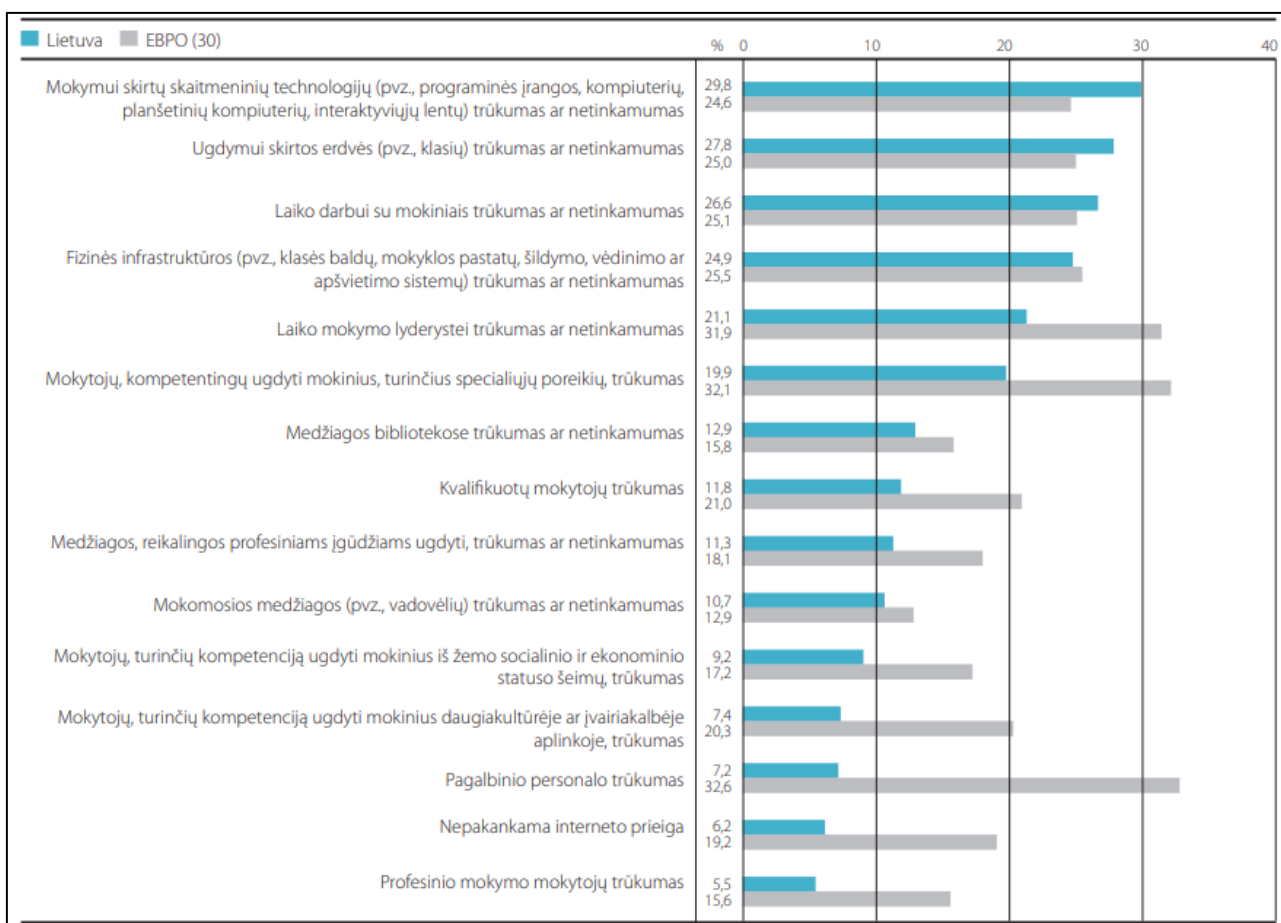
į profesinio tobulėjimo veiklas yra itin aukštas, tačiau įdomūs ir itin aktualūs mokymai dažniausiai yra ne tik mokami, bet ir pakankamai brangūs.

Pagrindinio ugdymo mokyklų profilis 2018 m.

Mokyklų vadovai EBPO šalyse dažniausiai mini, kad mokyklose trūksta pagalbino personalo, mokytojų, kurie turėtų gebėjimų dirbti su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais, taip pat laiko lyderystės ugdymui ir mokymuisi. Lietuvos pagrindinio ugdymo mokyklų vadovų nuomonė apie dažniausius trikdžius mokyklai teikti kokybišką ugdymą šiek tiek skiriasi nuo EBPO šalių vidurkio. Paveiksle nr. 3 rodoma didžiausių kokybiško ugdymo trikdžių statistika tarp Lietuvos ir EBPO šalių mokytojų (šiuo atveju lyginama su EBPO šalių 30-tuku, į kurį, dėl per mažo aktyvumo, neįeina Australijos pagrindinio ugdymo mokyklų vadovai).

Paveikslas nr. 3

Kokybiško ugdymo trikdžiai mokykloje.

Šaltinis: NŠA sudaryta lentelė pagal 2018 m. EBPO TALIS tyrimo rezultatus, 2020 m.

Mūsų šalies vadovų dažniausiai minimi išteklių trūkumai apima tinkamos infrastruktūros ir technologinės (išskyrus interneto prieigą) aplinkos bei laiko mokinių ugdymui stoką. Tačiau pastarasis rodiklis mokytojų manymu skiriasi. Pamokos esmei, t.y. mokymui EBPO šalių mokytojai

vidutiniškai skiria apie 78 proc. viso pamokai skirto laiko, taip 13 proc. paliekant tvarkos klasėje palaikymui ir 8 proc. administravimo darbams. Lietuvoje pamokai skiriamas laikas yra vienas didžiausių, lyginant su kitomis tyrime dalyvavusiomis šalimis – ne mažiau 85 proc. pamokos laiko skiriama būtent mokymui. Remiantis Lietuvos pagrindinio ugdymo mokyklų vadovų nuomone, didžiausių kokybiško ugdymo trikdžių trejetas būtų:

- mokymui skirtų skaitmeninių technologijų trūkumas ar netinkamumas (taip mano beveik 30 proc. Lietuvos vadovų, EBPO vidurkis – 25 proc.),
- ugdymo erdvių trūkumas ar netinkamumas (Lietuvoje – 28 proc., EBPO – 25 proc.),
- laiko darbui su mokiniais trūkumas (Lietuvoje – 27 proc., EBPO – 25 proc.).

Kvalifikuotų mokytojų trūkumą, kaip kokybiško ugdymo užtikrinimo trikdį, įvardija 21 proc. mokyklų vadovų EBPO šalyse, o Lietuvos pagrindinio ugdymo mokyklų vadovams šis aspektas (kitų trikdžių kontekste) yra ne toks aktualus – jį kaip labai svarbų pabrėžia tik 12 proc. mokyklų vadovų. Tai galima sieti su beveik šimtaprocentiniu mokytojų išsilavinimo procentu – praktiškai visi TALIS 2018 m. tyrime apklausti Lietuvos pagrindinio ugdymo mokytojai turi bent aukštąjį išsilavinimą.

Esant galimybei apie 15 proc. Lietuvos mokytojų norėtų pakeisti mokyklą, kurioje dirba. Dažniausiai tokius atsakymus pateikę mokytojai yra mažiau patenkinti savo profesija, mokytojo profesija nebuvo pirmoji jų sąrašė, jie yra šiek tiek jaunesni bei turi mažiau patirties mokykloje, kurioje šiuo metu dirba. Mokytojų patiriamas stresas taip pat yra vienas iš veiksnių, skatinantis pakeisti darbo vietą arba atsisakyti pedagogo profesijos. Atsakomybė už mokinių pasiekimus, tėvams ar globėjams rūpimų problemų sprendimas, per daug administracinio darbo sukelia didelį stresą mokytojams. Šiuos veiksnius gali kontroliuoti pačios mokyklos, skiriant atitinkamo personalo dalį atsakinėjant į tėvų užklausas, atliekant administracinio pobūdžio užduotis. Atsakomybė už mokinių pasiekimus neturėtų nugulti tik ant mokytojo pečių – tai turi būti bendras mokinio, jo tėvų ar globėjų, mokytojo ir mokyklos siekis. Mokytojo patiriamas stresas ir dėl jo išsivystantis perdegimo sindromas gali neigiamai atsiliiepti tolesniam darbui su mokiniais ir mokinių pasiekimams (Madigan, Kim, 2021).

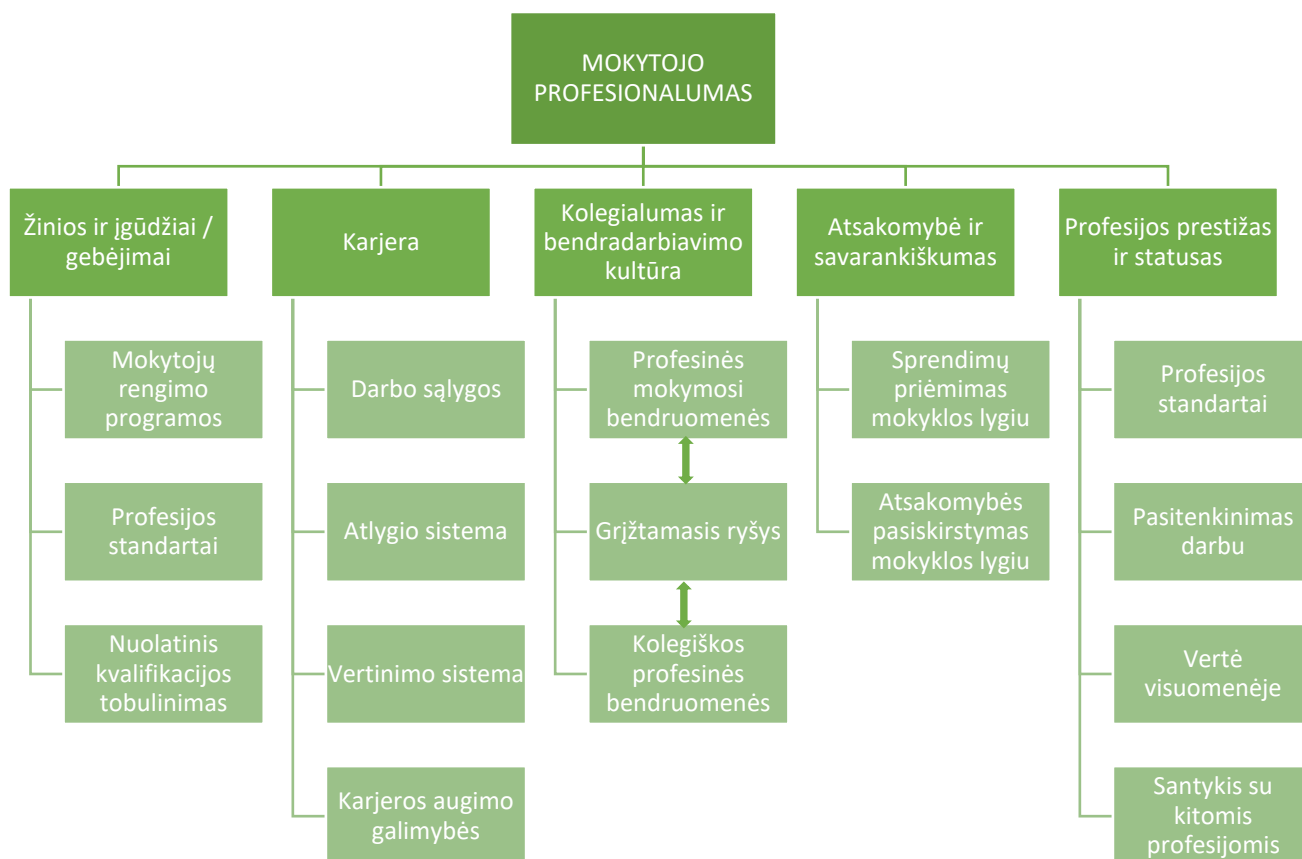
Siekiniai mokytojo profesijai 2018 m.

2018m. TALIS tyrime labai daug dėmesio skirta sritims, kurios nebuvo minimos, arba nebuvo tokios svarbios 2008 metais atliktame TALIS tyrime. Viso tyrimo ašis tapo mokytojų profesionalumas ir tai apimantys veiksniai. Mokytojai ir mokyklų vadovai buvo aktyviai skatinami dalintis informacija apie tai, ką turi mokėti mokytojas, kaip jis turi būti įvertintas, koks profesijos

įvaizdis turi būti formuojamas. Tai buvo įgyvendinama pagal jau anksčiau minėtą penkių dimensijų modelį, kuris detalizuojamas Lentelėje nr. 6.

Lentelė nr. 6

Penkių dimensijų modelio, apibūdinančio mokytoją, skaidymas.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal EBPO TALIS 2018 m. tyrimo duomenis.

Pirmoji dedamoji – tai žinios ir įgūdžiai. Jau žinome, kad turime praktiškai 100 proc. pagrindinio ugdymo pedagogų, turinčių aukštąjį išsilavinimą. Turimos ir įgyjamos žinios teikia pedagogui didesnę pasitikėjimą savimi bei savo darbu. Palyginti su EBPO šalių vidurkiu, Lietuvos pedagogai jaučiasi tikrai pasitikintys savo gebėjimais. Kiek sunkiau šalies mokytojams sekasi šiose srityse:

- Mokinių kritinio mąstymo ugdymas;
- Mokinių, rodančių mažai dėmesio mokyklinei veiklai, motyvavimas;
- IKT naudojimas mokymo procese.

Mokytojai nesijaučia gerai motyvuodami mokinius, rodančius mažai dėmesio mokykliniai veiklai – tik 65 proc. apklaustų šalies mokytojų įvardino, kad šios veiklos metu jaučiasi pakankamai gerai ar gerai. Šis rodiklis gali būti glaudžiai susijęs su anksčiau minėtu pedagogų patiriamu stresu dėl atsakomybės už mokinių pasiekimus. Mokytojų pasitikėjimas savimi taip pat yra susijęs ir su profesiniu amžiumi. Daugumoje TALIS tyrime dalyvavusių šalių tie mokytojai, kurie turi daugiau patirties, jaučiasi labiau pasitikintys savimi bei savo mokymu, taip pat daugiau laiko pamokos metu skiria mokymui ir mokymuisi, lyginant su mažiau patirties turinčiais mokytojais.

Inovatyvumas yra neatsiejama šiuolaikinio žmogaus, o ypač mokytojo žinių ir įgūdžių lavinimo dalis. TALIS apklausos metu sužinome, kad Lietuvoje tik 67 proc. pedagogų iki 30 metų sutinka, kad jų kolegos yra atviri pokyčiams. Tuo tarpu, pedagogų, vyresnių kaip 50 metų tarpe šis procentas siekia net 92 proc. Vyresnieji pasitiki per laiką įgytomis žiniomis ir įgūdžiais, o jaunesnieji, kurie neturi sukaupę daug patirties mano, kad jų kolegos yra nelankstūs, nešiuolaikiški, kupini „sovietinės patirties“ ir save vertina geriau.

Antra dedamoji – karjera. Karjeros galimybės, kurias galima pasiūlyti Lietuvos mokytojui yra neatsiejamos nuo darbo sąlygų, motyvuojančios atlygio sistemos, tinkamų vertinimo normų bei karjeros augimo galimybių. 80 proc. Lietuvos pagrindinio ugdymo mokytojų TALIS 2018 m. tyrime atsakė, kad būti mokytoju yra jų pirmas karjeros pasirinkimas. Tačiau tarp motyvacijos tapti mokytoju veiksmų tik 58,6 proc. Lietuvos mokytojų atsakė, kad mokytojo profesiją rinkosi dėl stabilių karjeros galimybių. Jei esami Lietuvos mokytojai galėtų iš naujo rinktis mokytojo profesiją, tai padarytų tik 76 proc. apklaustų mokytojų – iš jų 71 proc. mokytojų, dirbančių mažiau nei 5 metus ir 64 proc. mokytojų, dirbančių ilgiau.

Kolegialumas ir bendradarbiavimo kultūra užima svarią reikšmę mokytojo profesionalumo paveiksle. Lietuvoje 87 proc. apklaustų pagrindinio ugdymo mokytojų nurodo, kad dirba mokyklose, kuriose vyrauja tarpusavio pagalba pagrįsta bendradarbiavimo kultūra, o 84 proc. gali pasikliauti kitais mokyklos mokytojais. Lietuva bendradarbiavimo ir kolegialumo santykį mokyklose vertina tikrai pozityviai, pranokdama EBPO vidurkį.

Profesionalus mokytojas neatsiejamas nuo atsakomybės ir savarankiškumo. Jau įvertiname, kad mokytojai jaučia didelę atsakomybę, kalbant apie mokinių pasiekimus. Šalies mokyklų vadovai taip pat išskiria, kad Lietuvos mokytojai jaučia didelę atsakomybę už mokyklos akademinį klimatą ir mokinių pasiekimų gerinimą – net 99,7 proc. mokyklų vadovų teigia, kad Lietuvos mokytojams sėkmingai sekasi įgyvendinti ugdymo turinį, o 82,7 proc. vadovų pritaria, kad mokytojai mokinių pasiekimams puoselėja didelius lūkesčius. Nors 85 proc. šalies mokytojų nurodo, kad gali aktyviai

įsitraukti formuojant mokyklos politiką (EBPO vidurkis 77 proc.), tačiau kalbant apie galimybę prisidėti prie švietimo politikos įgyvendinimo, šalies rezultatai nedžiugina:

- 10 proc. apklaustų Lietuvos mokytojų jaučiasi turintys galimybę reikšmingai prisidėti prie svarbių švietimo srities sprendimų (EBPO vidurkis 24 proc.);
- 5 proc. mokytojų mano, kad politikai vertina jų nuomonę;
- 20 proc. pedagogų mano, kad juos vertina žiniasklaida.

Šie rodmenys gali būti susiję su paskutine mokytojo profesionalumo paveikslo dedamąja – profesijos prestižu ir statusu. Profesijos prestižas gali padėti pritraukti būsimus ir išlaikyti jau dirbančius gerus mokytojus šalies švietimo sistemoje. Formuojant profesijos prestižą reikia įvertinti mokytojų pasitenkinimą darbo sąlygomis, pripažinimą už gerai atliktą darbą, visuomenės požiūrį į mokytojo profesiją. TALIS tyrimas parodė, kad mokytojai, manantys, kad jų profesija yra vertinama visuomenėje, yra labiau patenkinti savo darbu. Lietuvoje tik 14 proc. šalies pagrindinio ugdymo mokytojų jaučia, kad visuomenė juos įvertina – bendras EBPO šalių vidurkis beveik dvigubai didesnis. Visuomenės požiūris į profesiją atsispindi ir atlyginimuose – 11 proc. apklaustų pagrindinio ugdymo mokytojų yra patenkinti savo atlyginimu (EBPO vidurkis 39 proc.). Mokytojų išlaikymas taip pat tampa sudėtingu veiksniu – jau žinome, kad 15 proc. ISCED 2 lygio mokytojų norėtų pakeisti mokyklą, o vidutinė trukmė, kiek mokytojai dar norėtų dirbti mokyklose siekia 9 metus (EBPO vidurkis – 15 metų). 45 proc. mokytojų norėtų per 5 artimiausius metus palikti mokytojo darbą, iš jų beveik 30 proc. jaunesnių negu 50 metų. Prisiminus anksčiau nurodytą statistiką apie mokytojų pasiskirstymą per amžiaus grupes 2018-2022 m.m. (Lentelė nr. 4), galime įžvelgti, kad 2018 m. TALIS tyrime yra didelė dalis tiesos. 30-49 metų mokytojai yra vienintelė mažėjanti mokytojų amžiaus grupė 2018-2022 metais. Kaip matoma, yra daug kur tobulėti profesijos prestižo ir statuso srityje.

Apibendrinant galima teigti, kad 2018 m. TALIS tyrimo rezultatai atskleidė daug daugiau svarbių detalių apie mokytojų balsą, nei 2008 m. vykęs tyrimas. Neabejotinai naujas tyrimas palietė daug opių sričių, kurios per dešimtmetį nepasikeitė, arba keitėsi nedaug: besitęsiantis mokytojų senėjimas, vyraujanti lyčių nelygybė, patiriami sunkumai pritraukiant jaunos specialistus, žemas pedagogų judumo procentas, išliekantis didelis poreikis mokymų, skaitmenizacijos. Ypatingas akcentas 2018 metų tyrime mokytojų profesijai išryškino mokytojo padėtį visuomenėje ir atskleidė švietimo sistemos spragas, kurias švietimo politikos formuotojai bando taisyti pertvarkomis.

Pedagogų rengimas Lietuvoje

Išanalizavus Lietuvos TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimų ataskaitas galima daryti prielaidą, kad Lietuvos švietimo politika turi labai svarbių ilgalaikių uždavinių – reikalinga ne tik pritraukti jaunų, perspektyvių mokytojų, tačiau ir sudaryti tinkamą aplinką bei sąlygas jiems tobulėti. Tada švietimo sistemai pavyks mokytojus išlaikyti, palaikyti jų motyvaciją, norą užsiimti profesinio tobulėjimo veiklomis. Europos Komisijos (2010) išleistame mokytojų rengimo vadove teigiama, kad „tapimas mokytoju turėtų būti vertinamas kaip laipsniškas procesas, kuris apima pradinį mokytojo rengimą, įvadinį etapą ir nuolatinį profesinį tobulėjimą“. ŠMSM (2022) šią informaciją antrina, akcentuojant, kad „ypatingas dėmesys turi būti skiriamas pedagogų rengimui ir kvalifikacijos tobulinimui“. Iš šios informacijos galima spręsti, kad vienu svarbiausių procesų įvardijamas pedagogų rengimas.

Pedagogų rengimą galima įsivaizduoti kaip vientisą sistemą, kuri apima pedagogo kvalifikacijos įgijimą ir nuosekliai auganti pedagogo profesionalumą. Europos Komisijos anksčiau įvardinti „pradinis mokytojo rengimas“ ir „įvadinis etapas“ gali būti laikomi pirmaisiais svarbiausiais nuolatinio mokytojų profesinio tobulėjimo proceso žingsniais (Beauchamp, 2015). Pradinis mokytojų rengimas, arba pedagogikos studijos yra mokytojo nuolatinio profesinio tobulėjimo proceso pradžios taškas, kuriuo siekiama suteikti būsimiems pedagogams pagrindines kompetencijas ir ugdyti požiūrį, kuris bus reikalingas jų būsimam vaidmeniui (Europos Komisija, 2021). Pedagogikos studijos leidžia pirmąją mokymo patirtį įgyti studijų praktikos metu ugdymo įstaigose, taip susiejant įgaunamas žinias bei įgūdžius su realia mokyklos aplinka.

2003-2012 m. Valstybės švietimo strategijos nuostatuose, siekiant užtikrinti švietimo plėtotės kokybę, numatyta atnaujinti mokytojų rengimą ir darbą – tam buvo reikalinga sukurti integralią mokytojų rengimo bei kvalifikacijos tobulinimo sistemą ir parengti konkrečius standartus, kuriais mokytojai bus rengiami. Taip visas mokytojų rengimo procesas bus perleidžiamas į tuometinės Švietimo ir mokslo ministerijos rankas (Lietuvos Respublikos Seimas, 2003). 2004 metais pasirodo dokumentas, reglamentuojantis Lietuvos pedagogų rengimo gaires – Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pedagogų rengimo koncepcijos“, apibrėžiantis „pedagogų rengimo tikslus, uždavinius, pagrindines nuostatas, pedagogo profesinę kompetenciją, pedagogų rengimo organizavimą bei priemones rengimo kokybei užtikrinti“ (ŠMSM, 2004). 2008 metais šį dokumentą pakeitė Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“, kuris 2010 metais buvo atnaujintas (ŠMSM, 2008). 2010 metais išleistas Pedagogų rengimo reglamento įsakymas iki šių dienų nustato teisinę pedagogų rengimo tvarką Lietuvoje. Per laiką įsakymą papildė įvairūs pakeitimai – iš esmės keitėsi tiek pats įsakymas, tiek

konkretūs įsakyme esantys punktai. Toliau bandysime apžvelgti, kaip Pedagogų rengimo reglamentas keitėsi ir kaip įvykčius pokyčius galima sutapatinti su Lietuvos TALIS tyrimų rezultatais.

Pedagogų rengimo reglamentas

Pirmasis Švietimo ir mokslo ministro (vėliau – Švietimo, mokslo ir sporto ministro) Pedagogų rengimo reglamento įsakymas išleistas 2008 m. gruodžio 5 dieną. Sekančios įsakymą keičiančios redakcijos buvo išleistos 2010 m., 2012 m., 2018 m., 2020 m., 2022 m. ir 2023 m. Iš esmės atnaujinti įsakymo pakeitimai buvo išleisti 2010 m. sausio 8 d., 2012 m. gruodžio 12 d., 2018 m. gegužės 29 d. ir 2018 m. gruodžio 7 d., todėl pedagogų rengimą reglamentuojančių dokumentų analizėje bus naudojamos būtent šiais metais išleistos redakcijos.

Siekiant įvertinti TALIS tyrimų poveikį pedagogų rengimo reglamento pokyčiams, bus ieškoma sąsajų tarp TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimų šalies pedagogų atsakymų ir pedagogų rengimo reglamento nuostatų. Toliau aprašomiems pedagogų rengimo reglamento pokyčiams ir jų sąsajoms su TALIS tyrimais bus naudojami LR Švietimo, mokslo ir sporto ministro patvirtintas Pedagogų rengimo reglamentas ir ankstesnės patvirtintos jo redakcijos.

Pedagogų rengimo reglamento pokyčiai 2008-2010 m.

Pedagogų rengimo reglamento, išleisto 2008 m. ir to paties reglamento redakcijos, išleistos 2010 m. svarbiausių aspektų palyginimas matomas Lentelėje nr. 7:

Lentelė nr. 7

Svarbiausių LR Pedagogų rengimo reglamento 2008 m. ir 2010 m. aspektų palyginimas.

Pedagogų rengimo reglamentas 2008 m.	Pedagogų rengimo reglamentas 2010 m.
<u>Pedagogų rengimo modeliai:</u> <ul style="list-style-type: none"> • Lygiagretus – rengimas universitete arba kolegijoje: įgyjamas krypties arba profesinis bakalauro laipsnis ir pedagoginė profesinė kvalifikacija; • Nuoseklus – dviem etapais: <ul style="list-style-type: none"> ○ Pirmame etape įgyjamas krypties bakalauro laipsnis; ○ Antrame etape įgyjama mokytojo profesinė kvalifikacija. 	<u>Pedagogų rengimo būdai:</u> Pedagoginės studijos lygiagrečiai integruotos į: <ul style="list-style-type: none"> • Universitetinių pirmos pakopos ar koleginių studijų programas; • Magistrantūros studijų programas; • Universitetinių pirmos pakopos studijų programas, kurių pagrindinis tikslas nėra pedagogų rengimas; • Laipsnio nesuteikiančias studijų programas (baigusiams aukštąją mokyklą).
<u>Pedagoginių studijų reikalavimai:</u> Baigęs pedagogų rengimo studijas asmuo įgis Mokytojų profesijos kompetencijos apraše nustatytas kompetencijas.	<u>Pedagoginių studijų reikalavimai:</u> Pedagogų rengimo studijos turi užtikrinti, kad absolventas įgytų Mokytojų profesijos kompetencijos apraše apibrėžtų kompetencijos aspektų lygį.
<u>Pedagoginių studijų sandara:</u>	<u>Pedagoginių studijų sandara:</u>

<p>Pedagoginių studijų apimtis yra ne mažesnė kaip 40 kreditų. Galimos visos studijų formos. Pedagogines studijas sudaro:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teorinė dalis (ne mažiau 18 kreditų); • Praktinė dalis (ne mažiau kaip 20 kreditų: iš jų ne mažiau kaip 12 kreditų dalyko pedagoginei praktikai ir likusi dalis stebėjimui, auklėjamojo darbo, ugdomosios veiklos praktika); • Baigiamoji dalis (ne mažiau kaip 2 kreditai). 	<p>Pedagoginių studijų apimtis yra ne mažesnė kaip 60 ECTS kreditų. Pedagogines studijas sudaro:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Teorinė dalis (ne mažiau kaip 30 ECTS kreditų, iš kurių ne mažiau nei 3 ECTS kreditai skirti baigiamajam darbui – pagal kreditų apimtį negali būti laikomas bakalauro ar magistro baigiamuoju darbu); • Praktinė dalis (ne mažiau kaip 30 ECTS kreditų, stebėjimas negali sudaryti daugiau nei 40 proc. praktikos apimties).
<p><u>Reikalavimai pedagoginių studijų vykdytojams:</u> Ne mažiau kaip 10 proc. koleginių pedagoginių studijų dėstytojų turi turėti praktinės veiklos patirties. Nustatomi reikalavimai dėl dėstytojų profesionalumo tik teorinei pedagogikos studijų daliai. Pedagoginių studijų dėstytojai turi nuolat tobulinti pedagoginę ir studijų krypties kvalifikaciją aukštosios mokyklos nustatyta tvarka, o aukštosios mokyklos sudaryti tam tinkamas sąlygas.</p>	<p><u>Reikalavimai pedagoginių studijų vykdytojams:</u> Ne mažiau kaip 10 proc. koleginių pedagoginių studijų dėstytojų turi turėti praktinės veiklos patirties ugdymo institucijose. Nustatomi reikalavimai dėl dėstytojų profesionalumo visiems studijų dalykams. Pedagoginių studijų dėstytojai turi nuolat tobulinti pedagoginę ir studijų krypties kvalifikaciją, periodiškai dalyvauti praktikos mokyklų veikloje aukštosios mokyklos nustatyta tvarka.</p>
<p><u>Reikalavimai pedagoginei praktikai:</u> Praktika vykdoma „bazinėse mokyklose“. Praktikai vadovauja tai gebantys ir patyrę pedagogai.</p>	<p><u>Reikalavimai pedagoginei praktikai:</u> Praktika vykdoma „praktikos mokyklose“. Praktikai vadovauja mentoriai. Galimybė atlikti praktiką užsienio mokyklose, institucijose. Praktika grindžiama laispsniškumo principu, tiesioginiu studento dalyvavimu pedagoginėje veikloje.</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis 2008 m. ir 2010 m. išleisto LR Pedagogų rengimo reglamento duomenimis.

Pagal lentelę matoma, kad per 2 metus reglamentas žymiai pasikeitė – padidėjo pedagoginių studijų kreditų minimali apimtis, daugiau pedagogų rengimo būdų (galimybė integruoti pedagogikos studijų modulį į magistro studijas), atskiru skyriumi išskirti reikalavimai pedagogų profesinei praktikai. „Bazinės mokyklos“ tapo „Praktikos mokyklomis“, nes dėl pasikeitusių pedagogų profesinės praktikos reikalavimų, mokyklos, kuriose atliekama pedagogo profesinė praktika turi atitikti Švietimo ir mokslo ministerijos nustatytus kriterijus ir būti sudariusi sutartį su pedagogines studijas vykdančia aukštąja mokykla. „Bazinės mokyklos“ sąvokoje pastarojo reikalavimo nėra. Taip pat 2010 m. Pedagogų rengimo reglamente atsiranda sąvoka „Mentorius“ – tai praktikuojantis pedagogas, kuris yra sukaupęs pakankamai patirties, baigęs rengiamuosius mokymus pagal ŠMM patvirtintą tvarką, teikiantis metodinę pagalbą pedagoginės praktikos metu. 2008 m. įsakyme

praktikai vadovaujantis asmuo turi turėti tik tam reikiamus gabumus ir patirtį. Taigi, į būsimų pedagogų praktiką kuruojančius asmenis žvelgiama rimčiau.

Remiantis 2008 m. TALIS tyrimo rezultatais, galima išskirti keletą esminių aspektų, kaip 2010 m. atnaujintas pedagogų rengimo reglamentas koreliuoja su Lietuvos mokytojų pateiktais atsakymais:

1. 2008 m. TALIS tyrime nurodoma, kad 4,1 proc. Lietuvos pagrindinio ugdymo mokyklų pedagogų dirba neturėdami aukštojo išsilavinimo (TALIS vidurkis – 3,4 proc.), didelės dalies (42 proc.) šalies pedagogų amžius svyruoja nuo 50 m. iki 60 m. ir daugiau. Galima daryti prielaidą, kad 2010 m. reglamente įvardijami pedagogų rengimo būdai siekia padidinti aukštąjį išsilavinimą turinčių pedagogų skaičių, atjauninti šalies mokytojų demografinius rodiklius, pritraukiant jaunesnių asmenų, kurių pirmas profesinis pasirinkimas nebuvo pedagoginės studijos.
2. Siekiant ugdyti būsimų mokytojų judumą, pritraukti daugiau inovatyvių, jaunų pedagogų, įdiegti į jaunąją mokytojų kartą daugiau pasaulietiško požiūrio, remiantis gerąja kitų šalių pedagogine praktika, pagal 2010 m. reglamentą atsiranda galimybė atlikti pedagoginę praktiką ne tik Lietuvos, bet ir užsienio mokyklose, institucijose.
3. 2010 m. pedagogų rengimo reglamente sudaromos galimybės integruoti pedagogines studijas į magistro studijų programas – remiantis 2008 m. šalies TALIS tyrimų rezultatais, pedagogai, turėję magistro ar aukštesnį laipsnį daugiau dalyvavo profesinio tobulėjimo veikloje, lyginant su mokytojais, turinčiais tik aukštąjį išsilavinimą (12,5 proc. ir 11,5 proc.). Noras pritraukti daugiau magistro studijas baigusius pedagogų taip pat gali būti siejamas su aukštu „kokybiško mokytojo“ poreikiu, nes, remiantis TALIS tyrimo rezultatais, magistro laipsnį turintys mokytojai turės didesnę poreikį tobulinti kvalifikaciją ir taip gerinti savo gebėjimus mokytis, ugdyti.
4. Pagal 2010 m. pedagogų rengimo reglamentą nustatoma didesnė pedagoginių studijų kreditų apimtis (vietoj 40 kreditų – 60 kreditų). Iš 2008 m. atlikto TALIS tyrimo rezultatų matoma, kad Lietuvos pedagogai išreiškia didelį profesinio tobulėjimo mokymų poreikį ir itin aktyviai juose dalyvauja – iš to galime spręsti, kad studijų metu pedagogai galimai nėra pakankamai paruošiami, neturi visų reikiamų bazinių žinių ir jiems reikalinga įgyti tas trūkstamas žinias papildomų mokymų metu. Didesnė studijų apimtis, nustatyti minimalūs reikalavimai praktikos pobūdžiui (ne daugiau 40 proc. praktikos laiko stebint), laipsniškumo principas (nuo stebėjimo iki

savarankiško darbo su priežiūra) leis tvirčiau jaustis darbinėje aplinkoje, suteiks didesnį pasitenkinimą darbu.

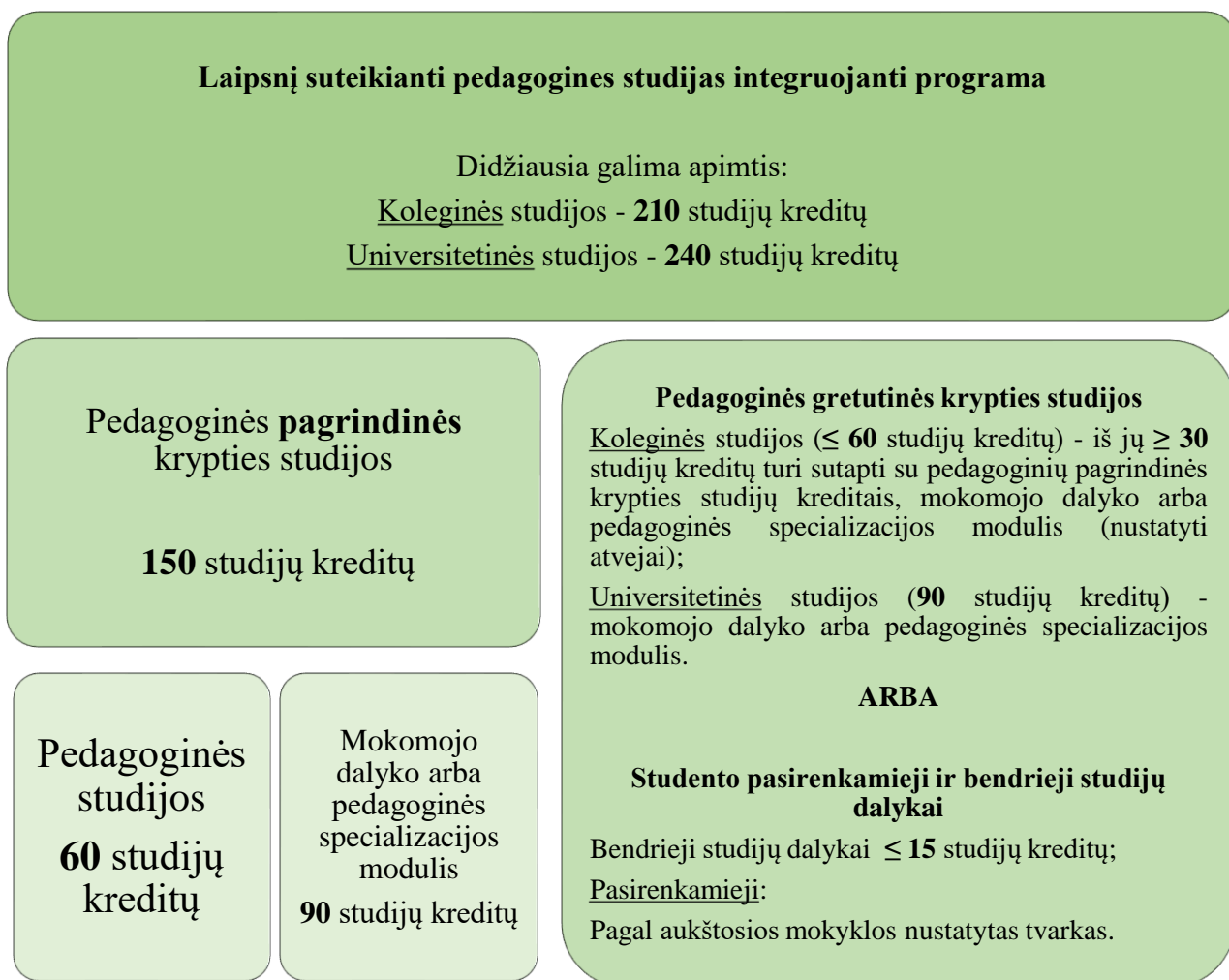
Pokyčiais, kuriuos įneša atnaujintas pedagogų rengimo reglamentas, tikimasi ugdyti jaunąją mokytojų kartą, kuri bus inovatyvi, turinti daugiau teorinių ir praktinių žinių, tvirčiau besijaučianti klasėje, žingeidi ir gebanti suteikti kokybišką išsilavinimą šalies mokyklų moksleiviams.

Pedagogų rengimo reglamento pokyčiai 2012 m.

2012 m. pabaigoje pasirodžiusi nauja pedagogų rengimo reglamento redakcija įtvirtino ne tik minimalius, bet ir maksimalius reikalavimus pedagogų rengimui, dar labiau sustiprino reikalavimus profesinei praktikai. Lentelėje nr. 8 galima įvertinti, kaip pasikeitė laipsnį suteikiančios pedagogines studijas integruojančios programos sandara:

Lentelė nr. 8

Laipsnį suteikiančios pedagogines studijas integruojančios programos sandara.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis 2012 m. LR Pedagogų rengimo reglamento duomenimis.

Lyginant su 2010 m. Pedagogų rengimo reglamente numatytais pedagogų rengimo būdais, matomi nustatyti maksimalūs ir minimalūs studijų programų reikalavimai, taip pat palikta teisė aukštosioms mokykloms priimti sprendimus dėl pasirenkamųjų dalykų gretutinių studijų metu. Pedagoginių studijų apimtis išlieka 60 kreditų, skiriant 30 studijų kreditų teoriniai daliai ir teoriniam (ar teoriją ir praktiką) integruojančiam pedagoginių studijų baigiamajam darbui. Tačiau praktinė pedagoginių studijų dalis keičiasi – iš tam skirtų 30 studijų kreditų net 80 proc. turi sudaryti studento darbas su mokiniais ir praktikos atlikimo vietos bendruomenės nariais, dalyvaujant praktikos vadovui ir mentoriumi.

Pedagoginės praktikos vykdymui praktikos mokyklose su 2012 m. įsakymo redakcija atsiranda papildomų reikalavimų: nustatomas minimalus praktikos mokyklos mentorių pedagoginės veiklos patirčiai – 5 metai. Praktiką atliekančio studento vaidmens schema naujame reglamente nebeturi „stebėtojo“ ir „dirbančio su mentoriaus ir praktikos vadovo priežiūra“ dalių – pirma schemos pakopa tampa pedagogo asistentas, kuris stebi ir dirba su priežiūra – taip pedagogai iš karto gali pritaikyti sukauptas teorines žinias praktikoje čia ir dabar, nelaukiant kol pagal schemą tam ateis tinkamas laikas (Paveikslas nr. 4).

Paveikslas nr. 4

Pedagogų rengimo reglamente numatytas praktiką atliekančio studento vaidmuo praktikos metu.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės pagal LR Pedagogų rengimo reglamento 2010 m. ir 2012 m. redakcijas.

Taip pat atsiranda naujas reikalavimas dėl pedagoginių studijų vykdymo universitetuose – ne mažiau kaip 10 proc. dėstytojų turi turėti pedagoginio darbo švietimo įstaigose ar kitose su pedagogo darbu susijusias veiklas vykdančiose įstaigose patirties, kuri turi būti įgyta ne anksčiau kaip prieš 5 metus ir ne trumpesnė kaip 3 metų. Ankstesnėse reglamento redakcijose šis reikalavimas buvo taikomas tik koleginių pedagoginių studijų dėstytojams. Galima spręsti, kad taip norima skatinti universitetinių studijų dėstytojus dažniau atnaujinti turimas žinias, kad ir universitetų pedagoginės krypties studentai būtų mokomi dėstytojų-praktikų, o ne tik teoretikų.

Šiais pokyčiais ir toliau stengiamasi kuo anksčiau pradėti pedagogų praktinį žinių įsisavinimą, su orientacija kuo daugiau įsigilinti į patį mokymo procesą ir suteikti būsimiems mokytojams praktinių bazinių žinių. To dažnai trūksta jau dirbantiems mokytojams, atsižvelgiant į anksčiau aprašytus TALIS 2008 m. tyrimo rezultatus apie pedagogų profesinės veiklos tobulinimo temų pasirinkimą.

Pedagogų rengimo reglamento pokyčiai 2018-2022 m.

2018 m. po 6 metų pertraukos ir vėl atnaujintas pedagogų rengimo reglamentas. Dokumentas pasikeičia iš esmės – dėl atnaujinto pedagogų rengimo modelio diegimo šalies švietimo sistemoje atsiranda „Pedagogų rengimo centrų“ sąvoka, pradedama mokytojus rengti alternatyviais būdais, tokiais kaip programa „Renkuosi mokytis!“. Mokytojai pradedami ruošti pagal realius valstybės poreikius, atsiranda pedagoginė stažuotė, kuri tampa viena pagrindinių mokytojo profesinio pasirengimo dalių. Kitaip tariant, pedagogų rengimo sistema modernėja ir remiasi tyrimais grįsta informacija.

Atnaujintame pedagogų rengimo reglamente išsamiai pristatomos bendrosios ir specialiosios kompetencijos, kurios yra būtinos, siekiant įgyti pedagogo profesinę kvalifikaciją. Lyginant su anksčiau aprašytais pedagogų rengimo reglamento redakcijomis, čia yra aiškiai išdėstoma, kokias profesines kompetencijas mokytojas turi plėtoti ir gilinti visą profesinės veiklos laikotarpį. Siekiant nurodomas kompetencijas įgyti, būsimam pedagogui suteikiama teisė rinktis jau žinomus lygiagretųjį (dalykinis ir profesinis rengimas vyksta tuo pačiu metu), nuoseklųjį (profesinis rengimas vyksta po aukštojo mokslo studijų) ir gretutinį (šalia studijų dalykų studijuojami pedagogikos dalykai, bet pagal paties studento pasirinkimą) modelį. Šalia jų atsiranda papildoma alternatyva įgyti pedagogo profesinę kvalifikaciją – programa „Renkuosi mokytis!“, kuri suburia jaunus įvairių specialybių profesionalus du metus dirbti mokyklose ir mokytis pedagoginio darbo subtilybių. Taip pat, kaip dar viena alternatyva, pristatoma galimybė įgyti pedagogo kvalifikaciją pripažįstant kitose institucijose pedagoginį darbą dirbančio asmens kompetencijas. Šiais mokytojų rengimo pokyčiais siekiama spręsti gilią šalies mokytojų trūkumo, o ypač, jaunų mokytojų trūkumo problemą – 2018 m. TALIS tyrime Lietuvos pedagogų, jaunesnių kaip 30 metų dalis nukrito nuo 8 proc. iki 3 proc.

2018 m. Pedagogų rengimo reglamente atsiranda nauja sąvoka „Pedagogų rengimo centras“ – tai universitetas, kuris atitinka švietimo ir mokslo ministro nustatytus reikalavimus, „telkiantis šalies arba regiono mokslinį edukologinį potencialą“, bendradarbiaujantis su kitomis aukštosiomis mokyklomis, rengiančiomis būsimus pedagogus. Trys didžiausi centrai susitelkė Vilniuje (Vilniaus Universitetas, toliau – VU), Kaune (Vytauto Didžiojo universitetas, toliau – VDU) ir Šiauliuose (Šiaulių Universitetas). Tačiau dėl universitetų tinklo pertvarkos susijungus Vilniaus ir Šiaulių universitetams liko VU ir VDU kuruojami pagrindiniai šalies švietimo centrai. Centrų funkcija – orientuotis į realius švietimo sistemos poreikius, taip didelį dėmesį skiriant tų sričių pedagogų rengimui, kurių labiausiai šiai dienai trūksta šalyje. Tai dar vienas būdas spręsti šalies pedagogų trūkumo problemą, ypač akcentuojant 2018 m. TALIS tyrimo rezultatus, kad net beveik 50 proc. tyrime apklaustų mokytojų planuoja per artimiausius 5 metus atsisakyti mokytojo darbo, ir 30 proc. šių atsakiusių yra pedagogai, kurie yra jaunesni negu 50 metų.

Pirminis mokytojų rengimas – tai dar vienas atnaujinimas 2018 m. Pedagogų rengimo reglamente. Pirminis mokytojų rengimas, arba, pedagoginė stažuotė atliekama pirmaisiais naujai mokytoju tapusio asmens darbo švietimo įstaigoje metais. Ją rengia jaunąjį mokytoją darbinanti švietimo įstaiga ir pedagogų rengimo centras. Stažuotės metu naujasis mokytojas yra konsultuojamas, aprūpinamas reikiamomis ugdymo, techninės pagalbos priemonėmis. Taip pat jam yra skiriamas mentorius ir sudaromos sąlygos tobulinti savo kompetencijas dalyvaujant įvairiose profesinių kompetencijų tobulinimo veiklose. Šiuo žingsniu siekiama ne tik pritraukti jaunus mokytojus į mokyklas, tačiau ir išlaikyti juos mokykloje. Anot Carter (2015), tinkamos sąlygos, pagalba, aktualūs profesiniai mokymai turėtų suformuoti motyvuotą ir žiniomis pasitikintį pedagogą, kuris tikės savo darbo profesionalumu, gerai jausis klasėje ir darbinėje aplinkoje. Pagal TALIS 2018 m. rezultatus, net 82 proc. šalies pagrindinio ugdymo pedagogų teigė, kad studijų proceso metu buvo mokomi dalyko turinio, pedagogikos ir darbo klasėje metodų. Jei 2018 m. TALIS rezultatai lyginsime su 2008 m. TALIS tyrimo rezultatu, šalies pedagogų poreikis tobulinti pedagoginių studijų metu įgyjamas profesines kompetencijas palaipsniui mažėja, tačiau aktualumo nepraranda. Remiantis pateikta informacija ir atnaujintomis Pedagogų rengimo reglamento gairėmis galima spėti, kad pedagogų rengimas šalyje vadovaujasi tuo, ko mokytojams trūksta pagal šalies TALIS tyrimų rezultatus. Pakartotinę pirminio mokytojų rengimo svarbą įvertinsime 2024 m. TALIS tyrimo rezultatais.

Pagal naują Pedagogų rengimo reglamentą atsiranda ir daugiau galimybių mokytojų judumui skatinti – į pedagogų studijas integruojamas ne trumpesnis kaip 1 mėnesio judumo langas arba suteikiamos kitos tarptautiškumo galimybės. 2022 m. pedagogų rengimo reglamento redakcijoje akcentuojama, kad „Centro ir kitose aukštosiose mokyklose vykdomose pedagogų rengimo studijų programose integruotos tarptautinės patirties įgijimo galimybės“. TALIS 2018 m. tyrimo ataskaitoje

Lietuvos pagrindinio ugdymo mokytojų judumas buvo įvertintas, kaip vienas žemiausių šalyje – toje pačioje mokykloje pedagogas vidutiniškai dirba 17 metų (EBPO vidurkis – 10 metų). Judumo skatinimas dar pačioje profesinio kelio pradžioje gali duoti teigiamų rezultatų vėliau – pedagogas, jau turintis patirties kitoje mokykloje bus atviresnis pokyčiams, jausis drąsiau keisdamas savo mokymo stilių, turės galimybę panaudoti sukauptą praktiką savo darbinėje aplinkoje (Pachocki, 2020). Siejant šią informaciją su TALIS tyrimu galima įvertinti, kad šalies mokytojų, turinčių nedidelę profesinę patirtį skaičius nėra didelis (Lietuva – 7 proc., EBPO – 19 proc.), nes šalyje yra itin žemas jaunų mokytojų (iki 30 metų) skaičius. Jei šalis turėtų didesnį jaunų mokytojų skaičių (dėl esamų Pedagogų rengimo reglamento pertvarkų), tada nedidelę profesinę patirtį turinčių pedagogų skaičius išaugtų, analogiškai galėtų išaugti ir pedagogų judumo rodiklis, nes jaunesni, pedagoginės patirties nesukaukę mokytojai yra daug lankstesni ir į judumą gali žiūrėti kaip į profesinę alternatyvą, galinčią pagerinti jų mokymo kokybę. Jau anksčiau minėjome, kokią reikšmę mokinių pasiekimams turi mokytojo kokybė, todėl šis Pedagogų rengimo reglamento pakeitimas gali būti svarbus veiksnys rengiant lietuvišką „*quality teacher*“.

2018 m. ir 2022 m. Pedagogų rengimo reglamento redakcijose įvardijama, kad pedagogų rengimo centrai „sutelkia pagrindinį šalies edukologinį ir mokslinį potencialą“, taip tapdami svarbiausia šalies pedagogų ruošimo kalve. Pedagogų rengimo centrų įvardijami prioritetai, rodikliai gali būti tiesiogiai siejami su TALIS tyrimų metu gauta informacija apie šalies mokytojus:

- Suformuotas pedagogų „profesinio augimo programų paketas“, pagrįstas kompetencijų tobulinimu – TALIS tyrimuose šalies pedagogai minėjo, kad trūksta IKT, specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo, klasės valdymo kompetencijų;
- „Profesinio augimo programų paketas“ suformuotas bendradarbiaujant su savivaldybių švietimo centrais, atsižvelgiant į konkretaus regiono pedagogų poreikius – suteikia galimybę arčiau prisiliesti prie švietimo politikos kūrimo, taip didinant pedagogo profesijos reikšmę valstybei bei visuomenei, keliant profesijos prestižą;
- Centrai „teikia plačią studijų ir neformaliojo švietimo programų pasiūlą“, kas ketverius metus ją pakartotinai įvertina – siekiama padidinti šansus pritraukti daugiau pedagogų, kurių poreikis bėgant laikui tik išaugs dėl mokytojų, išeinančių užtarnauto poilsio; siekis atitikti naujausius pedagogų rengimo standartus, kad baigę pedagogai taptų „kokybiškais mokytojais“;
- 2018 m. TALIS tyrimo metu šalies pedagogų įvertino kvalifikacijos tobulinimo veiklų turinį – net 89 proc. apklaustųjų sutiko, kad šios veiklos turėjo teigiamos reikšmės jų darbui. Pagal pedagogų rengimo reglamentą kvalifikacijos tobulinimo

veiklas kuruoja pedagogų rengimo centras. Reglamente įvardinama, kad „studentų, teigiamai vertinančių studijas pedagogų rengimo centre dalis yra ne mažesnė negu 70 proc.“;

- Siekiant pritraukti motyvuotus darbu mokytuosius pagal pedagogų rengimo reglamentą yra taikoma „kompleksinė kandidatų atranka, kurios metu vertinami akademiniai pasiekimai, asmeninis tinkamumas profesijai ir kandidatų motyvacija“ – tokie mokytojai galimai sutiktų dar kartą rinktis šią profesiją, ieškotų profesinio augimo galimybių, nesvarstytų per ateinančius 5 metus palikti mokytojo profesijos, galimai būtų labiau savimi pasitikintys mokytojo rolėje, nes yra tam motyvuoti;
- Dalis mokytojų 2018 m. TALIS tyrime atsakė, kad jaučiasi neužtikrinti profesinės karjeros galimybių klausimu – atnaujintame Pedagogų rengimo reglamente skelbiama, kad „ne mažiau kaip 70 proc. pedagogų rengimo centro absolventų įsidarbina švietimo srityje arba dirba pedagoginį darbą savarankiškai“, bei atskiru skyriumi įvardijama, kokiais būdais pedagogas gali augti profesine prasme „plėtojant tiek horizontaliąją, tiek vertikaliąją profesinę karjerą“.

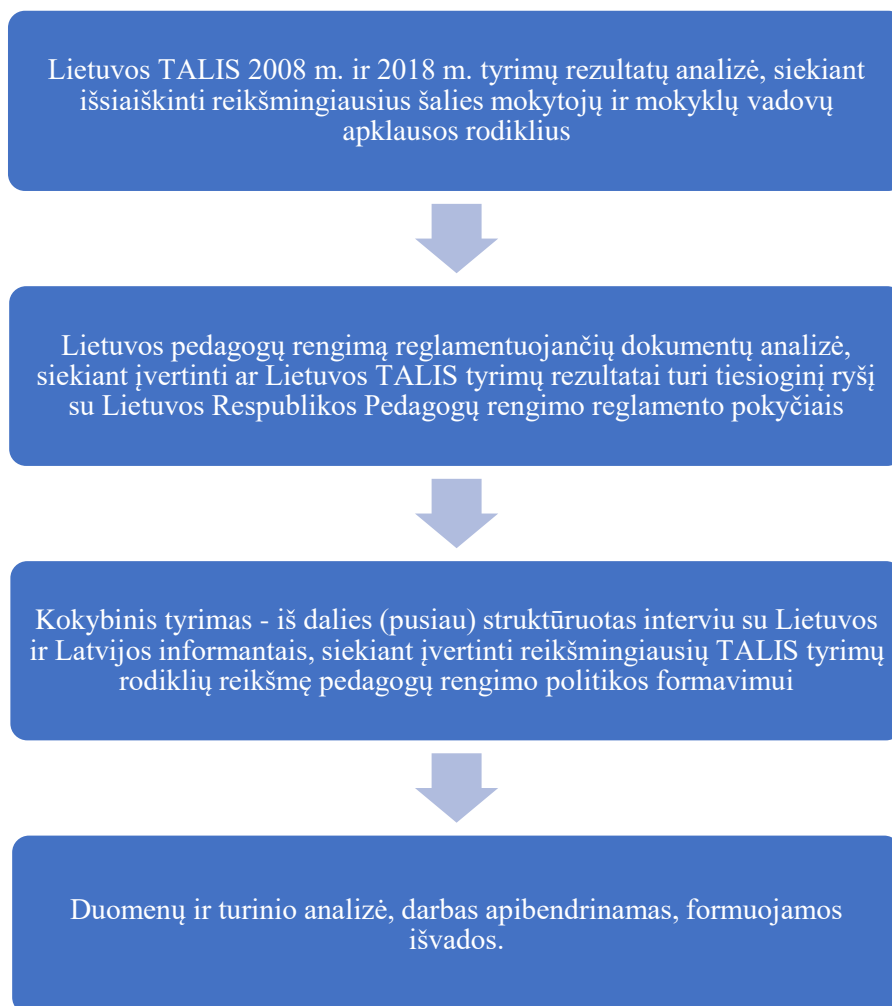
Apibendrinant informaciją, kurią suteikė LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Pedagogų rengimo reglamento“ galime teigti, kad reglamentas palaipsniui keičiasi įgyvendinant TALIS tyrimuose pateiktas išvadas. Kokybiškesnė, labiau išplėtotą ir daugiau praktikos turinti pedagogų rengimo programa turėtų ilgainiui pagerinti pedagogų situaciją šalyje. Galimybė pasisemti tarptautinės patirties turėtų atnaujinti mokytojo profilio vaizdą, o nuolatinio profesinio tobulėjimo galimybės padės pakelti bei išlaikyti aukštus mokytojo kokybės rodiklius. TALIS tyrimo svarbą Pedagogų rengimo reglamento pokyčiams galima įvertinti ir dėl paties reglamento kaitos – įprastai atnaujintas reglamento įsakymas būdavo išleidžiamas kas 2 metus (2008 m., 2010 m., 2012 m.). Lietuvai nedalyvavus TALIS tyrime 2013 m., esminiai pokyčiai Pedagogų rengimo reglamente įvyksta tik 2018 m., arba po 6 metų pertraukos. Toliau reglamento atnaujinimas taip pat vyksta kas 2 metus (2018 m., 2020 m., 2022 m.). Kadangi TALIS tyrimas atliekamas kas 5 metus, paskutinio vykdyto tyrimo rezultatai nepraranda aktualumo iki sekančio tyrimo, taip pat yra galimybė ieškoti įgyvendinamų pokyčių, lyginant ankstesnį tyrimą su naujausiuoju. Pedagogų rengimo reglamente ši tendencija akivaizdžiai pastebima būtent pedagogų rengimo ir pedagoginės praktikos tobulinime – kiekviena Pedagogų rengimo reglamento redakcija įvardindavo naujus pokyčius šiose srityse. Taigi, galima teigti, kad pedagogų rengimą reglamentuojantys įsakymai turi tiesiogines sąsajas su šalyje atliekamo TALIS tyrimo rezultatais.

Tyrimo metodika ir etika

Norint įvertinti, kaip TALIS tyrimo rezultatai veikia pedagogų rengimo politikos Lietuvoje formavimą, buvo vadovaujama šiuo tyrimo modeliu (Paveikslas nr. 5).

Paveikslas nr. 5

Tyrimo modelis.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

I etapas. Analizuojant Lietuvos TALIS tyrimų 2008 m. ir 2018 m. rezultatus buvo nustatyti svarbiausi mokytojų ir mokyklų vadovų apklausos rezultatai, kurie galimai tampa priežastimi keisti šalies pedagogų rengimo politiką, siekiant tuos rezultatus ateityje pagerinti, arba išlaikyti. Lietuvos TALIS tyrimų analizė atskleidė, kad šalies mokytojai yra vyresni, didesnę mokytojų dalį sudaro moterys, sunku pritraukti jaunų specialistų, šalies pedagogų judumo procentas žemas. Lietuvos pedagogai turi pakankamą aukštąjį išsilavinimą, tačiau pagal tyrimą matomas didelis profesinio tobulėjimo poreikis išduoda, kad ne visi mokytojai turi tinkamą profesinį pasirengimą, trūksta praktinių žinių. Taip pat šį faktą išduoda aukštas poreikis mokymų, susijusių su dalyko žiniomis ir tinkamu jo pateikimu mokiniam. Mokyklos stokoja žmogiškųjų ir materialinių išteklių, didelis

poreikis IKT mokymų. Mokytojai pakankamai patenkinti savo darbu, tačiau tyrimas išryškino prastą mokytojo padėtį visuomenės atžvilgiu ir atskleidė švietimo sistemos spragas, kurias švietimo politikos formuotojai bando taisyti pertvarkomis. Siekiant įvertinti šių tyrimo rezultatų svarbą, šalies TALIS tyrimo rezultatai buvo lyginami su įvairių užsienio autorių nuomone, jų atliktais moksliniais tyrimais, kaimyninių šalių TALIS tyrimų rezultatais, pasitelkti statistiniai duomenys įvertinti šalies TALIS tyrimų rezultatų validumą. Svarbiausių tyrimo akcentų, sąsajų buvo ieškoma Lietuvos Respublikos Pedagogų rengimo reglamente. Remiantis suformuluotais tyrimo probleminiais klausimais buvo iškeltas tyrimo tikslas, hipotezė, numatyti tyrimo uždaviniai.

II etapas. Pasirinktas kokybinio tyrimo metodas, parengta tyrimo metodika, pagal TALIS tyrimų duomenų analizę sudarytas interviu klausimynas lietuvių ir anglų kalbomis. Ruošiant klausimyną buvo siekiama įvertinti Lietuvos ir Latvijos šalių Švietimo ir mokslo ministerijų darbuotojų, atsakingų už pedagogų rengimą, požiūrį į TALIS tyrimų svarbą, išsiaiškinti, ar šalių švietimo politikos formuotojai tiesiogiai remiasi šio tyrimo duomenimis, siekiant aktualių pedagogų rengimo politikos pertvarkų.

III etapas. Išsiunčiamos interviu užklauskos ir su teigiamai atsakiusiais respondentais atliekami pusiau struktūruoti interviu pagal sudarytą klausimyną lietuvių arba anglų kalba. Gauti interviu ištranskribuoti, elektroniniu paštu iš Latvijos respondentų gauti atsakymai išversti į lietuvių kalbą, svarbiausi interviu metu respondentų pateiktų atsakymų aspektai susisteminti.

IV etapas. Atliekama interviu metu gautų duomenų bei anksčiau įvertinto turinio analizė, apibendrinamas atliktas darbas, formuojamos darbo išvados.

Tyrimo metodai. Tyrimui atlikti buvo naudojami pusiau struktūruoti interviu su iš anksto paruoštais klausimynais lietuvių ir anglų kalba ir dokumentų analizės metodas, kurio metu analizuotas Lietuvos Respublikos Pedagogų rengimo reglamentas ir visos jo redakcijos (2008 m., 2010 m., 2012 m., 2018 m., 2020 m., 2022 m., 2023 m.). Remiantis E. Bardach (2009) ir D. Yanow (2007), kombinuojant interviu ir dokumentų analizės metodus, galima gauti daugiau informacijos iš skirtingų perspektyvų – interviu metu gauti duomenys gali būti papildomi arba patikrinti dokumentų analizės metodu gautais duomenimis, o dokumentų analizės metodu gauti duomenys gali padėti patvirtinti arba paneigti interviu metu gautus duomenis. Taigi, ši kombinacija gali leisti gauti patikimesnius tyrimo rezultatus ir padidinti tyrimo patikimumą.

Tyrimo dalyvių atrankos kriterijai. Kadangi tyrimo tikslas buvo išanalizuoti, kaip TALIS tyrimų rezultatai veikia šalies pedagogų rengimo politikos formavimą, be TALIS tyrimų ir LR Pedagogų rengimo reglamento analizės, buvo pasirinkti konkretūs asmenys, kurie dirba su pedagogų rengimo nuostatomis arba dalyvauja TALIS tyrimo vykdyme. Taigi, apklausiami už pedagogų

rengimą ir TALIS tyrimo vykdymą atsakingi Švietimo, sporto ir mokslo ministerijos darbuotojai. Taip pat vienas iš reikalavimų respondentams buvo, kad pedagogų rengimu arba su TALIS tyrimu būtų dirbę ne vėliau, kaip nuo paskutinio tyrimo ciklo, t.y. nuo 2018 m. Kad geriau suprasti savo šalies rezultatus, buvo nuspręsta tarp apklaustųjų įtraukti Latvijos švietimo ir mokslo ministerijos darbuotojus, kuriojančius pedagogų rengimo politikos klausimą bei atsakingus už TALIS tyrimo vykdymą šalyje. Be to, buvo svarbu, kad apklaustieji minėtose srityse būtų išdirbę bent vienerius metus. Todėl pasak Bryman (2016) respondentų atranka remiasi tiksline patogia atranka.

Tyrimo organizavimas ir etika. Atliekant tyrimą, teorinėje darbo dalyje buvo analizuoti šalies TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimai, ir Lietuvos Respublikos Pedagogų rengimo reglamentas, kuriame minimos šalies pedagogų rengimo gairės. Analizuoti dokumentai yra vieši, skelbiami interneto svetainėse, todėl jų panaudojimui jokių sutikimų gauti nereikėjo. Tyrimo dalyviams užklauskos dėl dalyvavimo tyrime buvo išsiųstos viešoje erdvėje prieinamais elektroniniais paštais. Tyrime naudoti interviu organizuoti informantų pasirenkamu būdu (gyvai, arba per „Microsoft Teams“ platformą, arba atsakant raštu), įprastoje darbinėje aplinkoje. Tyrimas buvo atliekamas gegužės 2-12 dienomis. Vidutinė vieno individualaus trukmė 54 min. Tyrimo dalyviai Lietuvoje pasirinko dalyvauti interviu susijungiant per „Microsoft Teams“ platformą, o tyrimo dalyviai Latvijoje – atsisiųsti užpildytą klausimyną. Interviu metu programoje buvo įjungta įrašymo funkcija ir po to interviu įrašai ištranskribuoti. Tyrime dalyvavę respondentai supažindinti su tyrimo tema, tikslu, uždaviniais. Tyrimo dalyviai buvo informuoti apie taikomą konfidencialumą. Tyrimo organizatorė pateikia tik tokius duomenis, kokius gavo iš respondentų – duomenys nėra netinkamai interpretuojami, falsifikuojami.

Tyrimo instrumentas – klausimynas. Interviu buvo numatyti konkretūs klausimai, kurių respondentų bus klausiama, apgalvota jų pateikimo seka, ir numatyta, kad interviu eigoje tyrėjas gali papildomai užduoti klausimų, kurie nėra įtraukti į interviu planą, siekiant praturtinti tyrimą. Tyrime naudoto klausimyno klausimai yra tiesiogiai susiję su šalių TALIS 2008 m. ir 2018 m. tyrimuose pateiktais šalių pedagogų ir mokyklų vadovų rezultatais. Tyrimo klausimyną sudarė 12 klausimų, kurie gali būti suskirstyti į 4 blokus:

1 bloką sudarė klausimai, skirti daugiau sužinoti apie TALIS tyrimo vykdymą bei pasiruošimą naujam tyrimui 2024 m. Šiais klausimais buvo siekiama išsiaiškinti apie pagrindinius iššūkius, su kuriais susiduria šalis atlikdama TALIS tyrimą, klausiama jų nuomonės apie tiriamųjų imtį, šiandieninės situacijos pasaulyje įtaką būsimam tyrimui: *Kokius esminius skirtumus galite išskirti, lyginant ankstesniais metais vykdytus EBPO TALIS tyrimus nuo būsimo tyrimo 2024m.?*; *Kokius 3 didžiausius iššūkius galite išskirti, kalbant apie EBPO TALIS tyrimo vykdymą šalyje? Kaip*

susiklosčiusi dabartinė situacija pasaulyje (pandemija, karas) paveiks EBPO TALIS tyrimo vykdymą šalyje?; Kaip manote, ar būtų tikslinga EBPO TALIS tyrimą pildyti aukštesniais ISCED lygiais?

2 bloką sudarė klausimai, kuriuose didelis dėmesys skiriamas naujiems (būsiamiems) mokytojams, siekiant išsiaiškinti aspektus dėl pedagogų rengimo principų bei mentorystės programos prieinamumo: *Kokių pagrindinių principų siekiama laikytis, ruošiant būsimus šalies mokytojus ir mokyklų vadovus?; Kokie galimi veiksniai riboja didesnę mentorystės programos prieinamumą naujiems mokytojams?*

3 blokas sudarytas iš klausimų apie jau dirbančius mokytojus ir jų darbo sąlygas, profesinio tobulėjimo veiklų pasirinkimus, bendradarbiavimą: *Kokios Jums žinomos priemonės yra taikomos šalyje, siekiant mažinti mokyklų vadovų ir pedagogų amžiaus vidurkį?; Kurie profesinio tobulinimosi mokymai šalyje sulauktų daugiau populiarumo: skirti inovatyvių IKT įgūdžių lavinimui ar skirti dirbti daugiakultūroje / daugiakalbėje aplinkoje?; Įvardinkite, kokie veiksmai šiuo metu yra atliekami, siekiant sumažinti šalies mokytojų profesinį nuovargį?; Ar mokytojų profesinis bendradarbiavimas / kolegialumas turi tiesioginį ryšį su mokytojų mobilumu?*

4 bloke pateikiami klausimai analizuoja mokytojo profesijos prestižo klausimą ir profesijos prestižo sąsajas su mokytojo atlyginimu: *Mokytojo profesijos prestižiškumas auga tolygiai su mokytojo atlyginimu. Patvirtintumėte, ar paneigtumėte šį teiginį?; Kokie pagrindiniai elementai padės gerinti arba išlaikyti susidariusį visuomenės požiūrį į mokytojo profesijos prestižiškumą?*

Tyrimo imtis. Vykdyti tyrimui buvo naudojami:

- 2 Lietuvoje atlikti TALIS tyrimai 2008 m. ir 2018 m.;
- 1 Lietuvos Respublikos Pedagogų rengimo reglamentas (2010 m. sausio 8 d., 2012 m. gruodžio 12 d., 2018 m. gegužės 29 d. ir 2018 m. gruodžio 7 d., išleistas dokumento redakcijos);
- 5 informantai. Respondentai pasirinkti pagal šiuos kriterijus:
  - Profesija – visi informantai turėjo būti dirbantys Švietimo ir mokslo ministerijoje (Lietuvoje – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijoje) bent nuo 2018 m.;
  - Užimamos pareigos – užimamų pareigų pobūdis turėjo būti tiesiogiai susijęs su pedagogų rengimo organizavimu arba TALIS tyrimo organizavimu bei vykdymu.
  - Tyrimo informantai: dvi darbuotojos iš Lietuvos ŠMSM; du darbuotojai iš Latvijos Švietimo ir mokslo ministerijos. Tiek Lietuvoje, tiek Latvijoje tarp ministerijos darbuotojų nebuvo asmenų, galinčių pilnai atsakyti į visus

klausimyne pateiktus klausimus (tos pačios institucijos darbuotojai kuruoja skirtingus failus pedagogų rengime ar TALIS tyrimo vykdyme), todėl vieni kolegos papildė kitus. Lietuvos ir Latvijos švietimo ministerijų respondentų duomenys buvo sujungti.

- Siekiant išsaugoti informantų konfidencialumą, jų atsakymai užkoduoti TL1 ir TL2.

Kokybinio tyrimo rezultatai ir jų apibendrinimas

Teorinėje darbo dalyje analizavome šalies TALIS 2008 m. ir 2018 m. rezultatus, gautas išvadas lyginome su LR Pedagogų rengimo reglamento redakcijų pokyčiais, ieškojome sąsajų tarp konkrečių priimtų pakeitimų ir TALIS tyrimo rezultatų, kad galėtume įvertinti, ar TALIS tyrimas turi ryšį su šio dokumento pokyčiais. Radus teigiamas sąsajas tarp Lietuvos TALIS tyrimo rezultatų bei vieno pagrindinių šalies dokumentų, reglamentuojančių pedagogų rengimo politiką Lietuvoje, buvo siekiama patvirtinti arba paneigti šiuos ryšius, atliekant pusiau struktūruotus interviu su Lietuvos ir Latvijos Švietimo ir mokslo ministerijų atstovais, kurie yra tiesiogiai susiję su savo šalies pedagogų rengimu arba TALIS tyrimo vykdymu. Respondentų bandėme klausti klausimų, kurie susiję su TALIS tyrimo vykdymu šalyje, naujų pedagogų ruošimu bei jų mentoryste, esamų pedagogų situacija šalyje, bei nuomonės apie pedagogo profesijos prestižą. Informantams pateikti 12 klausimų suskirstyti į 4 kategorijas pagal klausimų panašumą.

Respondentų nuomonė apie TALIS tyrimo vykdymą

Siekiant daugiau sužinoti apie TALIS tyrimo vykdymą ir pasiruošimą 2024 m. vykšančiam tyrimui gilinomės, kokie esminiai skirtumai laukia, kokius iššūkius tyrime patiria apklausta šalis, kaip tyrimo vykdymą pakeis susiklosčiusi situacija po pandemijos bei karo akivaizdoje, ir ar reikėtų įtraukti aukštesnius ISCED lygius į tyrimą. Respondentų atsakymai pateikiami Lentelėje nr. 9:

Lentelė nr. 9

Respondentų nuomonė apie TALIS tyrimo vykdymą.

Kategorija	Subkategorija	Teiginiai
Esama situacija	<i>Skirtumai</i>	„<...> galėtų būti nebent šalių skaičius, nes planavusios dalyvauti Rusija ir Baltarusija yra eliminuotos iš visų EBPO renginių <...>.“ [TL1]. „<...> bus didesnės apimties, daugiau dalyvaujančių, mokytojų.“ [TL2].
	<i>Iššūkiai</i>	„Efektyvus rezultatų panaudojimas.“ [TL1], [TL2]. „<...> didelis kohortos amžius - virš 50 metų, <...> tai tie duomenys yra pasenę. <...>“, „<...> per mažai naujai paruoštų pedagogų, kad

		galėtume vertinti ar <...> sistemos pokyčiai yra tobulintini.“, „galimai patirsime <...> įtraukumo į tyrimą problemą, <...>“ [TL1].
Galimi pokyčiai	<i>Poveikis</i>	„<...> poveikio <...> neturėtų būti <...>“, „<...> dėl karo - dalis Ukrainos mokytojų dabar yra mūsų švietimo sistemos dalis <...>, jeigu jie pakliūs į tyrimo imtį, tai jie sakė <...> dalyvaus tyrime.“ [TL1]. „Tikimės, kad tai neturės įtakos TALIS 2024 tyrimui <...>.“ [TL2].
	<i>Prasmė</i>	„Profesinių mokyklų mokytojai pakliūva, jeigu jie yra toje atsitiktinėje imtyje <...> tačiau kokia to prasmė, jei šalis pilnai neišnaudoja turimų TALIS duomenų <...>“, „<...> tai išleisti pinigus vien tam, kad dalyvauti ir nepanaudoti nėra tikslinga.“ [TL1] „Tai gali padidinti dalyvavimo mokesčius šalims pagrindinėje apklausoje <...>“ [TL2].

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės remiantis interviu duomenimis.

Analizuojant respondentų atsakymus iš Lentelės nr. 9 matome, kad respondentų nuomonė apie TALIS tyrimo vykdymą pasiskirstė į dvi kategorijas: **esama situacija** ir **galimi pokyčiai**. Kategorija **esama situacija** apibūdina, kokių *skirtumų* tikimasi, lyginant anksčiau vykdytus TALIS tyrimus su būsimu tyrimu 2024 m. bei su kokiais *iššūkiais* šalys, tikėtina, kad susidurs vykdant tyrimą. **Galimi pokyčiai** kategorija sufleruoja, kokio *poveikio* dėl pasaulyje susiklosčiusios situacijos yra tikimasi naujausiame tyrime, ir kokia *prasmė* prijungti ISCED 3 lygio pedagogus prie TALIS tyrimo imties.

Respondentai TL1 išskyrė vieną *skirtumą*, kurį galima sieti ir su *poveikiu* – tai Rusijos ir Baltarusijos eliminavimas iš visų EBPO renginių, kuris tampa ne tik pagrindiniu 2024 m. vyksiančio TALIS tyrimo *skirtumu* (anksčiau šios šalys tyrimuose dalyvavo), tačiau ir vienu iš *poveikiu* tyrimui, nes šalys, kurios lygino savo šalių rezultatus su eliminuotomis šalimis, turės mažiau palyginamųjų duomenų. Tarp *iššūkių*, su kuriais apklaustų šalių respondentai vykdydami TALIS tyrimą galimai susiduria, vienbalsiai buvo išskirtas tyrimo rezultatų panaudojimo efektyvumas. Kaip galima suprasti, Lietuvoje ir Latvijoje TALIS tyrimo rezultatai nėra panaudojami efektyviai. TL1 respondentai tarp *iššūkių* akcentuoja ir žmogiškąjį faktorių, kad laikui bėgant apklausiami asmenys pradės „pavargti nuo perteklinio klausinėjimo“. Taip pat vieną iš TL1 respondentų pateiktų atsakymų galime sieti su TALIS tyrimų atsakymais – didelė dalis apklausiamų pedagogų „virš 50 metų“, jaunų pedagogų yra mažai, todėl tampa sudėtinga „vertinti ar dabartiniai pedagogų rengimo sistemos pokyčiai yra tobulintini“. Pedagogų iki 30 metų imtis tyrime yra sąlyginai nedidelė, kad matytume tam tikrus svarbius šalies pokyčius TALIS tyrime, todėl atrodo, kad per 10 metų šalies situacija tam tikruose aspektuose tik pablogėjo.

Respondentai TL1 ir TL2 tikisi, kad *poveikio* TALIS tyrimui šiandieninė situacija pasaulyje neturės. Tačiau TL1 papildomai išskiria, kad Ukrainos mokytojų dalis, kuri pateks į tyrimo imtį, planuoja dalyvauti tyrime. Interviu metu buvo bandyta įvertinti, ar Ukrainos mokytojai galėtų turėti svarios įtakos šalies rezultatams būsimame TALIS tyrime, tad pusiau struktūruoto interviu metu užduotas papildomas klausimas „Kiek preliminariai šalyje galėtų būti mokytojų, atvykusių iš okupuotos Ukrainos, kurie turėtų patekti į šalies tyrimo imtį?“. Deja, dėl Asmens duomenų įstatymo tikslų duomenų ministerijos negali kaupti, o tuo labiau jais dalintis su trečiais asmenimis. Respondentai įvertino, kokia būtų tyrimo *prasmė*, jei TALIS tyrimo imtis būtų pildoma ISCED 3 lygio pedagogais – neabejotinai keistūsi tyrimo išlaidos. TL1 pabrėžė, kad turimi TALIS tyrimo duomenys nėra tinkamai išnaudojami, ką galima sieti su jau minėtais tyrimo vykdymo *iššūkiais*.

Lyginant tarpusavyje TL1 ir TL2 respondentų rezultatus matoma, kad Latvijos informantų atsakymai patenka į tas pačias subkategorijas, kaip ir Lietuvos. Tačiau Lietuva įvardija vienus pagrindinių skirtumų TALIS 2024 m. tyrime – tai šalių-agresorių eliminavimas bei dalis Ukrainos mokytojų, kurie pateks į TALIS tyrimo imtis. Abi šalys vienbalsiai sutaria dėl tyrimo iššūkių ir prasmės: kad vienas pagrindinių iššūkių, su kuriais susiduria šalys – tai galimybė tyrimo rezultatus panaudoti efektyviai, o tyrimo išlaidos papildžius imtis augtų.

Respondentų nuomonė apie pedagogų rengimą ir mentorystės programą

Kaip minėjo Oates (2019), kuriant ir palaikant kokybiško bei tobulėjančio mokytojo konceptą, pagrindiniu atspirties tašku tampa mokytojų rengimas. Pagal pasirinktą rengimo modelį pedagogai įgyja tam tikras žinias bei savybes, kurias vėliau panaudoja savo darbe. Taip pat, pirmus tvirtus žingsnius į pedagogikos pasaulį padeda žengti ir mentorius. Ingersoll ir Strong (2011) tyrimai rodo, kad mentorystės programos skatina naujų mokytojų profesinį augimą, daro juos veiksmingesnius per trumpesnę laiką, pagerina studentų mokymąsi ir sumažina naujų mokytojų pasitraukimą. Lentelėje nr. 10 galima įvertinti respondentų atsakymus apie pedagogų rengimą ir mentorystės programą;

Lentelė nr. 10

Respondentų atsakymai apie pedagogų rengimą bei mentorystę.

Kategorija	<i>Subkategorija</i>	Teiginiai
Išorinės priežastys	<i>Dokumentai</i>	„<...> reglamentas bei <...> įsakymas nurodo“, „<...> nėra dokumentas, kuris apibrėžia mokyklos veiklas.“ [TL1]. „<...> atitinka mokytojo profesijos standartą.“ [TL2].
	<i>Autonomija</i>	„<...> aukštosios mokyklos atsakomybė.“, „<...> priklauso nuo rengiančios aukštosios mokyklos.“, „<...> aukštoji mokykla pati apsirašo <...>“, „<...> mokyklos

		<...> nebežiūri pedagogų rengimo reglamento <...>.“ [TL1]
	<i>Reikalavimai</i>	„<...> atitinka <...> reikalavimus.“, „<...> kad galėtų įgyvendinti ugdymo standartų reikalavimus <...>“ [TL2]. „<...> yra tam tikri formalūs reikalavimai <...>“, „<...> patvirtinti kvalifikaciniai reikalavimai. <...>“ [TL1].
Vidinės priešastys	<i>Vadovybė</i>	„<...> didelė vadovo atsakomybė šiame procese.“, „<...> dalis vadovų ir dabar puikiai tai daro <...>“. [TL1]. „Nepakankamas mokyklos vadovybės informuotumas <...>“, „Stipri mokyklos vadovybė rūpinasi <...>“. [TL2]
	<i>Žinios</i>	„<...> mokytojų žinios ir kompetencijos atitinka <...> reikalavimus.“, „<...> nepakankamas <...> informuotumas <...>“ [TL2]. <...> reikalingos personalo vadybos žinios.“, „<...> vien teorinės žinios nieko gero neduoda.“ [TL1].
	<i>Praktinė nauda</i>	„<...> nėra pakankamai įsisąmoninta mentorystės reikšmė ir nauda.“ [TL2] „<...> jam reikia tos praktikos.“, „<...> nėra pakankamai įsisąmoninta, kad tai yra reikalinga <...>“, „Tai yra vertybė <...>“. [TL1].
	<i>Mokyklos kultūra</i>	„Mokyklos vidinė kultūra ne visada palaiko naujus mokytojus.“ [TL1]
	<i>Asmeniniai interesai</i>	„Mokytojai smarkiai užimti <...>“, „<...> mokytojo nenoras <...>“, „<...> mokytojas, kuris jau turi patirtį, nebūtinai bus pats geriausias mentorius.“ [TL1] „Ne visi mokytojai nori savo žiniomis dalintis <...>“. [TL2]

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis interviu duomenimis.

Matome, kad respondentų nuomonės dėl naujų arba būsimų mokytojų rengimo bei mentorystės išsiskiria į dvi kategorijas: **išorines** ir **vidines priešastis**. Kaip **išorines priešastis** respondantai išskyrė *dokumentus*, *autonomiją* bei *reikalavimus*, o kaip **vidines**: *vadovybę*, *žinias*, *praktinę naudą*, *mokyklos kultūrą* ir *asmeninius interesus*.

Tarp **išorinių priešasčių** informantų suformuota subkategorija *dokumentai* išduoda, kad pedagogų rengimas bei mentorystė yra įprasminėti kiekvienos šalies dokumentuose. TL1 pamini *autonomiją* – mokyklos ir aukštosios mokyklos išlaiko autonomiją pedagogų rengime ir mentorystės programos taikyme. Tačiau išskirti *reikalavimai* parodo, kad vis tik pilnos autonomijos aukštosioms mokykloms bei mokykloms pedagogų rengime bei mentorystėje nėra – turi būti vadovaujamosi atitinkamais reikalavimais bei standartais.

Vidinių priešasčių respondentai išskyrė daugiau. Naujų pedagogų integracijos procese lemiamą vaidmenį vaidina *vadovybė*, kurią galima sieti su *mokyklos kultūra*. Vis dėl to, mokyklos vidinės kultūros formavimas turėtų prasidėti būtent nuo vadovybės. *Žinių* bei *praktinės naudos* subkategorijos rodo, kad mentorystės prieinamumas gali būti ribotas, būtent dėl žinių apie ją trūkumo. Žinių trūkumas susijęs ir su tuo, kad nepastebima mentorystės *praktinė nauda*. Taip pat mentorystės procese svarbus yra ir *asmeninis interesas*, nes mentorystė neatsiejama nuo savanoriškumo sąvokos. Svarbu paminėti, kad daugiausia išskiriama teiginių apie *praktinę naudą* bei *asmeninį interesą* – tai gali sufleruoti, kad tai yra vienos opiausių problemų mentorystėje. Visos šios priežatys tam tikrais aspektais gali būti priklausomos vienos nuo kitų, kai kalbame apie pedagogų rengimą arba mentorystę.

Tarp respondentų TL1 ir TL2 atsakymų matoma, kad pedagogų rengimas Latvijoje nėra tik aukštųjų mokyklų atsakomybė. Buvo įvardinta, kad yra tam tikras „mokytojo profesijos standartas“, kurį pedagogas turi įgyti norėdamas atitikti „ugdymo standartų reikalavimus“ kai Lietuvos respondentai minėjo, kad pedagogų rengimas yra aukštųjų mokyklų reikalas, t.y. ką konkrečiai pedagogai išsineša pabaigę studijas priklauso nuo aukštosios mokyklos, kurioje jie studijuoja, nustatytų normų. Taigi galime spręsti, kad kaimyninė Latvija turi tvirtesnę teisinį reglamentavimą pedagogų rengimo srityje.

Respondentų nuomonė apie dirbančius mokytojus: darbo sąlygos, profesinio tobulėjimo veiklų pasirinkimai, bendradarbiavimas

Kadangi TALIS tyrime apklausiami pedagogai jau yra dirbantys ir didžioji jų dalis yra sukaupusi nemažą profesinę patirtį, didelį dėmesį skiriame esamų mokytojų darbo sąlygų įvertinimui, jų pasirinkimams kaip tobulinti save iš profesinės perspektyvos, taip pat bendradarbiavimo klausimui. Remiantis anksčiau aprašytais TALIS tyrimų rezultatais, didelė dalis pedagogų jaučia profesinį nuovargį, planuoja pasitraukti iš profesijos, profesinės veiklos tobulinimo mokymai neatitinka jų poreikių arba kainuoja per daug, žemas mokytojų judumas, didelis mokytojų amžius. Respondentų atsakymai į šį bloką pateikiami Lentelėje nr. 11:

Lentelė nr. 11

Respondentų nuomonė apie dirbančius mokytojus.

Kategorija	<i>Subkategorija</i>	Teiginiai
Priežastys	<i>Trūkumas</i>	„<...> nepakankamų krūvių mokykloje <...>.“, <...> nėra didelės pasiūlos <...>“ „<...> nėra pakankamai akcentuojamas.“. [TL1]

		„<...> mokytojų trūkumo problemą <...>“, „<...> mokytojų atlyginimai maži.“, „<...> negali savo mokykloje dirbti visu etatu, nes <...> nėra pakankamai mokinių“. [TL2]
	<i>Netinkamumas</i>	„<...> multikultūriškumas reikalingas tik labai nedidelei daliai mokytojų <...>“, „Turimas būstas šalyje taip pat apriboja galimybes keltis svetur.“, „<...> didelė dalis mokymų neatliepia poreikių, nes kiekvienas mokytojas yra unikalus.“ [TL1] <...> įvairių IKT įgūdžių įgijo būtent pandemijos laikotarpiu.“ [TL2]
	<i>Nusistovėjusios normos</i>	„<...> mokytojai <...> apskritai yra sėslūs.“, „<...> turi būti <...> protinga įtampa, kuri palaiko <...> budėjimo režime.“, „Vyresnio amžiaus žmonės retai ryžtasi įgyti antrą specialybę.“. [TL1] „<...> profesinis nuovargis yra mokytojo profesijos neatsiejama dalis.“ „<...> mokytojai yra pakankamai tradicinio požiūrio <...>“. [TL2]
Sprendimo būdai	<i>Geroji praktika</i>	„<...> žmogus baigęs nebūtinai mokytojų rengimo programą, kad galėtų ateiti mokytojauti.“, „Kokioj nors Prancūzijoje va, mokytojus įsidarbina ministerija <...>“, „Nes šalyse, kur, pavyzdžiui <...>“ „Va, pavyzdžiui Airijos mokytojai <...>“. [TL1] „<...> bendradarbiaudama su universitetais ir partneriais <...>“, „<...> universitetai perėmė užsienyje patvirtintą patirtį <...>“, „<...> ryšiai su kolegomis užsienyje gali palengvinti <...>“. [TL2]
	<i>Stiprinimas</i>	„<...> skatinimas mokytojams įgyti dvigubą specialybę.“, „<...> skatinimas stoti į pedagogines studijas suteikiant stipendiją“ [TL1] „Siekdama paskatinti talentingus ir motyvuotus naujus mokytojus stoti į mokyklas <...>“, „<...> paskatins savivaldybes didinti ir stiprinti savo mokyklas <...>“, „<...> gaus santykinai didesnius atlyginimus.“ [TL2]
	<i>Teisinis reglamentavimas</i>	„<...> sudaryti sąlygas, kad žmonės galėtų lengviau tapti mokytojais <...>“, „<...> bus pradėtos derybos su profesinėmis sąjungomis <...>“, „<...> ruošiamos naujos tvarkos <...>“ [TL1] „<...> neseniai parengė vienerių metų mokytojų rengimo programą <...>“, „Ministerija parengė naują mokytojų atlyginimų paskirstymo modelį <...>“ [TL2]

Šaltinis: Sudaryta darbo autorės, remiantis interviu rezultatais.

Kaip matome iš Lentelės nr. 11, respondentai savo požiūrį į mokytojo darbą ir kitus jį lydinčius veiksnius išreiškė pakankamai išsamiai. Informantai pristatė tam tikras **priežastis** į trečiojo bloko klausimus ir **būdus**, kuriais susidariusi situacija yra sprendžiama. Kaip pagrindines priežastis apklaustieji išskyrė *trūkumą, netinkamumą* ir *nusistovėjusias normas*. Tam tikrų dalykų šalyse mokytojams *trūksta*: vienbalsiai tarp TL1 ir TL2 išskirtas nepakankamas mokytojų darbo krūvis. Taip pat TL1 aiškiai įvardijo, kokie veiksniai mokytojo darbe yra *netinkami, ribojantys*. Didelė dalis mokytojo darbo problematikos yra ir tam tikros *nusistovėjusios normas*, kurios galimai trukdo esamiems mokytojams ir apriboja naujų mokytojų patekimą. Ministerijų atstovai pažėrė nemažai mokytojų darbo problematikos **sprendimo būdų**: pirmiausia, tai rėmimasis *gerąja praktika*. Kitos šalys, institucijos, netgi pačios apklaustos šalys sugalvoja savitų būdų, kaip susidariusias situacijas spręsti. Taip pat, kaip problemos sprendimo būdas akcentuotas *stiprinimas* – mokytojų atlyginimai kils, mokytojai skatinami mokytis, jaunimo skatinamas tapti pedagogais, suteikiamos stipendijos, kitos garantijos. Neapsieinama ir be *teisinio reglamentavimo*, kad viskas nugultų įsakymų ir įstatymų pavidalu – kaip viena iš TL1 grupės apklaustųjų išsireiškė, „<...> kol nebuvo įrašyta į įstatymą, kad vis dėl to jūs privalot, tai iš viso apie tai net nebuvo kalbama.“. Taigi, siekiant įvesti tam tikrus pokyčius, gerinančius mokytojų darbo specifiką, reikės keisti ir leisti naujus dokumentus.

Lietuvos ir Latvijos informantų nuomone Latvijos pedagogai jau pakankamai gerai susitvarkė su IKT keliamais iššūkiais, tad tuo paremti mokymai jų netenkintų. Nors ir pripžįstama, kad mokytojų Latvijos mokyklose trūksta (kaip ir mokinių), tačiau profesinis nuovargis yra „neatsiejama dalis“ mokytojo darbo. Taip pat įdomus aspektas, kad Latvijos aukštosios mokyklos ir švietimo sistema itin remiasi *gerąja praktika* – kelis kartus pabrėžta apie užsienio, kolegų, kitų universitetų patirtį. Tai teigia apie glaudų profesinį bendradarbiavimą remiantis kitų šalių patirtimi, ką teigia ir TALIS tyrimą administruojanti EBPO.

Respondentų nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą

Mokytojo profesijos svarba yra nenuginčijama. Mokytojo vaidmuo ugdant ir formuojant ateitį yra ypatingai svarbus – jų įtaka siekia toliau nei vienerius metus, nes jie formuoja būsimąją kartą, skatina įžvalgas, kūrybiškumą ir norą mokytis visą gyvenimą. Nepaisant to, mokytojų profesija kartais yra nepakankamai įvertinta ir jai trūksta prestižo – tai pripažįsta tiek patys mokytojai, tiek valstybė. Ministerijos jau kurį laiką stengiasi kuo labiau keisti požiūrį į mokytojo profesijos prestižą ir tam net išsikėlė tikslą – iki 2025 m. grąžinti mokytojo profesijai šį statusą. Lentelėje nr. 12 galime įvertinti, respondentų požiūrį į mokytojo prestižo klausimą:

Lentelė nr. 12

Respondentų nuomonė apie mokytojo profesijos prestižą.

Kategorija	<i>Subkategorija</i>	Teiginiai
Vaizdas iš vidaus	<i>Mokytojo vaidmuo</i>	„<...> prestižas labiausiai priklauso nuo pačių mokytojų.“, „Mokytojai yra pagrindiniai mokytojo profesijos įvaizdžio formuotojai.“ [TL2] „Profesijos prestižą formuoja patys profesijos atstovai.“ [TL1]
	<i>Aplinka</i>	„<...> grįsta tik pačių mokytojų stereotipine nuomone.“, „Vienas iš pagrindinių <...> prestižo kėlimo elementų yra tai, kad visuomenėje būtų girdimas geriausių ir šviesiausių mokytojų balsas.“ [TL2] „Airijoje yra grupė mokytojų <...>, kurie nuolat pasisako kas vyksta mokykloje <...> tie patys veidai <...> jau tapo mokytojo prestižo ambasadoriais.“ „Kol tėvai nepamatys savo pareigų sistemai, tol mokytojo profesijos prestižo nepasikelsi.“ [TL1]
	<i>Ministerijos indėlis</i>	„<...> ministerijos užduotis yra teikti visą įmanomą pagalbą mokytojams šią situaciją suvaldyti.“ „Ministerijos užduotis yra rasti kuo geresnius būdus, kad visuomenė <...> juos įvertintų ir pasidžiaugtų.“ [TL2] „<...> ministerija tikrai per eilę metų pakėlė atlyginimus <...>“, „<...> ilgalaikės strategijos kaip mokytojo profesijos prestižas yra keliamas <...> paprastai padaroma <...> ne per metus <...>“, „<...> jau ir ministrė tarsi pradeda šiek tiek apie tai kalbėti, tai yra apskritai tėvų atsakomybė švietime <...>“ [TL1]
Vaizdas iš išorės	<i>Atlyginimas</i>	„Tinkamas atlyginimas yra būtinas elementas, bet nepakankamas.“ „Mokytojų atlyginimai taip pat turi didėti <...>“ [TL2] „<...> padaryta daug žingsnių, kad iš tikrųjų mokytojų atlyginimai kiltų.“ „<...> nespėja pasivyti tos infliacijos augančios <...>“ [TL1]
	<i>Sumenkinimas</i>	„<...> tas viešasis naratyvas labai, labai negeras.“ [TL2] „<...> mokytojai apie savo profesiją kitiems neatsiliepia gerai, yra įsijautę į aukos vaidmenį.“ „<...> susidaromas įspūdis, kad mokykla yra blogis.“ „Mes turim labai aiškiai atskirti, kad palaukit – mokytojas žino, kaip dirbti su vaikais. Jisai tam yra parengtas ir yra specialistas.“ „Jeigu mes kalbam apie mokytoją, kuris kalba apie save, kaip apie auką, <...> tai tada jisai ir yra auka.“ [TL1]

	<i>Kitos profesijos</i>	<p>„Į parlamentą išrinkti atstovai turi gana aukštą atlyginimą, tačiau jų prestižas visuomenėje <...> yra neadekvačiai žemas.“, „Iki pandemijos <...> slaugytojų profesijos prestižas buvo žemas. Tačiau po to <...> požiūris į slaugytojo profesiją pasikeitė teigiamai.“ [TL2]</p> <p>„<...> chirurgui niekas nenurodinėja, kaip jisai turi operuoti <...>“, „<...> ar Jūs girdėjot, kad medikas kur nors koneveiktų kitus medikus <...>.“ [TL1]</p>
--	-------------------------	--

Šaltinis: sudaryta darbo autorės remiantis interviu duomenimis.

Mokytojo prestižą respondentų akimis galima apžvelgti iš dviejų perspektyvų: koks yra mokytojo prestižo **vaizdas iš vidaus** ir koks yra **iš išorės**. **Viduje** vyksta tai, kas dažnai nesulaukia pagrindinio dėmesio – koks yra paties *mokytojo vaidmuo* formuojant profesijos prestižą, kokioje *aplinkoje* tas prestižas yra kuriamas ir koks *ministerijos indėlis* prie teigiamo įvaizdžio formavimo. **Išorėje**, tai, ką girdime medijose, iš ko sukuriamos skambios antraštės – nepakankami *atlyginimai*, viešas savo profesijos *sumenkinimas* bei palyginimas su *kitomis profesijomis*, kurioms nereikia kovoti dėl prestižo klausimo.

Vis dėl to, beveik vienbalsiai TL1 ir TL2 akcentuoja, kad pedagogo profesijos prestižas yra formuojamas paties mokytojo, taigi *mokytojo vaidmuo* profesijos prestižo prikėlime yra itin svarbus. Taip pat didelę įtaką turi supanti *aplinka*, kur akcentuojama kitų šalių mokytojų patirtis formuojant teigiamą profesijos vaizdinį, ir mokinių tėvai, kurie, atrodo, neprisideda prie teigiamo profesijos įvaizdžio formavimo, kaip teigia respondentų grupė TL1. *Ministerijos indėlis* taip pat turi svertinę reikšmę – keliami atlyginimai, pastangos sklaidyti visuomenėje nusistovėjusį naratyvą apie pedagogo profesiją, vadovybės dėmesys į aplinką, kurioje mokytojai dirba. Susidarome vaizdą, kad pedagogo profesijos prestižą visuomenėje bandoma aktyviai gairinti, taip pat respondentų grupė TL1 pabrėžia, kad pokyčiai įvyksta „ne per metus“.

Atlyginimas mokytojo prestižui kelti nėra pagrindinė dedamoji. Respondentų grupė TL2 akcentuoja, kad tai „būtinasis elementas, bet nepakankamas“. Pagal respondentų TL1 pateiktą informaciją galima tik patvirtinti, kad atlyginimai „nespėja pasivyti tos infliacijos augančios“, todėl pagrindinė profesijos prestižo svarba yra tikrai ne atlyginimo dydyje, nors tai nėra mažiausiai reikšmingas faktorius formuojant teigiamą profesijos vaizdinį. Galimai didelė profesijos prestižo dalis slypi savo profesijos *sumenkinime*. TL1 respondentų grupė išsamiai atsakė, kad didelė dalis mokytojų patys skleidžia neigiamą naratyvą apie savo profesiją: „kitiems neatsiliepia gerai, yra įsijautę į aukos vaidmenį“. Mokytojų pademonstruotas pavyzdys galimai perduodamas ir supančiai *aplinkai* – profesijos svarbą sumenkina ne tik mokytojai, bet ir aplinka, abejojanti pedagogo darbiniais sugebėjimais. Prisiminus 2018 m. TALIS tyrimo duomenis, Lietuvos mokytojų vidutinis

darbo stažas yra apie 25 m., taigi abejonių dėl pedagogo patirties išvelgti nepavyko. Respondentai atsakymo į mokytojo profesijos prestižo klausimą ieškojo ir lygindami pedagogo profesiją su *kitomis profesijomis*, daugiausia medikais. Šiuos palyginimus teikė abi informantų grupės.

Latvijos informantai, lyginant su Lietuvos, ypatingai akcentavo ministerijos daromus veiksmus, kad pedagogų profesinis prestižas būtų grąžintas – „rasti geresnius būdus“, „teikti visą įmanomą pagalbą“, kai tarp Lietuvos informantų ministerijos indėlis buvo pateiktas, kaip jau įvykdytas. Taip pat Latvijos respondentai nedrįsta taip aiškiai įvardinti, kad mokytojai „yra aukos pozicijoje“, tačiau kartu su lietuviais vienbalsiai sutaria, kad mokytojo prestižas „priklauso nuo paties mokytojo“.

Diskusija

Tyrimo metu gauti rezultatai skatina toliau gilintis ir ieškoti priežasčių, kaip tarptautinės apimties švietimo tyrimai, tokie kaip TALIS turi sąsają su švietimo politikos formavimu. Trūkstant jaunų, motyvuotų ir perspektyvių pedagogų, šalys bando įvairiausius būdus kaip pritraukti kuo daugiau žmonių tapti mokytojais, esamus mokytojus skatina tapti jų mentoriais, keičia teisinį reglamentavimą, siekiant kuo greičiau ir geriau papildyti šalies mokytojų bagažą.

Pedagogų rengimo politika neturi apsiriboti tik teisiniu reglamentavimu – tyrimo metu gauti duomenys rodo, kad pirminį pedagogų rengimą galimai jau vykdo esami mokytojai, supanti aplinka, tam tikri visuomenėje nusistovėję naratyvai. Mokiniai mokyklose, dar tik svajojantys tapti pedagogais sugrąžinami savo būsimų kolegų į realybę, kurią jie galimai patys ir sukuria. Jauni žmonės, dar net netapę pedagogais iš aplinkos jau žino ko tikėtis ir nusprendžia dėl daugelio priežasčių šios profesijos nesirinkti, abejoja savo gebėjimais kažką pakeisti ir įnešti naujų vėjų tarp nusistovėjusių normų. Esami pedagogai nenoriai priima naujus mokytojus, nenori dalintis savo patirtimi, taip sau užaugindami naują pamainą ir sumažindami darbinius krūvius. Čia vėl atsiduriama aklavietėje, nes mažesni pedagogų darbiniai krūviai reiškia mažesnius atlyginimus ir būtinybę ieškotis papildomo darbo, taip gal būt atsisakant pedagogo profesijos, kaip finansiškai neperspektyvios. Vyraujanti mokyklos kultūra dažnai eiliminoja jaunos pedagogus, kurie pritrūkę žinių ar moralinės pagalbos jos mokyklos aplinkoje neranda ir nusprendžia rinktis kitą profesiją.

Nors TALIS tyrimas gali pasirodyti iki galo neatskleidžiantis visų niuansų apie pedagogų rengimo politiką, tačiau galima stebėti tendencijas, kaip keičiasi tam tikri rodikliai tarp jauniausių pedagogų amžiaus grupių ir lyginti juos su kitų šalių praktika. Geroji praktika, kurią pritaikytume savo šalies švietimo politikoje gali duoti teigiamų rezultatų, tik, kaip minėjo tyrime dalyvavę asmenys, pokyčiams įvykti dažnai reikia net ne vienerių metų. Tyrimas, vykdomas 5 metus gali būti per lėtas instrumentas priimti tam tikrus sprendimus šalies pedagogų rengimo politikoje, tad siekiant greitų permainų, atitinkančių besikeičiantį švietimo sistemos poveikslą, vadovautis vien tyrimu nereikėtų.

Lyginant Lietuvos ir Latvijos informantų pateiktus atsakymus į užduotus klausimus matoma, kad didelio nuomonių skirtumo į abiems šalims opius klausimus išvengta. Tačiau tam tikri aspektai, kaip ministerijos vaidmuo profesinio prestižo formavime, atlyginimo kėlime, skiriasi. Taip pat Latvijos respondentai atrodo labiau užtikrinti pedagogų rengimo klausimu, nes įvardija normas ir reikalavimus. Galiausiai, Latvijos respondentai nors ir pripažįsta, kad profesinis nuovargis eina koja kojon su pedagogo profesija, tačiau savo mokytojų į „aukos“ vaidmenį nenominuoja. Taigi tarp šalių turime kiek „lengvesnę“ komunikaciją iš Latvijos informatorių.

Kelyje į pedagogo profesijos renesansą laukia daug nebaigtų iššūkių, kaip atgaivinti pedagogo profesiją: formuoti teigiamą jos naratyvą visuomenėje bei vidinėje mokyklos aplinkoje, taip keliant profesijos prestižą; siekis pritraukti jaunų ir perspektyvių specialistų, kurie galėtų teigiamai reprezentuoti pedagogo profesiją ir pakeisti nusistovėjusias normas. Tik reiktų nepamiršti, kad pedagogų rengimas prasideda ne tada, kai jie atsiduria aukštosiose mokyklose – pačių aukštųjų mokyklų paruoštos pedagogų rengimo programos gali būti nepakankamai tvirtos, kad pakeistų susidariusią jauno asmens nuomonę apie pedagogo profesiją.

Išvados

Išanalizavus TALIS 2008 m. ir 2018 m. atliktus tyrimus galima teigti, kad tyrimai parodė kaip atrodo šalies mokytojų padėtis įvairiais rakursais: mokytojų senėjimas, lyčių nelygybė, sunkumai pritraukiant jaunos specialistus, žemas pedagogų judumo procentas, išliekantis didelis poreikis mokymų, skaitmenizacijos. 2018 m. tyrimas įvertino mokytojo padėtį visuomenėje ir atskleidė švietimo sistemos spragas, kurias švietimo politikos formuotojai bando taisyti pertvarkomis.

Įvertinus informaciją, kurią suteikė Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Pedagogų rengimo reglamento“ galima teigti, kad reglamentas palaipsniui keičiasi įgyvendinant TALIS tyrimuose pateiktas išvadas. TALIS tyrimo svarbą Pedagogų rengimo reglamento pokyčiams galima įvertinti ir dėl paties reglamento kaitos – įprastai atnaujintas reglamento įsakymas būdavo išleidžiamas kas 2 metus. Pedagogų rengimo reglamente nuolatiniai pokyčiai akivaizdžiai pastebimi būtent pedagogų rengimo ir pedagoginės praktikos tobulinimo skyriuose – kiekviena pedagogų rengimo reglamento redakcija įvardindavo naujus pokyčius šiose srityse. Taigi, galima teigti, kad pedagogų rengimą reglamentuojantys įsakymai turi tiesiogines sąsajas su šalyje atliekamo TALIS tyrimo rezultatais.

Atliktas interviu su Lietuvos ir Latvijos Švietimo ir mokslo ministerijų atstovais, atsakingais už tų šalių pedagogų rengimą bei TALIS tyrimo vykdymą, atskleidžia vienodą abiejų šalių požiūrį į daugelį dominančių klausimų, ypač, kad TALIS tyrimo rezultatai nėra panaudojami efektyviai, todėl prasmės tyrimą plėsti nėra. Lietuvos respondentai teigia, kad jauniausių pedagogų imtis tyrime yra sąlyginai nedidelė, kad matytume ar naujausi pokyčiai pedagogų rengimo politikoje duoda naudos. Būsimų pedagogų rengimas ir mentorystė šalyje yra atiduotos į aukštųjų mokyklų bei mokyklų rankas, kai tuo tarpu Latvijos respondentų atsakymai teigia, kad pedagogų rengimui yra numatytos tam tikros normos ir standartai. Tačiau, kaip mini Lietuva, iki galo nėra suprantama, kokią naudą mentorystė gali suteikti siekyje pritraukti naujų pedagogų. Išskirti tam tikri Lietuvos vidinės kultūros aspektai leidžia suprasti, kad pedagogų rengimas prasideda ne aukštojoje mokykloje, o būsimus pedagogus supančioje aplinkoje, nusistovėjusiose normose. Didelis pačių mokytojų ir jų aplinkos profesijos sumenkinimas taip pat neprisideda prie profesijos prestižo formavimo, siekiant pedagogo profesiją padaryti patrauklia, kai Latvijos informantai vengia tokios griežtos komunikacijos.

Apibendrinant pateiktas išvadas galima teigti, kad TALIS tyrimas turi įtakos pedagogų rengimo politikos formavimui, tačiau tyrimas suteikia tik vieną iš daugelio šaltinių ir duomenų, į kuriuos reikia atsižvelgti formuojant pedagogų rengimo politiką. Kitaip tariant, pedagogų rengimo politikos formavimas neturėtų remtis tik TALIS tyrimo rezultatais, bet turėtų atsižvelgti ir į kitus tyrimus, šalies švietimo sistemos specifiką ir konkrečius šalies poreikius.

Moksliniame darbe naudotų šaltinių sąrašas

- Ainley, J. and R. Carstens (2018), "Teaching and Learning International Survey (TALIS) 2018 Conceptual Framework", *OECD Education Working Papers*, No. 187, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/799337c2-en>.
- Bardach, E. (2009). *A practical guide for policy analysis: The eightfold path to more effective problem solving* (3rd ed.). Washington, DC: CQ Press. <https://doi.org/10.1080/10705420903121215>
- Beauchamp, C. (2015). Reflection in teacher education: Issues emerging from a review of current literature. *Reflective practice*, 16(1), 123-141. <http://doi.org/10.1080/14623943.2014.982525>
- Bryman, A. (2016). *Social research methods*. Oxford university press. <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/social-research-methods-alan-bryman.pdf>
- Capano, G., & Howlett, M. (2020). The knowns and unknowns of policy instrument analysis: Policy tools and the current research agenda on policy mixes. *Sage Open*, 10(1), 2158244019900568. <https://doi.org/10.1177/2158244019900568>
- Carter, A. (2015). Carter review of initial teacher training (ITT). <https://www.bl.uk/britishlibrary/~media/bl/global/social-welfare/pdfs/non-secure/c/a/r/carter-review-of-initial-teacher-training-itt.pdf>
- Cordingley, P., Higgins, S., Greany, T., Buckler, N., Coles-Jordan, D., Crisp, B., Saunders, L. and Coe, R. (2015) *'Developing great teaching : lessons from the international reviews into effective professional development.'*, Project Report. Teacher Development Trust, London. <https://dro.dur.ac.uk/15834/1/15834.pdf>
- Duoblienė, L. (2010). Švietimo politika ir globalizacija: nacionaliniai ir supranacionaliniai ypatumai. *Acta paedagogica Vilnensia*, (25), 69-84. <http://doi.org/10.15388/actpaed.2010.25.3007>
- European Commission. (2010). Developing coherent and system-wide induction programmes for beginning teachers: A handbook for policymakers. *European Commission Staff Working Document 538*. http://ec.europa.eu/education/policy/school/doc/handbook0410_en.pdf
- European Commission (2020). *Quality assurance for school development*. European education area. <https://education.ec.europa.eu/document/quality-assurance-for-school-development>.
- European Commission/EACEA/Eurydice (2021) *Teachers in Europe: Careers, Development and Well-being*. Eurydice report. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

<https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/teachers-europe-careers-development-and-well-being>

Gibson, J. W., Greenwood, R. A., & Murphy Jr, E. F. (2009). Generational differences in the workplace: Personal values, behaviors, and popular beliefs. *Journal of Diversity Management (JDM)*, 4(3), 1-8. <https://doi.org/10.19030/jdm.v4i3.4959>

Graham, L. J., White, S. L., Cologon, K., & Pianta, R. C. (2020). Do teachers' years of experience make a difference in the quality of teaching?. *Teaching and teacher education*, 96, 103190. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2020.103190>

Hanushek, E. A. (2011). The economic value of higher teacher quality. *Economics of Education review*, 30(3), 466-479. <https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2010.12.006>

Hernández-Torrano, D., & Courtney, M. G. (2021). Modern international large-scale assessment in education: an integrative review and mapping of the literature. *Large-scale Assessments in Education*, 9(1), 17. <https://doi.org/10.1186/s40536-021-00109-1>

Ingersoll, R., & Strong, M. (2011). The impact of induction and mentoring for beginning teachers: A critical review of the research. *Review of Educational Research*, 81(2), 201-233. <https://doi.org/10.3102/0034654311403323>

Jensen, B., et al. (2012), *The Experience of New Teachers: Results from TALIS 2008*, TALIS, OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264120952-en>

Lietuvos ateities vizijos „Lietuva 2050“ dokumento projektas. Lietuvos Respublikos Vyriausybė (2023). https://lrv.lt/uploads/main/documents/files/2023_04_05%20Lietuvos%20ateities%20vizijos%20%E2%80%9ELietuva%202050%E2%80%9C%20projektas.pdf

Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012). https://e-seimas.lrs.lt/rs/lasupplement/TAP/TAIS.423800/45a6c4cce8a3835f3c3f3b4625587aff/format/ISO_PDF/

Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas dėl valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 metų nuostatų (2003). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.215471>

LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl Lietuvos standartizuoto švietimo klasifikatoriaus švietimo programoms pagal lygius klasifikuoti tvirtinimo (2013). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.462927?jfwid=>

- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pedagogų rengimo koncepcijos (2004). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.247912?positionInSearchResults=1&searchModelUID=e93c46cd-93e3-4f85-bfc5-d5e89cd02e40>
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo (2010). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.364217?jfwid=j4ag2wgi>
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo (2012). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.425048>
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo (2018) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/03a3bac0637711e8b7d2b2d2ca774092>
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo (2020) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/1b778442fc4211eab72ddb4a109da1b5>
- LR Švietimo ir mokslo ministro įsakymas dėl Švietimo ir mokslo ministro 2010 m. sausio 8 d. įsakymo Nr. V-54 „Dėl pedagogų rengimo reglamento patvirtinimo“ pakeitimo (2022) <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/53903fb2307611edbf47f0036855e731>
- Madigan, D. J., & Kim, L. E. (2021). Does teacher burnout affect students? A systematic review of its association with academic achievement and student-reported outcomes. *International journal of educational research*, 105, 101714. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101714>
- McGrath, K. F., Moosa, S., Van Bergen, P., & Bhana, D. (2020). The plight of the male teacher: An interdisciplinary and multileveled theoretical framework for researching a shortage of male teachers. *The Journal of Men's Studies*, 28(2), 149-164. <https://doi.org/10.1177/106082651987386>
- Oates, S. (2019, September). The importance of autonomous, self-regulated learning in primary initial teacher training. In *Frontiers in Education* (Vol. 4, p. 102). Frontiers Media SA. <https://doi.org/10.3389/feduc.2019.00102>
- OECD (2008), *Education at a Glance - OECD Indicators 2008*, OECD, Paris. https://www.immagic.com/eLibrary/ARCHIVES/GENERAL/OECD_FR/O080805E.pdf
- OECD (2014), *TALIS 2013 Results: An International Perspective on Teaching and Learning*, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/9789264196261-en>.

- OECD (n.d.). TALIS – The OECD Teaching and Learning International Survey. <https://www.oecd.org/education/talis/>
- OECD (n.d.). TALIS FAQ. <https://www.oecd.org/education/talis/talisfaq.htm>
- OECD (2019), *TALIS 2018 Results (Volume I) : Teachers and School Leaders as Lifelong Learners* (Summary), OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/0d310598-en>.
- OECD (2020), *TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals*, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/19cf08df-en>
- OECD (2020), "What TALIS 2018 implies for policy", in *TALIS 2018 Results (Volume II): Teachers and School Leaders as Valued Professionals*, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/bc76c20e-en>
- Pachocki, M. (2020). How do Teachers Benefit from Mobility Experience? Implications for Initial Teacher Education. *Studies on quality teachers and quality initial teacher education*. Foundation for the Development of the Education System, Key Concepts Series, Warsaw, (10), 42-52, <https://doi.org/10.47050/66515314.42-52>
- Ronfeldt, M., Loeb, S., & Wyckoff, J. (2013). How teacher turnover harms student achievement. *American educational research journal*, 50(1), 4-36. <https://doi.org/10.3102/0002831212463813>
- Schleicher, A. (2015). *Schools for 21st-Century Learners: Strong Leaders, Confident Teachers, Innovative Approaches, International Summit on the Teaching Profession*. OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264231191-en>
- Sorensen, T. B., & Robertson, S. L. (2017). The OECD Program TALIS and Framing, Measuring, and Selling Quality Teacher™. In *International handbook of teacher quality and policy* (pp. 117-131). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315710068>
- ŠMM (2009). Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS 2008, Ataskaita, https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/07/1273_Talis_ataskaita.pdf
- ŠMSM (2020) Tarptautinis mokymo ir mokymosi tyrimas TALIS 2018. Ataskaita, Vilnius. https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/04/Talis2018-ataskaita_internetui_pv.pdf
- ŠMSM (2022) Švietimo problemas analizė. Mokytojų rengimas ir kvalifikacijos tobulinimas: poreikis ir galimybės. Nacionalinė švietimo agentūra, 1(198). <https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2022/04/Mokytoju-rengimas.pdf>

ŠVIS (2022). Mokinių skaičius ir dalis savivaldybėje ir pagal ugdymo programas (2018-2019, 2019-2020, 2020-2021, 2021-2022 m.m.) <http://svis.emokykla.lt/bendrasis-ugdymas-2/>

ŠVIS (2022). Bendrojo ugdymo mokyklų pedagoginių darbuotojų duomenys (3-mokykla). <http://svis.emokykla.lt/3-mokykla-pedagoginiai-darbuotojai-/>

Tang, Y., Wang, T., Liu, L. B., & Li, Q. (2020). Teacher Job Satisfaction in High-Performing Systems: A Multi-Level Study of Teacher, Classroom, and School Factors Using TALIS 2013 Surveys. *Asia Pacific Journal of Educational Research*, 3(1), 17–43. <https://doi.org/10.30777/APJER.2020.3.1.02>

The OECD Teaching and Learning International Survey (TALIS) - 2013 Results. Executive Summary of the full report (2014). <https://www.oecd.org/education/school/TALIS-2013-Executive-Summary.pdf>

Van de Vijver, F. J. (2018). Towards an integrated framework of bias in noncognitive assessment in international large-scale studies: Challenges and prospects. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 37(4), 49-56. <https://doi.org/10.1111/emip.12227>

Wang, K., Li, Y., Luo, W., & Zhang, S. (2020). Selected factors contributing to teacher job satisfaction: A quantitative investigation using 2013 TALIS data. *Leadership and Policy in Schools*, 19(3), 512-532. <http://doi.org/10.1080/15700763.2019.1586963>

Yanow, D. (2007). Qualitative-interpretive methods in policy research. In *Handbook of public policy analysis* (pp. 431-442). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315093192>

Priedai

Priedas nr. 1 Tyrimo klausimynas lietuvių kalba

Šaliai ruošiantis dalyvauti artėjančiame EBPO TALIS 2024 m. tyrime norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę žemiau pateiktais klausimais. Informacija, kurią pateiksite prie kiekvieno klausimo, bus naudojama magistro baigiamajame darbe „Lietuvos TALIS tyrimų poveikis pedagogų rengimo politikai“.

1. Kokius esminius skirtumus galite išskirti, lyginant ankstesniais metais vykdytus EBPO TALIS tyrimus nuo būsimo tyrimo 2024m.?
2. Kokius 3 didžiausius iššūkius galite išskirti, kalbant apie EBPO TALIS tyrimo vykdymą šalyje? Padetalizuokite.
3. Kaip susiklosčiusi dabartinė situacija pasaulyje (pandemija, karas) paveiks EBPO TALIS tyrimo vykdymą šalyje? Gal poveikį jau jaučiame šiandien, ruošdamiesi tyrimui?
4. Kaip manote, ar būtų tikslinga EBPO TALIS tyrimą pildyti aukštesniais ISCED lygiais (įtraukiant profesinių mokyklų mokytojus)? Pagrįskite.
5. Kokių pagrindinių principų siekiama laikytis, ruošiant būsimus šalies mokytojus ir mokyklų vadovus?
6. Kokie galimi veiksniai riboja didesnę mentorystės programos prieinamumą naujiems mokytojams?
7. Kokios Jums žinomos priemonės yra taikomos šalyje, siekiant mažinti mokyklų vadovų ir pedagogų amžiaus vidurkį?
8. Remiantis šių dienų aktualijomis, kurie profesinio tobulinimosi mokymai šalyje sulauktų daugiau populiarumo: skirti inovatyvių IKT įgūdžių lavinimui ar skirti dirbti daugiakultūroje / daugiakalbėje aplinkoje? Pagrįskite savo požiūrį.
9. Dėl profesinio nuovargio didelė dalis šalies mokytojų planuoja per artimiausius 5 metus pasitraukti iš profesijos. Įvardinkite, kokie veiksmai šiuo metu yra atliekami, siekiant sumažinti šalies mokytojų profesinį nuovargį?
10. Kaip manote, ar mokytojų profesinis bendradarbiavimas / kolegialumas turi tiesioginį ryšį su mokytojų mobilumu? Argumentuokite.
11. Mokytojo profesijos prestižiškumas auga tolygiai su mokytojo atlyginimu. Patvirtintumėte, ar paneigtumėte šį teiginį? Kodėl?
12. Kaip manote, kokie pagrindiniai elementai padės gerinti arba išlaikyti susidariusį visuomenės požiūrį į mokytojo profesijos prestižiškumą?

Priedas nr. 2 Tyrimo klausimynas anglų kalba

As the country prepares to participate in the upcoming OECD TALIS 2024 survey, I would like to know your opinion on the questions below. The information you provide for each question will be used in the master's thesis "The Impact of the TALIS Surveys on Teacher Education Policy in Lithuania".

1. What major differences can you identify when comparing previous OECD TALIS surveys with the upcoming survey in 2024?
2. What are the 3 biggest challenges you can identify when it comes to conducting an OECD TALIS study in your country? Please elaborate.
3. How will the current world situation (pandemic, war) affect the conduct of the OECD TALIS study in your country? Maybe we are already feeling the impact today, preparing for the study?
4. Do you think it would be appropriate to include higher ISCED levels (such as vocational school teachers) in the OECD TALIS survey? Please justify.
5. What measures are being taken in the country to reduce the average age of school leaders and teachers?
6. What are the key principles for preparing future teachers and school leaders in the country?
7. What are the possible factors limiting the greater availability of the mentoring program for new teachers?
8. According to the current state of the country, which professional development training would become more popular among teachers: for the development of advanced ICT skills or for work in a multicultural / multilingual environment? Justify your opinion.
9. What are the main elements you think will help to improve or maintain the resulting public attitude towards the prestige of the teaching profession?
10. The prestige of the teaching profession is growing in line with the salary of a teacher. Would you confirm or disprove this statement? Why?
11. Due to attrition, a large part of the country's teachers plan to leave the profession in the next 5 years. Name what measures are currently being taken to reduce the attrition of teachers in the country?
12. Do you think that teacher professional cooperation / collegiality has a direct link to teacher mobility? Please argue.

Priedas nr. 3 Interviu išrašas nr. 1

Stenograma. **Garsiakalbis 2**-interviuuotoja, **Garsiakalbis 1**-respondentas

Garsiakalbis 2

Tikriausiai įrašymas jau turėjo prasidėti.

Garsiakalbis 1

Jisai čia po kurio laiko prasideda paprastai taip.

Garsiakalbis 2

Ai... aha, jau matau pranešimą. Aš klausimus jums siunčiau, tikriausiai jau spėjote susipažinti.

Garsiakalbis 1

Taip ir va, dabar bandau dar atsidaryti tuo pačiu Jūsų laišką, nes. O taip, kad iškart atsidaryčiau tuos klausimus, bet jūs, ko gero, vis tiek juos perskaitysit ir pakomentuosit.

Garsiakalbis 2

Be abejo.

Garsiakalbis 1

Tai iš karto, gal tiktai pasakau, kad tie pirmieji 4 klausimai... Na, iš tikro aš negalėsiu jums nieko pasakyti, nes čia vat... Konkrečiai EBPO TALIS tyrime dalyvauja mūsų kita darbuotoja. Žinau, kad jūs irgi jau, ko gero, sutarėt susitikimą.

Garsiakalbis 2

Deja, vat iš tos darbuotojos nesulaukiau dar laiško, labai laukiau.

Garsiakalbis 1

Ai... tai jinai turėtų, turėtų parašyti, nes irgi vat, kaip tik dabar, tarp kitko, skrenda į Paryžių, kur, kur jau 2024 metų TALIO tyrimo aptarimas bus, tai jinai ten atsakys jums į klausimus ir tikrai sakė nu parašys ir paprašys laiko kitai savaitei susitikimui.

Garsiakalbis 2

Net įsivaizduoju, kad ruošiantis tam tyrimui ne tiek daug laiko jau ir liko, o darbų, kaip visada, yra labai daug ir labai sunku viską suspėti. Tai tada galėsim pradėti nuo 5 klausimo, kadangi pirmus 4 kaip sakėt daugmaž kuruoja kita darbuotoja labiau. Tai tiesiog noriu priminti, kad mano baigiamojo darbo tema yra Lietuvos TALIS tyrimų poveikis pedagogų rengimo politikai ir bandau išsiaiškinti,

kaip tam tikri įsakymai priimti Lietuvos Respublikoje bei TALIS tyrimas koreliuoja tarpusavyje. Visam šitam reikalui dar norėčiau, aišku, sužinoti ir žmonių, kurie tiesiogiai prisideda prie pedagogų rengimo politikos ir švietimo politikos šalyje kūrimo. Tam, kad susidaryti geresnį vaizdą, sakykim, ne tiktai man pačiai iš to, ką matau, bet ir žmonių, kurie, sakykim, toj aplinkoj turi indėlį arba sukasi toj virtuvėj ir gali tikrai pakomentuot.

Garsiakalbis 1

Aš gal iš karto irgi tiktai įvesti į kontekstą, kadangi pati šitose pareigose dirbu tiktai pusantrų metų, tai kažkokių ankstesnių įžvalgų... Nu nebent labai, labai bendrai galėčiau kažką tai pasakyt. Kas vat dabar jaučia per šiuos pusantrų metų vyksta ir TALIS kontekste galėsiu pasakyt, bet... Šiaip kiek anksčiau TALIS tyrimas darė įtaką sprendimams... Man sunku pasakyt, nu čia gal kita darbuotoja kažkiek daugiau pakomentuos, nes jinai tikrai jau daug metų ministerijoje ir būtent su pedagogais. Na, galbūt su pedagogų rengimu ne taip jau tiesiogiai jinai susijusi, bet vis tiek natūralu, ji visame tame dalyvavo.

Garsiakalbis 2

Tai tada pradėsiu nuo 5 klausimo, kaip ir minėjau, tai kokios jums šiai dienai, sakykim, arba iš anksčiau žinomos priemonės yra taikomos šalyje, siekiant mažinti mokyklų vadovų ir pedagogų amžiaus vidurkį?

Garsiakalbis 1

O... aišku, klausimas yra sudėtingas. Norėčiau tiktai akcentuoti tai, kad... Na, pedagogų, mokyklų vadovų amžius tai nėra vien tiktai Lietuvos problema ir visa tai, ką mes kalbam, tai nėra vien tiktai Lietuvos problema. Tai yra visų išsivysčiusių, na, didžiosios dalies išsivysčiusių šalių problema taip, kad na... Tai, ko gero reikėtų turėt omeny ir tai, klausant atsakymų ir rašant darbą. Ko gero, suprantu, kad jūs tikrai tai žinot. Tai, jeigu kalbėtume apie amžių, tai... Na, kas yra daroma... natūralu, žinot, ko gero, puikiai, kad yra skatinamos pedagoginės studijos, kad žmonių, kuo daugiau žmonių ateitų į pedagogines studijas su ta mintimi, kad tikėtina, kad nemaža dalis šitų žmonių vėliau ateis dirbti į mokyklas ir... Na tokiu būdu bus pedagogų amžius, taip sakant, šiek tiek pajaunintas. Vėlgi, kas buvo daroma jau prieš 10, 15, ko gero, metų, tai tada, na, atsirado tokia vadinama finansinė paskata pedagogams išeiti į pensiją, nes labai dažnai pedagogų į pensiją neišleisdavo dėl to, kadangi, na pagal įstatymus priklauso išeitinės kompensacijos, bet mokyklos neturėjo pinigų, kaip sumokėti tas išeitines. Tai šitos lėšos buvo papildomai skiriamos iš valstybės biudžeto ir daug metų tai buvo daroma. Vėlgi, kas dabar atsitiko, dabar tos lėšos lygiai taip pat yra skiriamos, bet dabar mes jas traktuojame ne tiek, kad pedagogų išleidimui į pensiją, kiek pedagogų pritraukimui labiau, kad jos būtų skiriamos. Tai čia na situacija šiek tiek apsivertė, nes tada, kai atsirado šita priemonė, tai taip iš

tikrųjų – tuo metu mes tam tikra prasme turėjom perviršį pedagogų. Na dabar, deja, tos... prabangos nebeturim.

Garsiakalbis 2

Taip, jų trūkumas iš tikrųjų matosi. Kiekvienais metais jisai didėja, nes ta labiausiai darbininkų, sakykim, pedagogų dalis. Nuo 30 sakykim iki 50 metų jinai labai intensyviai mažėja kas, kas bebūtų, labai keista ir liūdna.

Garsiakalbis 1

Jo iš tikrųjų šitas yra, bet vat kas džiugina ir vėlgi čia greičiausiai ir su tom pačiom stipendijom pedagoginių studentų, pedagoginių studijų studentams, atsirado, kad, sakykim, ikimokykliniam ugdyme labai smarkiai atsijaudino personalas. Tai yra maždaug 24 proc. ikimokyklinio ugdymo mokytojų yra iki 30 metų. Aišku, ten atsiranda kita problema, kad dirba ir žmonės, kurie na... apskritai dar nebaigę aukštojo mokslo kas neturėtų būti pagal įstatymą, bet, na, situacija yra tokia, kad studentai, besimokydami jau pradeda dirbti.

Garsiakalbis 2

Taip, taip. Tikrai taip, tai be, sakykim, šitų stipendijų, kurios yra, sakykim, kaip skatinamoji priemonė rinktis pedagogikos studijas, tai kokių dar pagrindinių principų yra siekiama pedagogų rengimo politikoje laikytis, prieš ruošiant arba jau ruošimo metu, būsimų šalies mokytojų ir mokyklų vadovų. Aišku, vadovai ruošiasi per laiką. Čia nėra vienas dienos darbas, kaip ir tapti pedagogu, bet gal labiau, sakykim, akcentuokime į mokytojus visą šitą aspektą. Kokie tie sakykim, pagrindiniai principai?

Garsiakalbis 1

Ką jūs turit omeny? Pagrindiniai principai... Man iš tikro šitas klausimas nėra labai aiškus, nes na, kas yra principai šiuo atveju?

Garsiakalbis 2

Kuo yra vadovaujamas? Sakykim, kokios yra kertinės ašys būsimų pedagogų rengime? Be ko, sakykim, na šiuolaikinė, kaip čia pasakyti... šiuolaikinė pedagogo, sakykim, kompetencija, apskritai pats šiuolaikinis pedagogas, be ko nėra įsivaizduojamas, ką jis turi išsinešti baigęs studijas?

Garsiakalbis 1

O tai iš tikrųjų kaip pasakyt... Šiuo metu, galima sakyti, kad mes neturim kažkokio apibrėžto aiškaus tikslaus, tikslų kriterijų, kurie apibrėžtų, ką turėtų žmogus išsinešti iš studijų. Iš tikro šiuo metu kaip tik yra... dirba darbo grupė, dėl pedagogų rengimo pertvarkos, ir na, tai ir irgi buvo šitos darbo grupės

viena iš darbo proceso dalių, kur buvo... sakykim, taip, sudėtas pedagogų kompetencijų aprašas, nes šiuo metu mes turim 3 skirtingas vietas, kur apibrėžtos pedagogo kompetencijos ir visos, na, visur yra skirtingai apibrėžta. Tai apsibrėžiam tam tikrą pedagogų kompetencijų aprašą, tačiau jisai yra tiktai pirminis ir ta prasme, kad tai irgi yra pakankamai aptakus aprašas, kuris nesako, kad, sakykim, baigęs studentas turėtų išsinešti šitas kompetencijas šitokiame lygmenyje. Tai šitas darbas nėra padarytas ir realiai dabar, sakykim, taip, kokius pedagogus išleidžia, yra kiekvienos aukštosios mokyklos atsakomybė.

Garsiakalbis 2

Aha, tai taip išeina...

Garsiakalbis 1

Nors kompetencijos tarsi apibrėžtos – tiek pedagogų rengimo reglamente, tiek na, tam vadinamam švietimo ir ugdymo kryptių apraše, tiek yra atskiras patvirtintas dokumentas – mokytojo kompetencijų aprašas, bet... Iš esmės, šiuo metu, rengimas nėra grįstas kompetencijomis. Tai nėra orientuota, tiksliau, tai gali būti, bet tai priklauso nuo aukštosios mokyklos.

Garsiakalbis 2

Tai žodžiu, sakykim, tie principai, kuriais, sakykim, ruoš aukštosios mokyklos savo būsimus mokytojus yra paliekami spęsti aukštosioms mokykloms: ko jie, sakykim, nori išmokyti savo konkrečia studijų programa, ką išsineš jų studentas, pabaigęs tokią ir tokią studijų programą pedagogikos kryptyje?

Garsiakalbis 1

Iš esmės taip. Nu aišku, yra tam tikri formalūs reikalavimai, ką žmogus turi pabaigti. Na, ten sakykim, kad turi būti 60 kreditų, ten tos pedagoginės dalies, tai yra: didaktika, psichologija ir pedagogika. Bet kažkokių, na, tų giluminių kokybinių reikalavimų iš tikro ne. Tokie, kad jie būtų, na, vienareikšmiai ir kiekvienoje studijų programoje iš esmės aukštoji mokykla pati apsirašo ir vėliau, aišku, teikia studijų kokybės vertinimo centrui, kad tvirtintų.

Garsiakalbis 2

Tai jauni pedagogai iš tikrųjų labai susiduria su tokiu, sakykim, barjeru, kad nėra pakankamo mentorystės programos prieinamumo, trūksta mentorių ir mentorystės, sakykim ta programa yra būtina, kad galėtų studentas, sakykim, tinkamai įvažiuoti į visą darbinę atmosferą ir pasisemti iš jo tam tikrų žinių ir įgūdžių tai, kokie galimi veiksniai riboja tą didesnę prieinamumą naujiems mokytojams mentorystės programos? Taip, jų trūksta, bet gal yra dar kažkokių, sakykim, šalia esančių

faktorių, kurie apriboja, sakykim, tų mentorių didesnę sklaidą, mentorystės programos, tarp jaunų mokytojų?

Garsiakalbis 1

Na, kaip pasakyt, šiaip, jeigu taip visiškai formaliai žiūrėt, tai dabar ta jaunų mokytojų, pradėjusių dirbti mokytojų mentorystė, jinai vadinama stažuote. Pirmųjų metų stažuote. Jinai apibrėžta pedagogų rengimo reglamente ir aš manau, kad va čia vat ir yra pati didžiausia problema, su kuo mes ir susiduriame. Va dabar irgi lygiai taip pat kalbėdami ir su profsąjungomis kai norėjom įvesti pedagogų karjeros modelį naują. Ir kalbėdami apie pradedantį pedagogą. Ką ir kaip na, kaip atskirą netgi na pareigybę ar stadiją, sakykim, taip, kai žmogus vat būtent pradeda dirbti ir visi puikiai suprantam, kad jam tikrai reikia pagalbos. Mentorystės... ar kaip mes ją pavadinsime. Tačiau, kaip sakiau, kadangi tai yra apibrėžta pedagogų rengimo reglamente, o... Vis tiek visi suprantam, kad pedagogų rengimas tarsi pasibaigia, pabaigus aukštąją mokyklą. Na taip...

Garsiakalbis 2

Taip atrodo.

Garsiakalbis 1

Na, pas mus Lietuvoj taip yra suvokiama, nes vėlgi, yra kitos švietimo sistemos, kur, sakykim, na, ta pedagoginė rezidentūra, ar kaip mes ją pavadintume, yra. Ir tada truputį yra kitoks mechanizmas. Tačiau pas mus – pedagogas baigė aukštąją mokyklą ir viskas. Jisai įgyja kvalifikaciją ir tarsi rengimas pasibaigė. Natūralu, mokyklos, kaip po tokios, jos nebežiūri pedagogų rengimo reglamento, nes tai na, nėra dokumentas, kuris tarsi apibrėžtų ir jų kažkokias veiklas. Todėl ta, na, vadinama stažuotė, bet šiaip, taip, tai yra na mentorystė, pradedančiojo mokytojo, tai tokioj, na, pilkojoje zonoje atsiradusi.

Garsiakalbis 2

Aha...

Garsiakalbis 1

Tai iš tikro šitą problemą mes žinom ir puikiai suprantam, kad būtent tos pagalbos nebuvimas ir yra labai didelė dedamoji. Kodėl jauni mokytojai išeina iš mokyklos po pirmų ar, na, per pirmus dvejus darbo metus? Dabar mes inicijuojame naują pedagogų mentorystės tvarką. Aišku, tai, ko gero, užtruks, kol jinai atsiras. Ją planuojame finansuoti iš Europos Sąjungos lėšų. Ir jinai tokia turėtų atsirasti, bet vėlgi šiaip planuojam, kad tai bus savanoriškais pagrindais daroma ir čia, vėlgi, atsiranda mokyklos vadovo atsakomybė, nes, natūralu, ir dabar kai kuriose mokyklose šitai labai puikiai vyksta.

Nes, na, mokyklų vadovai, na, ne visi turi personalo vadybos žinių. Iš esmės, čia yra reikalingos personalo vadybos žinios, kad tu suprastum, kad naujas žmogus atėjęs, jam reikia tos praktikos. Tai dalis vadovų ir dabar puikiai tai daro ir skiria mentorius mokykloje, ir padeda naujiems darbuotojams įsilieti. Dalis to nedaro tai... Kiek tai pasiteisins, mums padarius neprivalomą šitą tvarką, yra sunku prognozuoti, tačiau, na, norim, kad tai būtų tam tikra prasme valstybės mastu moderuojamas procesas.

Garsiakalbis 2

Mhm...

Garsiakalbis 1

Tai vėlgi tai greitai tikrai ne įgyvendins, bet planuojam, kad iki kokių 2027-2028 metų na tai turėtų paplisti ir tai turėtų na daryti įtaką jau mūsų švietimo sistemoj.

Garsiakalbis 2

Matot bandau įsivaizduoti save pastatyti į tą būsimą pedagogo vietą ir pagal pedagogų rengimo reglamentą turėtų būti ta, sakykim, stažuotė pirminė ta, ar pirminis, sakykim, tas mokytojų toks rengimas tai pirmi metai mokykloje su priežiūra tai... Sakėt, kad ateinantys pokyčiai šitoj srity turėtų vis tiek būti maždaug remiami savanoriška veikla, ar ne? Tai taip išeina, iki to laiko nebuvo neva skaitomi kaip savanoriška veikla.

Garsiakalbis 1

Ne tai, kad savanoriška veikla, bet tai turėtų na žmogus. Tad kad naujas mokytojas, ateinantis į į mokyklą, kad jisai pareikštų norą, kad jisai tikrai nori, kad nuolat gauti mentorių ir panašiai. Tai ta prasme savanoriškumo principu turėtų būt parengta paremta ne tai, kad na mokykla savanoriškai kažkaip tai darytų iš esmės, nes nu o galbūt kažkoks žmogus sakys, ne, ne man nereikia nu aišku, tai mažai tikėtina, bet...

Garsiakalbis 2

Tai dėl tos mentorystės programos, sakykim, prie prieinamumo tokio sudėtingo šiuo metu kažkiek yra kalti finansai? Finansinė situacija, kad, sakykim, gal trūksta kažko, kažkokios, tai paskatos tiems mentoriams, kad jie užsiimtų, sakykim, noriau įsitrauktų į viską?

Garsiakalbis 1

Nu tai matot, vėlgi žiūriu čia galimi 2 požiūriai. Viena vertus, na, mentoriaus funkcija yra. Kaip na etate mokytojų etate per valandas bendruomeninėms veikloms, jos šitos na šitos valandos? Kaip mentoriaus gali būti skiriamos? Kita vertus, nu mes puikiai suprantam ir tą situaciją, kad mokyklos

mokytojai yra ir taip labai smarkiai užimti kontaktinėms valandoms, tai yra, jie turi daug kontaktų ir tada ne kontakto lieka labai mažai ir na, vadovai paprasčiausiai nebeturi iš kur tų valandų imti. Tai taip, tam tikra prasme galima sakyti, kad tai susiję su finansais. Kita vertus, tai susiję su mokytojų trūkumu. Nu tai yra, tai yra sisteminė problema.

Garsiakalbis 2

Nes taip atrodo iš tų rezultatų, sakykim, aš analizavau ir patį rengimo reglamentą. Visas redakcijas kurios buvo išėję ir TALIS tyrimą, ir 2008 metų, ir 2018 metų. Mokytojų, sakykim, kurie tikrai turi tos patirties – jų yra daug mokyklose, nes vidutiniškai ten Lietuvos mokytojo patirtis yra apie 25 metus. Tai atrodo tų mokytojų ir turime nemažai to vyresnio amžiaus, ten nuo 50 metų į priekį ir turime tikrai didelę tų mokytojų patirtį, bet vat kažkaip mentorystės programoje nelabai šitai atsispindi.

Garsiakalbis 1

Taip, bet čia jūs gerą aspektą palietėte, bet, kita vertus, yra ir tai, kad... Nu, kaip čia pasakius gražiau, kad vis dėlto neretai, ką sako tie jauni mokytojai, išeinantys iš mokyklos? Kad jie išeina būtent dėl kultūros, kuri vyrauja mokykloje. Tai tas mokytojas, kuris jau turi patirtį, nebūtinai ir bus pats geriausias mentorius, nes mentorius turi būti tas, kuris dar ir psichologiškai palaiko. Tai vat čia yra niuansas ir, bet kuriuo atveju, na, čia jau atsiranda tikrai vadovo atsakomybė. Mokyklos vadovo atsakomybė, kaip jisai na, pačią psichologinę atmosferą mokykloje palaiko, kaip jisai ugdo tuos savo naujus žmones atėjusius. Tai dėl to mes tikrai daug, sakyčiau, nemažai investuojam į mokyklų vadovus. Ir ne tikrai tiesiogiai finansiškai keldami jiems atlyginimus, bet lygiai taip pat ir reikalaujame tam tikrų dalykų ir suteikdami jiems, ir personalo valdymo, žinių, ir teisinių žinių, ir panašiai. Tai vat nu čia yra toksai labai irgi asisteminis, komplikotas reikalas ir su naujų žmonių atėjimu į mokyklą.

Garsiakalbis 2

Taip. Tai vienas iš TALIS tyrimo niuansų dėl sakykim profesinės veiklos tobulinimo mokymų, dėl apskritai, sakykim, kažkokių tai mokytojams suteiktų mokymų, vienas iš aspektų buvo tas, kad Lietuvos mokytojai ne itin yra sužavėti, sakykim, mokymais, kurie yra skirti dirbti daugiakultūrinėje arba daugiakalbėje aplinkoje. Ir taip pat jie norėtų, kaip kiekvienais metais jau teko žiūrėti tendenciją, vis daugiau informacinių komunikacinių technologijų mokymų, kad, sakykim, būtų „*up to date*“ su visais šiuolaikiniais, su tom šiuolaikinėm programom. Tai, kadangi šiandiena, sakykim, pasaulyje nėra rami: mes turime praūžusią pandemiją, esam labai netoli karo, sakykim, vykstančio, tai remiantis šių dienų aktualijoms, kokie, sakykim, profesinio tobulinimosi mokymai šalyje šiai dienai sulauktų daugiau populiarumo: ar tie, kurie skirti informacinėms komunikacinėms technologijoms, sakykim,

dar labiau plėtoti tą inovatyvų požiūrį naudotis naujausiom programom, mokėti jas ir taip toliau, ar būtent tie mokymai, kurie skirti, kaip dirbti daugiakultūroje daugiakalbėje aplinkoje?

Garsiakalbis 1

Aš nesakyčiau nei taip, nei taip. Vėlgi šiuo metu jų tikrai yra pakankamai nemažai. Na, galbūt jeigu kalbėtume apie darbą daugiakultūroje, daugiatautėje aplinkoje, tai jų yra, ko gero, mažiau, nes na mes ilgą laiką buvom gana homogeniška visuomenė. Dabar tikrai atsiranda, tai, tad pasakyt apie daugiakultūriškumą, daugiatautiškumą... Mes kalbam įtrauktis kontekste, nes na įtrauktis yra apie viską. Tai šitie mokymai tikrai pasieks mokytojus pačiu artimiausiu metu. Mokymai informacinių technologijų srityje jau dabar yra prasidėję per Tech-projektą ir tenais tikrai nemažai mokytojų dalyvauja vienaip ar kitaip tuose mokymuose. Kita vertus, ką aš girdžiu iš kitos pusės, mokytojų, kad tų mokymų yra tiek daug, kad jie jau nebenori nieko. Va čia vat yra problema ir arba kita vertus, kad tie mokymai paprasčiausiai apskritai neatitinka jų poreikių. Nes tai neretai yra teoriniai mokymai, kurie mažai susiję su praktika ir jie to nenori. Kas buvo labai populiariu ir tikrai sukėlė daug gerų emocijų, tai buvo berods prieš 2 metus organizuoti mokymai „Dalykinių kompetencijų didaktika“ na, dalyko didaktikos mokymai, nes žmonėms, vat mokytojams labai, labai to trūksta, nes jie turi labai daug tų bendrųjų mokymų. Bet, na, žmonėms reikia savo dalyko žinių. Tai vat, todėl sakau, aš nesakyčiau nei apie vieną, nei apie kitą dalyką, kad tai turėtų daugiau populiarumo. Nes kiekvienas mokytojas yra unikalus. Ir tai, kas vienam tinka, kitam netinka ir viena vertus, šiuo atveju mes turim tikrai palankią tam situaciją, nes kvalifikacijos tobulinimas pas mus yra visiškai decentralizuotas. Kita vertus, na, pasiūla vis dėlto nėra atitinkanti poreikių, nes kadangi, na, sistema yra decentralizuota, tai mes neturim sisteminės informacijos, ko iš tikro mokytojai norėtų. Va čia yra irgi dvilypis dalykas. Tai Nacionalinė Švietimo Agentūra čia porą metų jau bandė daryti analizę tokią, sisteminti informaciją kas bent jau vyksta, bet tai – labai paviršutiniška informacija. Kita vertus, na, reorganizuojant Nacionalinę Švietimo Agentūrą, kuri taps Politiką įgyvendinančia institucija, tai ten atsiras Pedagogų departamentas, kurio vat viena iš užduočių ir bus tiksliau analizuoti poreikius mokytojų. Na, į pedagogus platesne prasme žiūrės ir atlieps juos kvalifikacijos tobulinimo srityje.

Garsiakalbis 2

Supratau. Tai pakalbėkim apie mokytojo profesijos prestižą, kas yra siekiamybė iki 2025 metų, kaip mes jau visi labai plačiai šitą žinom faktą. Ir, žinoma, juo vadovaujamės. Mokytojai, sakykim, gan pašaipiai į šitą fazę reaguoja. Man iš aplinkos toks susidarė vaizdas, kad paklausus, aišku, aplinkinių mokytojų, kurie dirba su įvairaus amžiaus vaikais: tiek ikimokykliniai pedagogai, tiek specialiojo ugdymo, tiek pagrindinio, jie, kaip ir įvardijo patys, kad mokytojo profesijos prestižas, prestižiškumas auga tolygiai su mokytojo atlyginimu, priimk, kaip mokytojas yra įvertintas finansiškai. Taip,

sakykim, jo atvaizdas atspindi visuomenei, nes na, sakykim, žinom, kad kuo daugiau pinigų uždirbi, tuo atrodo „didesnis“ žmogus kaip ir atrodai. Tai, ar patvirtintumėte šitą teiginį, kad mokytojo profesijos prestižas auga su atlyginimu ar ne vis dėlto?

Garsiakalbis 1

Aš nepatvirtinčiau šito teiginio ir pasakysiu, kodėl. Visų pirma, turim suprasti, kad tai yra vyraujantis naratyvas dabar ir labai natūralu, kad žmonės jį perima. Esu buvus net poroj situacijų, kai, na, didelėse, labai didelėse mokytojų auditorijose buvo paprašyta mokytojų užmerkti akis. Ir pakelti ranką tiems, kurie mano, kad pedagogo profesija yra prestižinė. Tai pakeldavo bent 3 ketvirčiai salės. Taigi užmerktos akys tai yra, tas faktorius kai niekas nežino, kad aš taip manau, tai vat čia vienas aspektas yra toks. Kitas aspektas yra iš užsienio patirties. Airijoje pedagogo profesija yra prestižinė. Atlyginimai jų nėra dideli – tikrai ne didesni, negu visų kitų ten, na, su aukštuoju išsilavinimu žmonių, kaip ir pas mus. Tarp kitko, mokytojų atlyginimai, pedagogų atlyginimai yra na tam tikram lygiui, kuris ir kitų profesijų žmonių atlyginimą kuria ir kitų profesijų žmonių atlyginimai nuo to priklauso. Ten yra ilgalaikės strategijos kaip mokytojo profesijos prestižas yra keliamas, ir tai atrodo labai paprasta, labai paprastai padaroma, bet tai yra ne per metus ir na... Deja, turiu prisipažinti, man nepavyksta šitos žinios atnešti iki mūsų ministerijos komunikacijos, nes tai yra grynai komunikacinis dalykas. Kai airiai padarė tai iš tikrųjų, kad būtų aišku, jie padarė iš pat pradžių gerai, kad berods ten 1965 metais ar kuriais metais, kai tiktai prasidėjo visokie europiniai Europos Sąjungos pinigai, jie visus pinigus nukreipė į žmones – ne į kelius, nei statinius, ne dar kažką, o į žmones, žmonių kompetencijas ir taip toliau. Vėliau berods 1985 metais jie nusprendė, kad pedagogo profesija turi tapti prestižine ir ką jie daro nuo tada? Jie turi, sakykim, taip, ne ministerija, bet na instituciją, kuri panaši vat kaip mūsų Nacionalinė Švietimo Agentūra. Jie ieško per visą Airiją mokytojų, kažkokių įdomių, ir juos, na, taip, sakykim, „*pijarina*“, tai tie mokytojai nuolat yra viešojoje erdvėje, jie nuolat pasisako, bet būtent tie patys veidai. Ne tai, kad vienas, du, trys, kur vienas pasisakė ir aš jau jį pamiršau. Bet jie nuolat pasisako viešojoje erdvėje apie tai, kas iš tikro vyksta mokykloje, kaip, na, kokie pasiekimai, kas daroma ir taip toliau ir vat tie žmonės tampa to mokytojo prestižo ambasadoriais. Ir natūraliai visuomenė priima, kad taip mokyklose yra labai daug gerų dalykų, viskas vyksta. Na, ne viskas vyksta puikiai, bet yra tikrai labai daug dalykų ir mokytojai yra prestižinė profesija. Tai vat jums atsakymas apie tai, ar atlyginimas yra tai, kas lemia profesijos prestižą.

Garsiakalbis 2

Tai toliau tęsiant apie mokytojo profesijos prestižą. Vienas iš TALIS tyrimo, tiksliau naujausio 2018 metų TALIS tyrimo rezultatai parodė, kad tiktai 11 % mokytojų galvoja, kad visuomenė laiko

mokytojo profesiją prestižiška. Tai, kaip manote, kokie pagrindiniai elementai gali padėti gerinti arba, sakykim, bent jau išlaikyti tokį patį susidariusį visuomenės vaizdą apie mokytojo profesijos prestižą?

Garsiakalbis 1

Na, kaip aš sakiau vėlgi. Mes, ko gero, turėtume visų pirma apsibrėžti, kas yra prestižas, nes na iš tikro dabar jau tas mokytojo profesijos prestižas, na, tas pavadinimas mokytojo profesijos prestižas jau pasidaręs kaip keiksmazodis, kas kaip nori, taip valkioja, sakyčiau, netgi. Tai natūralu, kad profesijos prestižą sudaro darbo sąlygos, bet pasižiūrėkim apie tuos pačius gydytojus ar ne? Nu tarsi gydytojai nėra ne prestižinė profesija, bet darbo sąlygos gydytojų nėra ypatingai geros, kiek mobingo mes ten girdime ir panašiai. Na tai vat tokie dalykai labai na, kaip čia pasakyt, labai sukelia klausimų, kaip mes suprantam tą prestižą, kaip mes patys apie tą prestižą kalbame, nes vėlgi prestižo nesuteiks niekas. Jeigu mes patys, nesakysim, kad mokytojo profesija yra prestižinė... Ar atsiras nors vienas žmogus, kuris sakys, „Taip, tu dirbi prestižinį darbą“. Jeigu aš pats sakysiu „Ne, mano darbas, tai žinot... yra nu tiesą sakant, š...“. Kas tai? Apie ką mes kalbame? Ir kaip sakiau, na, yra tas viešasis naratyvas labai, labai negeras, nes ką mes girdime apie mokyklas? Ką mes girdime apie mokytojus? Na, iš esmės tai, kas yra blogai. Tai, kas yra gerai, yra tikrai vos ne reklaminių žinučių pavidalu, ten kažkokio projekto metu dar kažkas, bet tai, kas iš tikro vyksta mokyklose gero, mes net negirdime viešojoje erdvėje. Tai vat, aš manyčiau dėl to ir yra susidaromas įspūdis, kad mokykla yra blogis. Sakykim, taip, pirmas mokytojo darbas yra ne prestižinis. Kita vertus, kur yra irgi labai didelė problema, kurią aš tikrai, apie kurią garsiai stengiuosi kalbėti ir kas mane džiugina jau ir ministrė tarsi pradeda šiek tiek apie tai kalbėti, tai yra apskritai tėvų atsakomybė švietime. Tam pačiam švietimo įstatyme yra įrašytos tėvų pareigos. Vėlgi vaiko teisių apsaugos įstatymai ir tėvų pareigos ir, na, švietimo įstatyme yra tėvų pareigos švietimui ir vaiko ugdymui. Deja neretai mes girdim, kad na švietimas yra paslauga, kurią turi suteikti ir kiekvienas, na, jau taip negražiai pasakysiu, stereotipiškai „Supertėvelis“ ar „Supermamytė“ turi teisę aiškinti mokytojui, kaip jam dirbti. Tai vat kol šitą mes išlaikysim naratyvą, tol greičiausiai tikrai negalėsime kalbėti apie mokytojo profesijos prestižą. Mes turim labai aiškiai atskirti, kad „Palaukit, mokytojas žino, kaip dirbti su vaikais. Jisai tam yra parengtas ir yra specialistas“. Ne tėvai turi nustatyti, kaip su vaiku dirbti. Ne tėvai turi nustatyti, ar vaikas gali eiti į mokyklą ar negali eiti į mokyklą, ir kai tėvai ten teisina pamokas praleistas, kurios dar tikrai bus praleistos... Tai yra, nu tiesą sakant, pasityčiojimas iš visos sistemos. Tai vat, kol tėvai ne nepamats savo pareigų sistemai, tol mokytojo profesijos prestižo nepasikelsi.

Garsiakalbis 2

Tai galima sakyti, kad mokytojo profesijos prestižo atgaivinimas yra ne kiek pačių mokytojų darbas, tačiau juos supančios aplinkos?

Garsiakalbis 1

Manychiau, kad taip.

Garsiakalbis 2

Vat tėvų, kitų mokytojų, sakykim, valdžios, ar ne, tam tikras požiūris susideda?

Garsiakalbis 1

Tam tikra prasme, tam tikra prasme ir pačių mokytojų, nes kol jie kalbės, kad jo, mes esam vat nuskriausti ir tokie vat vargšiukai, tai taip jie ir bus, nes vėlgi nu tai yra paprastas psichologinis mechanizmas. Jeigu aš sakysiu, kad aš esu auka nu, tai visi apie mane ir galvos, kad aš esu auka. Jeigu aš sakysiu, kad palaukit ne, aš nesu auka, aš esu pagarbos vertas žmogus ir taip elgsiuosi, tai tada ir būsiu pagarbos vertas žmogus. Ir čia na... Čia nepriklauso nuo profesijos, bet šiuo atveju, jeigu mes kalbam apie mokytoją, kuris kalba apie save kaip apie auką, nu, tai tada jisai ir yra auka. Deja, taip yra. Tai yra paprastas psichologinis mechanizmas.

Garsiakalbis 2

Taip ir čia labai gera įžvalga dėl kitų profesijų, sakykim, būtent medikų kur, jie tikrai sakykim, kokie chirurgai yra laikomi pakankamai prestižiškais savo profesijos atstovais, tačiau tai, ką jie kiekvieną dieną turi pamatyti, išgyventi ir patirti – yra baisu.

Garsiakalbis 1

Bet dabar čia vat ir yra esmė, nes chirurgui niekas nenurodinėja, kaip jisai turi operuoti. Mokytojai gi nu...

Garsiakalbis 2

Taip, mokytojams visi nori pasakyti, kad...

Garsiakalbis 1

...Bent jau trečdalis klasės tėvų nurodinėja, kaip jisai turi mokyti jų vaiką. O tai, kad tėvai atsakingi už vaiko ugdymą ir auklėjimą, tai yra pamiršta.

Garsiakalbis 2

Tikrai taip. Dėl profesinio nuovargio turiu klausimą. Tai, dėl profesinio nuovargio didelė dalis šalies mokytojų planuoja per artimiausius 5 metus pasitraukti iš profesijos. TALIS duomenimis, būtent apie 30 proc. mokytojų iki 50 metų planuoja per artimiausius 5 metus palikti mokytojo profesiją. Tai gal galėtumėte įvardinti, kokie konkretūs, sakykim, veiksmai šiuo metu yra atliekami, kad ir tas šalies

mokytojų profesinis nuovargis būtų mažinamas ir tų mokytojų tiek daug nepabėgtų iš tų mokyklų, kurie yra tikrai darbingo amžiaus.

Garsiakalbis 1

Matot iš tikrųjų, ko gero, viskas, kas yra daroma, tai daroma būtent tam. Tik, na, vėlgi mes puikiai suprantam, kad profesinis nuovargis ir atsiranda dėl per didelio krūvio, dėl na, neužtektino mokytojų korpuso kaip tokio plačiaja prasme. Ir, aišku, yra dar viena sritis, dėl kurios, ko gero, atsiranda tas nuovargis tai, kaip čia pasakyt, skirtingų institucijų nesuvokimo, kiek jos uždeda ant mokyklų įvairių darbų ir vėlgi čia jau truputį vesčiau pirštu ir į savivaldybes. Nes matome labai daug įvairių variantų, kur savivaldybės labai daug nuima nuo mokytojų. Dar būna, kad ir tokie dalykai kaip na, kadangi mokyklos yra atskira institucija, jos ten turi turėti ir asmens duomenų apsaugos tvarkas, ir kibernetinės saugos tvarkas, ir ko tiktai nori. Na, kas taikoma visom institucijom, tas taikoma ir mokykloms ir tam pačiam kaime. Sakykim, verslo institucijos, verslo organizacijos turi ten daug personalo, kuris tai gali padaryti. Mokyklose, na, yra direktorius, nu geriausiu atveju 2 pavaduotojai ir mokytojai, kurie tai daro. Šiuo atveju tikrai yra gerų pavyzdžių, kur savivaldybės tai daro, sukuria tas tvarkas, mokyklos tik tai tiktai prisitaiko jas sau konkrečiai. Kita vertus, matom ir daug savivaldybių, kur na gauna, pavyzdžiui, kažkokią apklausą iš ministerijos, kuri yra skirta konkrečiai savivaldybei. Jie persiunčia jas mokykloms ir būkit malonios mokyklos duokit informaciją, nors savivaldybė tą informaciją turi. Na vat tokių dalykų yra labai daug, kurie tikrai priklauso nuo steigėjo tiesiogiai, tai yra, nuo savivaldybės. Ten kur užkraunama papildoma našta ant mokyklų, ten mokytojams nuovargis natūralu yra. Kur užkraunama daugiau, ten jis yra didesnis, todėl sakau, na, visos pastangos, kurios yra daromos iš ministerijos pusės iš savivaldybių pusės, na, jos yra nukreiptos to nuovargio sumažinimui. Tačiau, na, situacija yra nedėkinga šiuo atveju. Nes, vėlgi, kas beatsitiktų naujo? Taip, pandemija atsitiko. Visų pirma krūvis teko mokytojams. Atsitiko ukrainiečiai – visų pirma, krūvis teko mokytojams. Na, tai yra labai sudėtinga, sunki profesija, susijusi su dideliu psichiniu nuovargiu, emociniu nuovargiu ir iššūkiu visgi kyla vis didesni. Taip iš kitos pusės – ministerija irgi prisideda prie to nuolat, ir, sakykim, šiemet atnaujinamos ugdymo programos, ugdymo turinys. Na, pripažinkim, tai yra papildomas nuovargis mokytojams ir to mes negalim paneigti.

Garsiakalbis 2

Tai va. Tai reikėtų tiems mokytojams, kurie patiria dideli profesinį nuovargį tiesiog paskatinti dalyvauti mentorystės programoje, ugdyti sau pamainą. Taip, tai paskutinis klausimas apie mokytojų bendradarbiavimą arba kolegialumą. Tai, kaip manote, ar mokytojų profesinis bendradarbiavimas arba kolegialumas turi tiesioginį ryšį su mokytojų mobilumu?

Garsiakalbis 1

Jūs turit omeny, mobilumas šiuo atveju yra..?

Garsiakalbis 2

Mokytojų judumas, gal taip geriau išsireikšti?

Garsiakalbis 1

Tarptautinį, jūs turit omeny, judumą?

Garsiakalbis 2

Tarptautinį, gali būti ir šalies viduje, nes pagal TALIS tyrimo duomenis Lietuvos mokytojas, daug daugiau negu pats EBPO šalių vidurkis, praleidžia mokykloje 17 metų, sakykim, toj pačioj darbo vietoj nepakeisdamas mokyklos, kai visų, sakykim, dalyvavusių šalių vidurkis yra 10 metų. Tai Lietuvos mokytojai yra pakankamai linkę užsisėdėti savo darbo vietose.

Garsiakalbis 1

O aš nesiečiau to su kolegialumu ar bendradarbiavimu, kažkaip man čia visiškai tokie nesusisiekiantys indai. Ko gero, aš manyčiau, kad galbūt apskritai lietuvių tauta, na, sakykim, taip, vyresnioji karta, galbūt taip galėtume pavadinti, nes vis tiek na mokytojai yra šiek tiek vyresnio amžiaus, ar ne, jie apskritai yra sėslūs. Ir tai lemia ne tiek profesija pati, kiek tradicijos, papročiai. Na, net ir tai, pavyzdžiui, kad didžioji dalis mūsų gyvena nuosavuose, ten butuose, nuosavuose, būstuose, tai irgi susiję. Nes šalyse, kur, pavyzdžiui, yra butų nuomos rinka žymiai didesnė ir namų yra, tai didžioji dalis visuomenės gyvena nuomojamuose būstuose. Tai ta migracija ten yra žymiai didesnė. Kita vertus, na, sakykim, kokioj nors Prancūzijoje mokytojus įsidarbina ministerija ir ministerija, kaip nusprendžia, kurie dirbs, ten jie dirbs, nes skiria mokytoją, paskiria į tam tikrą mokyklą ir ten duoda, aišku, butą. Na, tiksliau, gyvenamą plotą ir taip toliau, ir taip toliau. Na, yra truputį kita sistema, apskritai, visuomeninė santvarka kitokia. Tai su bendradarbiavimu ar kolegialumu aš čia visiškai nesiečiau. Sakykim, trumpalaikio išvažiavimo į kitą mokyklą klausimas tai tikrai vyksta ir tai vyksta pakankamai aktyviai, bet elementariausiai tai galbūt net niekur nėra fiksuojama, nes tai yra kaip faktas, kaip kasdienybė priimama, bet jeigu jūs kalbat apie tai, kiek žmogus na dirba vienoj institucijoje, tai tada truputį kiti aspektai veikia. Kalbėdami apie mokytojo karjeros modelį, mes būtent akcentavom šitą bendradarbiavimą ir mokymąsi vienas iš kitų ir tai buvo pats pagrindinis aspektas, kuris sulaukė didžiausio profsajungų pasipriešinimo. Tai nežinau, nežinau, ką pakomentuot daugiau.

Garsiakalbis 2

Tai gerai tada, šituo klausimu ir užsibaigsim. Iš tikrųjų buvo labai įdomus pokalbis ir sužinojau, sakykim, daug daugiau tokių dalykų, kurių kurie nėra viešai prieinami, nes medija formuoja vienokį vaizdą, o tie žmonės, kurie, sakykim, formuoja politiką, parodo visai kitokį vaizdą. Tai ačiū už tą galimybę atsiskleisti tai iš švietimo ministerijos rogių.

Garsiakalbis 1

Ačiū ir sėkmės baigiamajame darbe.

Garsiakalbis 2

Prireiks, tikrai prireiks.

Priedas nr. 4 Interviu išrašas nr. 2

Stenograma. **Garsiakalbis 1**-interviuuotoja, **Garsiakalbis 2**-respondentas

Garsiakalbis 1

Šnekėjom apie 52 minutes, bet mes nepalietėm pirmų 4 klausimų, nes jinai sakė, kad jie vis tiek yra daugiau jūsų kompetencijoj. Tai sakė, kad buvot išvažiavusi į Paryžių dėl TALIS kalbėti... Tai tikėkimės, parsivežėt kažkokių gerų naujienų ir su manim pasidalinsit, gal kokiom, sakykim, įžvalgom, ką sužinojot?

Garsiakalbis 2

Deja, negaliu dalintis, nes tai yra pasirengimas tyrimui ir jo informacija konfidenciali.

Garsiakalbis 1

O, gaila... Tai galime pradėti ne nuo pirmojo klausimo? Tai, kokius esminius skirtumus galite išskirti, lyginant ankstesniais metais vykdytus EBPO TALIS tyrimus nuo būsimo tyrimo 2024 metais?

Garsiakalbis 2

Negaliu komentuoti. Tai, tyrimas neįvykęs, klausimynas... Dar iki galo nesuformuoti... Negaliu lyginti, nu tiesiog ir dėl konfidencialumo, kol neįvykęs tyrimas, negaliu komentuoti ir dėl to, kad sakau dar koreguojama. Įvyko bandomasis prieš kelis mėnesius ir dabar duomenys yra suvedami, bus tikslinami klausimynai ir visa kita. Tai kol kas, deja, ne.

Garsiakalbis 1

O gal žinot, kiek šalių planuoja, vis dėl to, galutinis skaičius dalyvauti?

Garsiakalbis 2

Reikia man pasitikslinti, aš kažkur tai gal ir rasiu skaičius. Aš jums tada atsiųsiu elektroniniu paštu.

Garsiakalbis 1

Aha, nes lyg ir mačiau, kad 52 kitur mačiau, kad 54 net buvo paminėtos. Tai įdomu, koks tas galutinis skaičius vis dėlto?

Garsiakalbis 2

Jo, reikia pasižiūrėt pasitikslinti, nes čia žinokit, taip... Vėl turėjo dalyvauti... Žinau, tikrai buvo planavusi dalyvauti Rusija. Dėl Baltarusijos neatsimenu, bet Rusija tikrai, ir gali būti, kad jie yra iš karto eliminuoti, tai faktas iš visų EBPO renginių ir panašiai. Tai, gali būt čia ir dėl to tas skaičius kitoks, bet aš pasižiūrėsiu gerai?

Garsiakalbis 1

Mhm, gerai. Tai, gal tada galime pakalbėti šiuo klausimu apie ankstesnius tyrimus? Vis tiek sakė, jau dirbate tikrai ne pirmi metai su šitais TALIS tyrimais. Jeigu ne paslaptis, kiek būtent laiko jums tenka dalyvauti, sakykim, ruošiantis jiems?

Garsiakalbis 2

Tai nuo praeito ciklo, tai yra nuo 2018 metų ciklo, kuris prasidėjo 2015 metais, nes prieš tai Lietuva yra dalyvavusi 2008 metų TALIS tyrime. Tik 2013 metais buvo suspenduotas dalyvavimas. Tai yra daryta pauzė ir dabar 2018 metais dalyvavom. Tai vat, nu aš 2018 metų tyrimų pasirengime, tai aš dalyvauju 2015 metų su tuo tyrimu.

Garsiakalbis 1

Tai galim tada pereiti prie 2 klausimo. Kokius 3 didžiausius iššūkius galėtumėte išskirti, kalbant apie EBPO TALIS tyrimo vykdymą Lietuvoje?

Garsiakalbis 2

Šiaip jau reikia pasakyti, kad Lietuva yra tarp tų šalių, kur didelių iššūkių nepatiria. Nes mokytojai ir mokyklų vadovai, kurie dalyvauja šitame tyrime iš tikrųjų geranoriškai jį priima. Ir atsakinėja į visus klausimynus, tikrai atvirai. Ir, nors nežiūrint to, kad tai yra gana pakankamai ilgi klausimynai ir užtrunka, ir valandą, ir daugiau vien tiktai klausimus atsakyti, jau net nekalbu, kad kitą kartą žmonės daro pauzė ir pagalvoja, paskui vėl grįžta, nes viskas vyksta *online* režimu. Na yra iššūkis. Turbūt tas, kad na, mes nesam labai turtinga šalis. Ir būtų labai gerai, jeigu mes turėtumėm išteklių – aš turiu galvoj išteklius ne tik finansinius išteklius, bet ir žmogiškuosius išteklius. Tai yra, atliktume antrinės analizės tyrimų. Nes dabar realiai, TALIS tyrime mes dalyvaujam, gaunam statistinius duomenis, gaunam pirminę tokią *ad hoc* informaciją iš EBPO. Išsiverčiam ir pasirengiam tą pirminę tokią nacionalinę ataskaitą, tačiau giliau į klausimus... Na, kol kas net ir mokslininkai, edukologai pirmiausia, kuriems turėtų, nu galėtų būti įdomus net ir mokslo, mokslinių tyrimų objektas, tos antrinės analizės ir kažkokio klausimo nagrinėjimas... Neišreiškė susidomėjimo. Juo labiau, kad kai yra nutraukiamas embargas klausimynams, tai yra paskelbiami duomenys, visi šitie klausimynai mokslo tikslais ir prie visų ne tik klausimynai, bet ir duomenų visos bazės yra prieinamos. Mes turim galimybę mokslininkams, na suteikti prieigą prie labai rimtų duomenų. Juo labiau kad tai ir yra galimybė lygintis su kitom šalim. Tai yra svarbu, tai vat čia vien turbūt pats didžiausias iššūkis. 2 dalykas turbūt yra... Na mūsų specifika, bendruomenės, kurie dalyvauja tyrime. Nes pagrindinis tyrimas tai yra penkiolikmečių, susijęs su penkiolikmečiais. Tai yra su PISA tyrimu, kuriame dalyvauja mokytojai, ir vadovai, kurie moko penkiolikmečius. Na, yra pagrindinės, arba na, pirmos

gimnazijos klasės, sakysim taip, 15 metų vaikai. Tai čia yra, kur yra esmė... Kad amžius mūsų šitos kohortos pedagogų yra gerokai per 50 metų. 50... Nu negaliu pasakyti, kokie bus dabar, kaip dalyvausim jau tyrime 2024 metų vasarį, bet apie 54 metus turėtų būti manau. Tai yra, reiškia mes naudingos informacijos gaunam pakankamai nedaug. Pavyzdžiui, jeigu net ir surenkam duomenis ir gana detalius, ir apie tai, ko, ką studijavo, ko mokėsi, ko nesimokė, kokiais būdais mokėsi ir taip toliau. Apie praktikas ir panašiai, bet tai kalbam apie žmones, kurie tą darė po 30 metų, arba daugiau. Tai, mum tai nesuteikia per daug, tai labiau domėtis, turbūt būtų tai, kas vyksta dabar Lietuvoj: kuo dabartinė pedagogų rengimo sistema galėtų būti tobulesnė, pavyzdžiui, o tų duomenų neturime, nes tiesiog yra labai, labai mažas procentas žmonių, nepakankama imtis ir dėl to patikimų duomenų neturim. Tai va tai šitos, sakyčiau, 2 tokios esminės turbūt problemos. Ir ten tų problemų yra ir smulkesnių, bet tai jos grynai tokios techninės, kurios išsiskiria, išsispindžia ir mes nesam tarp tų šalių, nes kitos šalys, pavyzdžiui, patiria labai didelę problemą dalyvavimo. Labai sudėtinga prisikviesti mokytojus, dalyvauti šitame tyrime, nes tiesiog... Nors reikia pripažinti, kad jau ir dabar, ir Lietuvoj jau turim visokių, nes mokytojas – jisai dirbantis žmogus. Jisai turi labai daug, darbas jo intensyvus ir jam sugaišti daug laiko... Jeigu jisai nemato jokios, na, naudos arba ar poveikio po to... Tai yra labai sudėtinga ir tai, aš negaliu atmesti, kad galim irgi tokių dienų sulaukti, nes yra šalių, kur labai sunkiai surenka net 70 proc. dalyvavimą. Mes kol kas ne, bet neatmesčiau šito dalyko. Nes labai daug klausimų eina per visus, ta prasme, ne tik tai va, magistrantai, tokie, ar šita, doktorantai, bakalaurai klausinėja. Savivaldybės irgi savo mokytojus, ir visą kitą, asociacijos visokios, bet kokios organizacijos, nevyriausybinės ir viskas yra paremta klausimynais. Tai todėl žmonės jau yra persisotinę ir ne paslaptis, kad na... Tai kelia tam tikrų iššūkių ir, vat, ir dabar kalbant su mums tokiomis artimomis šalimis su panašia problematika. Tai jie irgi tą pastebi, kad žmonės ima pavargti nuo visokių klausimų, klausimynų, apklausų ir panašiai.

Garsiakalbis 1

Nes galbūt nelabai, sakykim, mato vat, kaip sakot, poveikio iš to, kad atsakinėja, atsakinėja, bet niekas nesikeičia.

Garsiakalbis 2

Taip, taip.

Garsiakalbis 1

Nes pagal paskutinį TALIS tyrimą buvo ne paslaptis, kad pedagogai išreiškė, jog jie visiškai praktiškai nesijaučia prisidedantys prie švietimo politikos formavimo?

Garsiakalbis 2

Nors tarp kitko, čia ir yra įdomu, jie nesijaučia, bet ne kas kitas, o jie patys išsako, kad jie dalyvauja švietimo... Tik čia, ko gero, yra ta problema, kad kas ir, kaip supranta, kas yra švietimo politika? Ir yra skirtingi švietimo politikos, yra skirtingi, skirtingi lygmenys. Ir kiekvienas privalo prisidėti, nu pirmiausia, savo lygmeniu. Po to, aišku, nieks nesako, galima ir daugiau. Tai Lietuvos mokytojai yra bene labiausiai, pagal savo lygmenį, prisidedantys prie švietimo politikos formavimo. Ir tai jau ne mano išgalvojimas. Tai yra jų atsakymai.

Garsiakalbis 1

Taip, taip, nes aš irgi analizavau tai tam tikrais aspektais tikrai labai prieštaringai atrodo, sakykim, vieni atsakymai, lyginant su kitais ir kažkokių sąsajų ieškant.

Garsiakalbis 2

Taip, yra, nes, pavyzdžiui, yra, vat čia sakysim, vienas toks... Nu paradoksalu, yra tų paradoksu, mes ieškojom, mes pasakiau... Bet sakau, čia jau antrinių analizių dalykai ir edukologinių tyrimų, bet vis tiek analizavom, nu, pavyzdžiui, Lietuvoj... Nors, visi tarptautiniai tyrimai ir edukologiniai tyrimai šalių daugybės rodo, kad jeigu mokytojai yra bendradarbiaujantys ir dirbantys kartu, na kolaboracija, *collaboration and cooperation* yra kuo aukštesnis laipsnis, tai tuo yra sėkmingiau, mokytojai lengviau ir patiria, ir stresas mažesnis, ir daugybė dalykų. Labai daug pridėtinės vertės yra iš to. Mokytojai Lietuvos pasisako, kad jie bendradarbiauja ir panašiai, bet paskui iš klausimyno kitaip... Nes klausimynas, na vis tiek, sudaromas konsorciumo tam tikros organizacijos. Tai yra labai rimtas edukologinių tyrimų centras, na, pasaulyje pats rimčiausias, ko gero, ir visi yra su kontroliniais klausimais, tam tikra prasme ir juos gali sugretinti, tai vat. Jie tarsi teigia, kad taip, labai svarbu, bet kai reikia bendradarbiauti *de facto*, tai jie to nedaro. Lietuvoj čia vat tokių, daugybė dalykų yra.

Garsiakalbis 1

Mhm, supratau. Tai, kaip susiklosčiusi dabartinė situacija pasaulyje, nes žinome, kad tik praūžė pandemija, dabar esam karo pašonėje, jūsų nuomone, kaip paveiks EBPO TALIS tyrimo vykdymą Lietuvoje? Galbūt šiais metais, galbūt ateityje, sakykim, svarstykim apie sekantį tyrimą dar po 5 metų. Galbūt tą poveikį mes jau šiandien jaučiame, besiruošiant tyrimui?

Garsiakalbis 2

Kol kas... didelio... na, kažkokių tai *ekstra* tikrai nesijaučia, mat, kaip sakiau, Lietuva irgi dalyvavo tam bandomajame tyrime atitinkama imtimi, tai viskas buvo pakankamai sėkmingai ir gerai. Kaip tik priešingai, ko gero, mes netgi dalyvaujant 2018 metų klausimyne, buvo dalis mokytojų, kurie susidūrė su IT problemomis pildant klausimyną. Tai dabar jokių problemų nebuvo ir viskas vyko gerokai sklandžiau. Tai reiškia, mokytojai IT srityje tikrai yra pažengę į priekį per visas tas pandemijas ir

visus šituos mokymusis, ir aprūpinti yra geriau technologijomis, nes, na, didžioji dalis mokytojų vis dėlto atsakinėja savo darbo vietoje į klausimus. Vienetai turbūt, kurie tą daro iš namų prisijungdami. Čia dėl to gal ir saugumo jausmas, kad žinot, kai čia pat yra kolega, kuris, jeigu kažkas tai užstrigs, tai pagelbės ir panašiai. Bent jau dėl pandemijos, tai tikrai ne. Mes galbūt labai griežtai viską vertinome ir panašiai, bet vis dėlto pakankamai sklandžiai, mokykla, mokyklos ir mokytojai pakankamai sklandžiai veikė. Aš nesakau, kad visos valstybės mastu... Valstybė ar pakankamai suteikė pagalbą? Šito neteigiu, net neturiu duomenų, bet, kad mokyklos ir mokytojai veikia kiek įmanoma efektyviau, toji situacijoj, tai tikrai taip. Tai, todėl nemanau. Dabar dėl karo, tai hm... Na, matyt, priklausys viskas nuo to, nuo tos karo eigos ir nuo tos visos situacijos. Kaip jinai, kaip viskas vystysis... Nes kol kas, tai turbūt, na, nėra kažkokių tai indikacijų, kad kažkas tai labai, labai darytų, galėtų daryti įtaką.

Garsiakalbis 1

Būtent mūsų šalyje, ar ne?

Garsiakalbis 2

Būtent mūsų šalyje, taip. Nors, nu, kaip sunku pasakyti, nes, pavyzdžiui, turim mes dabar pakankamai, nu, kaip, nėra tai daug, bet vis dėlto tam tikra dalis Ukrainos mokytojų dabar yra švietimo sistemos dalis, Lietuvos švietimo sistemos dalis. Dirba mokyklose ir, pavyzdžiui, jie irgi klausinėjo, jeigu jie pakliūs į apklausiamų mokyklų imtį – jie irgi dalyvaus. Tai vat, pavyzdžiui, gali būt kažkoks kitoks, vat, aspektas, nes tikrai pakankamai nemažas skaičius ukrainiečių mokytojų ieško darbo, mokytojo darbo, Lietuvoj.

Garsiakalbis 1

O gal žinote, kiek panašiai? Aišku, tikslius skaičiaus pasakyti, matyt, labai sunku, bet preliminariai, maždaug kiek ukrainiečių mokytojų dirba dabar Lietuvos mokyklose?

Garsiakalbis 2

Šitokių duomenų neturiu, nes tai yra jau susiję su asmens duomenų apsauga ir mes tiesiog nelabai galime rinkti duomenis. Jeigu jie atitinka visus reikalavimus, mes apie pilietybę klausinėti asmenų negalime.

Garsiakalbis 1

Bet tikrai tokių mokytojų yra ne dešimt ir tikriausiai ne dvidešimt?

Garsiakalbis 2

Yra, tikrai, tikrai yra. Tikrai yra, pati žinau, pažįstu. Mano bičiulė mokyklos direktorė, yra jinai priėmus yra 2 anglų kalbos mokytojas ir vieną pradinį klasių mokytoja, nes yra vaikų, kurie mokosi, na, kurie pradinukai yra kaip tik ukrainiečiai. Ir labai puikiai dirba.

Garsiakalbis 1

Puiku. Tai, kitas klausimas, tai, kaip manote, ar būtų tikslinga EBPO TALIS tyrimą pildyti aukštesniais ISCED lygiais? Tai įtraukiant būtent profesinių mokyklų mokytojus.

Garsiakalbis 2

Profesinių mokyklų mokytojai pakliūva, jeigu jie yra toje atsitiktinėje imtyje. Tai yra, nepasakysiu, negaliu komentuoti, bet imtis suformuluojam ne mes. Mes pateikiame sąrašą organizacijoms tarptautinėms, kurios vykdo su mokyklom ir mokinių amžiumi ir... Kokių būdu? Negaliu pakomentuoti, nes nežinau. Jie turi savo metodikas, paima imtį ir tikrai pakliūva. Jeigu mes, kaip Lietuva, dalyvautume aukštesnio lygmens ISCED 3 tyrime TALIS, nes yra galimybė dalyvauti ISCED 1 arba ISCED 3, arba vienam, arba kitam, arba abejuose, tai tada, aišku, žymiai daugiau ir profesinių mokyklų, daugiau pakliūtų mokytojų, matyt. Tokia galimybė yra, tačiau, kaip jau minėjau, viena iš problemų, kad mes net turėdami labai dideles duomenų bazes, net šitų duomenų bazių neišnaudojame. Tai išleisti pinigus vien tam, kad dalyvautume ir ne panaudotume? Tai yra tikrai nėra tikslinga.

Garsiakalbis 1

Bet jeigu, sakykim, jeigu būtų mūsų turimi ištekliai išnaudojami tinkamai, galbūt ir būtų poreikis pildyti papildomai?

Garsiakalbis 2

Negaliu pasakyti, nes su ISCED 3 dabar... Na, toks rimtesnis tyrimas bus atliekamas TALIS lygmeniu pirmą kartą. Pasižiūrėsim, kokie bus duomenys, nes ne paslaptis, kad ne visi tie lydimieji tyrimai TALIS yra pakankamai sėkmingi. Šalys, dalyvavusios tuose papildomuose moduluose, ne visada patenkintos jos. Na, vienos visai patenkintos, bet yra nemažai, kurios tikrai kritiškai atsiliepė. Aš nesakau, kad blogai tikrai ne, bet gana kritiškai, kad per mažai dėmesio ten, arba, per mažai duomenų, arba tokia per daug paviršutinė analizė. Nes žinot, kai jau yra pagrindinis tyrimas, su ta ISCED 2, tai ten išanalizuoja visais kampais. Ten vis tiek yra toks dėmesys, antrinis ir... Bet aišku, yra šalys, kurios, pavyzdžiui, atlieka kažkokias reformas, arba rengiasi kažkokiai reformai, ar ne? Tai jie tada būtinai daro, na, tokią detalesnę analizę atitinkamų lygmeniu arba ISECD 1 arba ISCED 3. Yra, yra, pavyzdžiui, dabar, va sakysim, ikimokyklinio ugdymo reformų pakankamai daug yra šalyse ir tas vadinamas ECC. Labai brangus tyrimas, nes tai yra, įsivaizduokit, kad tai yra vis dėlto darželinukai

ar ne? Jie negali nei pildyti klausimynų nei jiems užduočių negali duoti. Tai yra stebėjimas, veikla, ir yra samdomos didelės grupės žmonių, kurie stebi ir žymi ką jie veikia, kaip jie veikia, nu vietoj klausimynų. Tai yra labai brangūs tyrimai. Bet vis dėlto šalys ryžtasi net ir tokiems brangiems tyrimams, bet tas tyrimas netgi šiek tiek išsiplės, man rodos, šitam cikle, nes na... Juk moksliskai vis įrodyta edukologijos mokslo, kad pamatas visam švietimo visai sėkmei ir mokymosi sėkmei yra, vis dėl to, ankstyvajame ugdyme. Ir dėl to, kai kurios šalys, kurios, na, rengiasi daryti vienokius ar kitokius pokyčius, tikrai šitame tyrime dalyvaus.

Garsiakalbis 1

Dabar, sakykim, ne, tokie su tiesiogiai su TALIS tyrimu susiję klausimai. Tai kokios jums yra žinomos priemonės, kurios yra taikomos šalyje, kad mažėtų mokyklų vadovų ir pedagogų amžiaus vidurkis?

Garsiakalbis 2

Na, tai mano failas yra vadovai... Aš tai kada apie mokytojus aš žinau daugiau iš tokio. Na, kaip tai... kai ką žinau, galiu pasakyt savo nuomonę, iš to, ką aš žinau, bet tai nebūtinai yra viskas visiškai jau. Mokytojų... Pavyzdžiui, priemonės. Tai yra aišku, irgi yra keletas. Tai yra pirmiausia, skatinimas mokytojų, įgyti dvigubas specialybes. Nes, kur yra problema, kad jauni mokytojai, na, nelabai gali ateiti dažnai dėl to, kad nesusidaro pakankami krūviai mokykloje. Tai tada skatinant ypač jaunus, nes vyresnio amžiaus žmonės, vis dėlto retai ryžtasi įgyti antrą specialybę. Na, vidutinio dar sakysim taip, bet jau vyresnio tai tikrai ne. Tai irgi vat, skatinimas ateiti. Kitas dalykas dar, kad, na, pakankamai daug ir rimtų yra diskusijų pradėta, kad, na, žmonės galėtų lengviau ateiti į mokytojo profesiją. Tai nereiškia, kad nereikia išsilavinimo, tai nereiškia, kad nereikia pedagogų kvalifikacijos, bet tiesiog, kad žmogus baigęs nebūtinai mokytojų rengimo programą, kad galėtų ateiti ir kuo dažniau į mokyklą. Tai su mokytojais vat sakyčiau, šitas dalykas.

Garsiakalbis 1

Taip pat turiu klausimą...

Garsiakalbis 2

Mentorystė dar tiesa, mentorystė, kurią dabar įvedam...

Garsiakalbis 1

Taip, apie mentorystę dar irgi pašnekėsiu, nes turiu atskirą klausimą. Tai sekantis klausimas, galbūt būtų, kokių pagrindinių principų siekiama laikytis, ruošiant tuos būsimus šalies mokytojus ir sakykim, na, ruošiant mokyklų vadovus. Aišku, vadovo taip nepaimsi ir neparuoši. Jisai, sakykim, vystosi, „gimsta“ per laiką tai... Gal tada ties mokytojais...

Garsiakalbis 2

Mokytojų, ko gero... Yra pedagogų rengimo reglamentas. Ir vis dėl to yra ir pedagogų rengimo reglamentas ir mokslo, ir studijų įstatymas nustato, kad vis dėlto studijų programos yra aukštosios mokyklos kompetencija. Ir mes neturim, ne tik ministerija, bet daugiau niekas, išskyrus aukštąją mokyklą, negali daryti didesnės įtakos, negu tai yra nustatyta būtent pedagogų rengimo reglamente. Kas yra iš tikrųjų... Vis dėl to stebint pokyčius ir mokytojų rengime, kiek aš matau, tai vis dėl to yra didelis poslinkis ir noras aukštųjų mokyklų suteikti būsimiems mokytojams, bet tiesą sakant, ne tik mokytojams, bet ir kitų kai kurių grupių rengiamiems studentams, praktikos, nes, reikia pripažinti, Gėtė sakė, kad teorija – žmogaus sausa šaka. Ir vien teorinės žinios nieko gero neduoda. Beje, yra kalbantis su, na, dabar neįvardysiu šalių, TALIS tyrimai, kurie dalyvavo ir kurie turėjo kaip tik modulį apie mokytojų pasirengimą, nes jie pakankamai turi jaunų mokytojų. Mes negalim dalyvaut... Mes labai norėjome dalyvauti, bet deja, nesurenkame imties patikimos, kad galėtume daryti išvadas. Tai jų pastebėjimas toks ir jie planuoja daryti tą detalesnę analizę, kad tu, šalių tu studijų programų, kur mokytojai yra rengiami, na, pakankamai daug teorijos gaunant, pavyzdžiui, pedagogikos istoriją, vienas iš tokių dar ten kai, kurių dalykų, tokių mokytojų sėkmingumas yra žymiai mažesnis, negu lyginant su kitais.

Garsiakalbis 1

Kurie, sakykim, turi daugiau praktikos?

Garsiakalbis 2

Kurie turi daugiau praktikos, Kurie turi, vienas elementas, pavyzdžiui, bet čia sakau, tarptautiniai tyrimai pas mus... Lietuvoj tokių tyrimų neturim, kad skirtingose įstaigose praktiką atlikti, nes pas mus, vis dėl to, dažnai yra praktika viena arba dvi ir jos labai dažnai toj pačioj įstaigoj būna atliekamos.

Garsiakalbis 1

Ypač, jeigu žmogus ten jau dirba, tai įstaiga yra dažniausiai nekeičiama.

Garsiakalbis 2

Taip, ir tada jisai nemato ir suprantat, jeigu jis gerai pakliuvo į pakankamai sėkmingą įstaigą... O jeigu ne, tai jam ir susiformuoja visas, na, įvaizdis, jo ir mentalitete susiformuoja tas vaizdinys paties darbo nu, toks, nu, nekoks. Tai čia apie mokytojus. Apie vadovus, tai, vadovus... Reikia pripažinti, kad nuo 2011 metų Lietuva nuosekliai pradeda daryti pastangas, rengti vadovus švietimo įstaigų. Taip, 2011 metais buvo patvirtinti kvalifikaciniai reikalavimai švietimo įstaigų vadovams ir nustatytos kompetencijos, kurios yra vertinamos ir dabar, įtvirtinta net įstatyme, kad prieš tapdamas vadovu,

vadovas, na, turi įsivertinti kompetencijas ir ne bet kuris gali ateiti. Tikrai tas, kuris turi bent jau tam tikrą lygmenį kompetencijų. Tai yra labai didelis žingsnis. Taip, buvo padarytas 2011 metais, tačiau, matyt, to nepakanka ir va, Italijoje tyrimo 2018 metų TALIS tyrimų duomenimis, kadangi Lietuvos vadovai, na, pakankamai nedaug jų yra gavę įvadinius ar bet kokius mokymus – tikslingus, susijusius su lyderyste, arba vadyba tai... Ėmėmės rimtų priemonių ir nuo šito rudens sudaromos galimybės įgyti net ir magistro laipsnį, studijuojant vadybą ir lyderystę.

Garsiakalbis 1

Mhm, supratau. Tai dabar pakalbėkim apie mentorystę būtent.

Garsiakalbis 2

Taip klausau, koks ten klausimas?

Garsiakalbis 1

Tai, kokie galimi veiksniai riboja didesnę mentorystės programos prieinamumą naujiems mokytojams? Nes, sakykim, tų mentorių naujai pabaigusiams mokytojam, atėjusiam į stažuotę, sakykim, mokykloje tą pirmąją... Jų trūksta...

Garsiakalbis 2

Tai... Šiaip jau nu, kaip, turbūt pagrindinė problema yra ta, kad vis dėl to yra ne iki galo susitarta ir suderinta su profsąjungomis netgi, kad tai yra darbas ir čia ir yra problema. Visi užsienio ekspertai sako, kad mentorystė yra sėkminga, tikrai tada, jeigu tai žmogus daro iš idėjos. Kad mentorius būtų tas žmogus, kuris tikrai norėtų padėti kitam žmogui ir tada jau čia lemia ne pinigai. Lietuvoje vis dėl to nežiūrint to, kad ten ir kyla atlyginimai žmonių ir visa kita, vis dėl to pakankamai atlygis yra pakankamai toks, na, reikšmingas dar veiksnys. Tai čia yra viena problema, bet jinai yra tikrai ne pagrindinė. Pagrindinė turbūt yra, aš manyčiau ta, kad nėra pakankamai įsisąmoninta, kad tai yra reikalinga. Lietuvos mokytojai daug, na, pakankamai didelė dalis mokytojų yra rengta toje tarybinėje sistemoje, kai mokytojas bijojo, kad pas jį kažkas į klasę ateitų. Jisai yra visažinis. Ir pasižiūrėkit, netgi apie pandemiją, kiek žmonių net ir paliko mokyklą dėl to, kad kažkas tai mato, ką jisai veikia pamokoj. Tai vat šitas vat dalykas... O ką reiškia mentorius? Tai yra, kad tu atiduodi viską, ką tu žinai ir tam žmogui nebereiks klaidžiot. Tai yra vertybė, kurią labai saugo mokytojai. Tai, aš pati dirbau mokykloje, kiek aš... Beveik 20 metų ir tą puikiai prisimenu. Tą puikiai prisimenu. Vat ir sakysim, net mūsų mokykloje buvo žmonių, kurie tikrai mielai ir dalinosi, ir patirtimi ir buvom mes grupės ir taip toliau tenai. Bet buvo tokių, kurių, na, su kuriais niekas nenorėjo dalintis, ir jie niekuo nesidalina. Tai vat, mentorystės, vat grynai mentalitetas – nuostata. Jeigu tai yra nuostatų pakeitimas, o tai yra labai

sudėtinga, nes vis dėl to, tai yra konkurencijos įrankis. Mano gebėjimai yra mano konkurenciniai įrankiai.

Garsiakalbis 1

Taip, nes kiekvienas mokytojas turi savo, sakykim, sistemą susigalvoja sau kažkokius tai patogiausius, geriausius, taip sakant, *most efficient* būdus, kaip dirbti ir jam na... iš dalies aš tikiu, yra ir gaila. Bet ar čia gali būti, sakykim, tas mentorystės programos toks, sakykim, žemas prieinamumas susijęs ir su tuo, kad didžioji dalis Lietuvos mokytojų yra 50 plus metų grupėje ir, sakykim, jau nebenori su tuo jaunimu dalintis?

Garsiakalbis 2

Ne, žinokit šitas nelabai. Prieš keletą metų, dabar jau nepasakysiu, kuriais tai buvo... Apie kokius 2005 matyt metus, nacionalinių mokinių pasiekimų tyrimų rėmuose mes bandėm skaičiuoti mokyklų pridėtinę vertę, ir ne tik mokyklų pridėtinę vertę, bet dar ir būdus. Na, reiškia, kas sukurtų palankesnę atmosferą. Tai žinokit, na tikrai nemanau, remiantis tais duomenimis, kad taip yra. Bet būtent 50 mečiai yra, pagal va tuos duomenis mūsų tada gautus, jie yra labiausiai linkę dalintis. Bent jau buvo. Ir jų rezultatai yra geriausi. Bet sakau, vėlgi tas pats – jeigu tas 50 metis ir kad linkęs, bet jeigu jisai jaučia ryškią konkurencinę aplinką, jisai tada nesidalins. Prisiminkim, kad dabar konkurencinės aplinkos nėra – mokytojų trūksta visur. Ir ne tik Lietuvoj, ta prasme, absoliučiai visur trūksta, visam pasauliui *žiauriai* trūksta mokytojų. Yra šalių, kurie jau leidžia dirbti bet kam, tik teistus negalima, pedofilų ir taip toliau, ir taip toliau. Čia yra pagal vaiko teisių apsaugos įstatymą Lietuvoj. Bet daugiau tai yra, jeigu žmogus bent jau skaityt, rašyt moka, prašau gali eiti į mokyklą, nes tikrai mokytojų trūksta. Tai sakau, konkurencijos, kadangi dabar nėra, tikiu, tikiuosi, kad nuostatos keisis. Be to, na įsivaizduokim, jeigu Lietuvoj jaunų mokytojų ateinančių, kuriems reikėtų mentoriaus pagalbos... Per metus ateina į mokyklą 100 maždaug žmonių... Ar 100 žmonių, Lietuvoj iš 38 tūkstančių mokytojų negalima surasti mentorių? Tikrai galima. Tai tikrai nebus problema. Tai čia yra, sakau, čia yra daugiau problema ta, kad yra, na, tiesiog nenoras dažnai.

Garsiakalbis 1

Taip, tai grįžtant prie TALIS 2008 ir 2018 metų rezultatų, vienas iš aspektų tarp profesinio tobulėjimo mokymų mokytojams, buvo tai, kad mokymai, skirti dirbti daugiakultūroje arba daugiakalbėje aplinkoje buvo, sakykim, neįdomūs, nereikalingi, nebūtini mokytojų būtent balsu. O skirti informacinių komunikacinių technologijų lavinimui, buvo kaip tik labai populiarūs ir mokytojai jų labai norėjo. Tai, remiantis šių dienų aktualijoms, kaip manote, kurie tie profesinio tobulinimosi mokymai šalyje sulauktų didesnio populiarumo? Ar vis dėl to informacinių komunikacinių technologijų, ar galbūt jau daugiakalbiškumo, daugiakultūriškumo aplinkoje darbo mokymai?

Garsiakalbis 2

Vis dėlto turbūt jie vis dar IT, manau. Dėl kelių priežasčių. Pirmiausia, net ir migrantų krizės atveju ir ne tik tai su Ukraina, nes prisiminkim ir prieš tai buvusią migrantų krizę, ar ne...

Garsiakalbis 1

Taip, taip.

Garsiakalbis 2

Tai mokiniai ir vaikai iš tokių šeimų, kurie ateina būtent į mokyklas, eina į mokyklą, tikrai eina ne į visas, ir todėl tie mokytojai, kurie susiduria su šiais mokiniais, kol kas Lietuvoj procentas yra labai nedidelis, todėl jų balsas vat ir ne nulemia. O IT reikia absoliučiai visiems. Tai, todėl vat ir yra juo labiau, kad dabar ugdymo turinys ir tas skaitmeninis ugdymo turinys, ir vadovėlių gi planuojama, kad nebus, bus tik tai informacija šitoje elektroninėje erdvėje ir kiti dalykai. Galų gale, gebėjimas, na, vyresnio amžiaus žmogui naršyti internete, rasti reikalingą informaciją, atsirinkti ją, išsiversti yra žymiai aktualiau ir aš manau, pavyzdžiui, kad net užsienio kalbų mokymasis mokytojams, kad jie galėtų bent jau anglų kalba gerai valdyti, manau, kad gali nukonkuruoti net kultūrinius šituos, visus su daugiakultūrine aplinka susijusius mokymus. Nes dar neįsisąmoninta žinokit, kaip yra, nors tas yra visai natūralu, kol žmogus nesusiduria su problema, jisai net nebando, na, grynai iš pragmatinių tikslų, labai dažnai nebando net jų spręsti. Net ne tik tai, pavyzdžiui, su daugiakultūriškumu. Prisiminkim, galų gale, ir su lyčių problematika ar ne... Arba, ten sakysim su specialiu, netgi vat paradoksas ar ne, dabar gi jau tikrai visi girdi absoliučiai, kad „įtraukusis ugdymas, įtraukusis ugdymas“... Apie įtraukųjį ugdymą yra kalbama ir dokumentai yra ruošiami. Aš jau bijau pameluot net, kiek, nu... Gerą dešimtmetį. Bet kol nebuvo įrašyta į įstatymą, kad vis dėl to jūs visi privalot, tai iš viso apie tai net nebuvo kalbama. Tarsi to net nebūtų buvę. Nors viskas yra: ir specialistai, ir programos, ir visas įtraukusis, ir egzamino pritaikymas ir kas tiktai ne nepasakysit, viskas. Visa tai buvo seniai buvo. Bet dabar tiesiog, nu, nebėra kur trauktis yra įstatymas. Taip, kad čia yra grynai vat, kol tu pats nesusiduri su tuo, tokio pasirengimo išsamesnio, nusako grynai dėl pragmatinių dalykų. Na, žmonės pakankamai retai pradeda domėtis. Natūralu, aš prisimenu, vat sakysim tokį nelabai seną pokalbį su specialiste, kuri dirba mokykloj ten pakankamai daug, yra vaikų specialiųjų poreikių. Na, tas pokalbis buvo ten truputį ne nemalonus, sakysim taip, ar ne... Paklausus apie berniuką, kuris, na, autizmo spektro sutrikimą turi, sakom, bet tai gi jų specialiai su autizmo spektro sutrikimais vaikų turbūt neturėjo, sakė „Aš iki to laiko neturėjau. Aš turėjau daugiausiai su judesio korekcija, ten su klausos negalia, ten dar su kažkuo, bet niekad neturėjau autistų.“. Ir žmogus tiesiog... tikrai normaliai gerai dirbantis, bet niekada nesidomėjo. Kai jinai gavo tą mokinį, jinai pradėjo domėtis, bet vis dėl to, jinai mokosi kartu su tuo mokiniu. Taip, jau tada būna sėkmių, būna nesėkmių, kai tu mokaisi kartu su juo.

Garsiakalbis 1

Nes kiekvienas atvejis dar plius yra skirtingas, individualus, nėra netgi to autizmo spektro sutrikimų vienetų vaikų...

Garsiakalbis 2

Taip, tai va. Tai va čia lygiai taip pat ir su tuo multikultūriškumu, bet, pavyzdžiui, sakysim tokiam Vilniaus rajone arba Vilniuje tai nekelia problemų, nes net ir mokymų tokių yra, nes ten tiesiog koncentracija didžiausia. Čia yra visą laiką poreikis vienoks, ar kitoks, didesnis, ar mažesnis, bet kitur, kur ten niekad gyvenime neatvažiuos į kažkokį nedidelį miestuką, kaimuką Lietuvos užkampį.

Garsiakalbis 1

Nes dabar, sakykim, tų ukrainiečių vaikų, mes vis tiek didžioji dalis. Dabar pas mus, sakykim, užsieniečių, jau ne tie migrantai, kurie buvo pirminė ta krizė, bet dabar ukrainiečiai, jų vis tiek yra didesnis procentas. Tai jie dabar bus plius minus pasiskirstyti per visą Lietuvą. Aišku, didžiausia koncentracija yra didžiuosiuose miestuose, bet jų, sakykim, bus ir mažesniuose miesteliuose, nes jie buvo paskirstyti.

Garsiakalbis 2

Jie yra, jie gyvena, bet mokyklos tikrai nėra pasirengusios priimti jų. Dėl daugybės priežasčių: mokytojų nėra, netgi pasakysim, vat, jaunesni mokytojai, jie net nesusikalba, nes ukrainiečiai. Deja, pripažinkim, kad jie kalba rusiškai ir ukrainietišškai. Anglų kalba arba kuria kita galėtų dalis žmonių susikalbėti...

Garsiakalbis 1

...Didžioji dalis nekalba?

Garsiakalbis 2

...Ir nekalba, ir todėl ir jų judėjimas yra apribotas ir jų integracija, irgi yra apribota. Lygiai taip pat ir mūsų, pavyzdžiui, jaunoji mūsų karta nekalba rusiškai, o šiuo atveju nu tikrai, pagalba būtų rusų kalbos mokėjimas. Tiktai tiek, nieko nesakau, kad reikia mokytis rusų kalbą.

Garsiakalbis 1

Būtų galima, aišku, integruoti ir tuos mokytojus, kurie, sakykim, moko rusų kalbą, bet kad tų pačių labai trūksta.

Garsiakalbis 3

Taip, taip, taip.

Garsiakalbis 1

Ypač rajonuose, kai dar didžioji dalis rusų kalbos mokytojų dirba jau pensinio amžiaus, kurie jau seniai turėjo būti pensijoje. Taip... Tai dabar skambioji frazė „mokytojo profesijos prestižas“ ir klausimas... Iš, sakykim, mano tokios aplinkos, su mokytojais kalbėjimo susidarytas toks vaizdas, kad mokytojo profesijos prestižiškumas auga tolygiai su mokytojo atlyginimu. Tai ar galėtumėte patvirtinti ar paneigti šį teiginį?

Garsiakalbis 2

Tiktai paneigti. Nėra jokių duomenų, kad tai yra susiję dalykai. Tai yra mokytojų nuomonė, jų pačių. Aš ją gerbiu, jie taip įsivaizduoja, bet faktų tokių jokių nėra. Juo labiau, kad žiūrėkit, ką tai reiškia... Prestižas reiškia, kad visuomenė vertina profesiją. Ir jaučia, kad jinai yra reikalinga. Kur šitam vertinimo ir jautimo, kad ji yra reikalinga kontekste yra atlyginimas?

Garsiakalbis 1

Jie tikriausiai galvoja, kad būtent atlyginimas figūruoja taip, kad vis tiek visuomenė daugiau gerbia žmones, kurie daugiau uždirba ir atrodo, kad tas darbas, už kurį yra daugiau mokama, turėtų būti daugiau vertinamas čia jie taip verčia, čia aš perduodu tai, kas man buvo sakyta.

Garsiakalbis 2

Taip... Čia yra būtent tas toks pakankamai stereotipinis, tipiškas požiūris. Tačiau yra dar vienas niuansas. Profesijos prestižą formuoja patys profesijos atstovai. Gal galite įvardinti nors vieną pavyzdį, kada mokytojų profesijos atstovai formuotų pozityvų požiūrį į savo profesiją, savo kolegas? Bet ne priešingai.

Garsiakalbis 1

Na, galima suskaičiuoti tik ant rankos pirštų.

Garsiakalbis 2

Tad apie ką aš kalbu... Ir šitą dalyką, beje, bakstelėjo man ne kas kitas prieš porą metų, o žurnalistų sąjungos pirmininkas. „Ar tu matei kada nors, žurnalistas turi taip prisidirbti, kad jį tada pasmerktų žurnalistai...“ sako, „...o jūs lipate ant ešafoto vienas paskui kitą“. Kaip įrodyti, kad ar kolega negeras arba visi aplinkui negerai, aš vienas tobulas. Medikas, jūs girdėjot, kad medikas kur nors koneveiktų kitus medikus, net gi būna gi ir tragiškų atvejų, ar ne? Nutyli, taip, klaida, taip, nuovargis, taip, visko pasitaiko. Diplomatiškai, bet niekada nebus, kad jis kaltas ten ir taip toliau, net jeigu jis ir kaltas.

Teisėjai tas pats, policininkai tas pats. Pažiūrėkit, kiek visokių korupcijos atvejų ir viską. Mane išskėlė, bet viskas, bet nėra jokių kitų policininkų komentarų. Štai jums ir elementariausiai prestižas.

Garsiakalbis 1

Tai, kaip patys jie apie save galvoja, sakykim, tokį vaizdą mes ir turim, kuris yra sukuriamas.

Garsiakalbis 2

Taip, taip aišku, sakau, nepaneigs, jeigu žmonės galvoja, kad jų prestižui reikia didesnio atlyginimo. Tas buvo įvardinta prieš keletą metų. Ministerija tada padarė daug žingsnių, kad iš tikrųjų mokytojų atlyginimai kiltų. Taip, jie nekyla taip pat greitai, kaip dabar infliacija vystosi, bet tai yra nu kaip ekonomikos problema. Jie nespėja pasivyti tos infliacijos augančios, bet kitiems tai net nekyla. Kultūros darbuotojai vargšai tai atsilikę, jau nori visi ateiti į mokyklą dirbti, bet kad jie išsilavinimo neturi, tai va...

Garsiakalbis 1

Tikrai taip tai. Profesinis nuovargis irgi yra tikrai didelė problema tarp Lietuvos mokytojų ir TALIS tyrime paskutiniam tai buvo įvardinta labai aiškiai, nes net 30 proc. mokytojų iki penkiasdešimties metų per artimiausius 5 metus išreiškė norą palikti mokytojo profesiją apskritai. Gal žinote, kokie veiksmai šiuo metu yra atliekami, siekiant sumažinti tą šalies mokytojų profesinį nuovargį, kad tie skaičiai šiek tiek pagerėtų ateinančiais metais?

Garsiakalbis 2

Tai yra labai rimta problema ir tai yra susiję su pačia tiesiog mokytojo profesija. Mokytojas negali atsipalaiduoti niekada ir visuomenė vystosi, ir mokytojas negali atsilikti nuo visuomenės. Vadinasi, jisai nuolatinais yra įtampoj ir na tie, kurie sako, kad įmanoma išspręsti šią problemą, tai yra na... labai dideli optimistai švelniai tariant. Bet, aišku, žingsnių yra daroma, pirmiausia peržiūri ir dabar vat ir pradeda diskutuoti ir su profesinėms sąjungoms vadovu. Kiek mokytojų, kiek žinau, bus pradėtos derybos dėl mokytojų darbo krūvio sandaros peržiūros, nes dabar vis dėlto pamokų ir pasirengimas pamokoms yra na santykis galėtų būti kitoks. Bent jau kai kurie profesinių sąjungų atstovai tikrai pagrindžia ir turi savo argumentų. Reikia, nu, tiesiog reikia išklausti žmones. Tai čia yra vienas niuansas. 2 niuansas, vis dėlto reikia pripažinti, kad labai netolygus mokyklų tinklas Lietuvoj, ką lemia savivaldybės ir yra mokyklėlių, kur ten dirba vos su keliais vaikais. Bet tie vaikai yra labai sudėtingi už tai, kad jeigu tėvai tų vaikų neišlaikys mokytojas, vadinasi, jisai, na tiesiog bus uždaryta, jisai neteks darbo. Tai yra mažoje mokykloje, vienas įtampa didelėje mokykloje yra kita įtampa, o tai yra kad didelėse mokyklose. Vaikų yra kai kuriose po 30 ir daugiau, klasėse, tai vadinasi krūvis, kai tu turi reaguoti į 30 vaikų na ir norus, ir poreikius, ir galimybes... Vėlgi išauga krūvis labai

didelis, jau nekalbu apie tų sąsiuvinį taisymus. Kai kurių dalykų mokytojams ir ten taip toliau ir panašiai. Kitas dalykas, kad yra dabar na vienas. Manau aspektas pamirštas ir tas vis dažniau nustemba viešai, kad, na, šeima nebeturi pareigų. Šeima neprisiima jokios atsakomybės už savo vaikų ugdymą.

Garsiakalbis 1

Taip, tai, jeigu vaikas ateina į mokyklą, reiškia yra mokytojas, kuris jį visko išmokys, ir tėvai kratosi bet kokios atsakomybės.

Garsiakalbis 2

Taip, tai vat šita čia yra labai, labai rimta problema ir jie gali, nes kalbantis su mokytojais, taip ir yra, sako man vaikai ne problema. Man problema vaikų tėvai. Ir tas yra tiesa, juo labiau, kad jeigu prisimintume savo studijų programas ir su mokytojais dažnai kalbantis ir aukštosiose mokyklose beveik, nesu tikra, gal dabar yra kažkas pasikeitę, net tokios disciplinos, kaip dirbti su tėvais pedagoginių studijų programose nėra. Nes andragogika, tai yra ne pedagogika. Dirbti su tėvais reikia mokėti. Tie patys suomiai, kurių rezultatai geri, tas pats Singapūras, kur ten iš viso yra kita kultūra ir ten yra pagarba mokytojas...

Garsiakalbis 1

Labai gerbiama profesija pagal tyrimą...

Garsiakalbis 2

Taip, reiškia jau net ir jie patiria įtampą dirbdami su tėvais, tai įsivaizduokim, kai mes neturim pasirengimo, neturim galimybių mokytojo rengti to. Ir dar nuostatos...

Garsiakalbis 1

O tai sakykim, gal būtų galima vis tiek, kadangi, sakykim, tokio atskiro modulio „darbas su tėvais“, kaip ir minėjot, nėra, tai galbūt būtų galima integruoti, sakykim, vis tiek yra psichologijos kursas?

Garsiakalbis 2

Tai negaliu sakyti, kad nėra visai, bet vis dėlto yra per mažai, nes aš puikiai prisimenu, mano studijų metu net, nors aš baigiau nepedagoginį, aš baigiau Vilniaus Universitetą, bet mūsų pasirenkamas modulis buvo iš tikrųjų praktinė psichologija, va kaip tik, kaip sakot, būtent praktinė psichologija, kaip konkrečiai kalbėtis su žmogum su tokiu, su kitokiu, patiriančiu ten stresą ir panašiai. Ir va ten buvo labai tokių konkrečių, normalių patarimų ir aš dar vis po šiais dienai juos prisimenu. Bet nu čia suprantat, vėlgi mes grįžtame į pirmą klausimą... Tai yra aukštosios mokyklos atsakomybė. Ar iš

tikrųjų aukštoji mokykla įsivertina tai, ko reikia būsimajam specialistui, kuri jiniai rengia? Ar deja, kaip buvo ne taip seniai, net nevardinsiu, bet kai studijų programa buvo sudaroma pagal tai, ką dėstytojai nori dėstyti arba gali dėstyti. Tai čia irgi nu...

Garsiakalbis 1

O tai tas profesinis nuovargis, sakykim, vis tiek yra, taip pat plačiai skelbiama, kad mokytojas turi mokytis visą gyvenimą ir sako, kad tas mokytojas visada turi įtampos ir neturi kada atsipalaiduoti. Ar tai gali būti kažkiek susiję, kad mokytojas jaučiasi, sakykim, įpareigotas visada viską žinoti atsinaujinti savo žinias, pastoviai su naujausia informacija dirbti ir, kad jisai tiesiog, na, dėl to ir perdega ir atsiranda tas profesinis nuovargis nuo tų, sakykim, ir aukštų reikalavimų iš kitų: mokinių tėvai, mokyklų vadovai, sakykim, ir ta pati švietimo ministerija, dar sakykim ta aplinka spaudžia... Kiti mokytojai, konkurencija visa kita, tai tas startas, mokymasis, sakykim, visą gyvenimą jis... Tikrai nemanau, kad prideda teigiamą reikšmę.

Garsiakalbis 2

Ne tai vis tiek, mokymasis nori nenori, pati mokytojo profesija reiškia, kad tu turi būti pirmiau aukščiau, ar pažangos priekyje, nes nuo tavęs, nuo mokytojo priklauso, kokia bus ateityje inžinerija, kokia bus ateity ministrė, medicina, teisė ar dar kas nors... Nes mokytojas rengia būsimuosius žmones ir va čia ir yra problema, kad tiesiog pati profesija yra tokia. Ir taip yra visur, ir vat vienas dalykas, kas iš tikrųjų net tam pačiam TALIS tyrime yra, tai yra *resilience* angliškas terminas, nu atsparumas. Tai va čia yra psichologinio atsparumo nebuvimas arba nesugebėjimas racionaliai ir kažkaip, na, atsietai elgtis įtampos situacijose, tai yra, na, yra labai didelė problema. Ne be reikalo, kai kas mus pravardžiuoja, kad lietuviai yra Baltijos gruzinai. Karštakošiai, tuoj pat reaguoja emociškai.

Garsiakalbis 1

Taip, taip.

Garsiakalbis 2

Žinok nu, kaip aš pati puikiai prisimenu ir aš manau, kad daugelis mokytojų tą irgi pripažintų: pripažinti mokiniui, kad tu kažko nežinai, kad tau reikia pasižiūrėt, yra pakankamai sudėtinga. Bijant, kad tavo autoritetas nukentės... Mokytoju būti reikia tiek išradingam, kad pasakytum ne, aš nežinau, aš nemoku taip, kad išloštume, iš kad tu išloštume iš tos situacijos, kad tu nežinai. Nebijoti reikia pripažinti, kad kažko nežinai ir kad kartu jūs pasižiūrėsite, nes „pasižiūrime kartu su mokiniu“, ypač jeigu vyresnis. Tu pasižiūrėk, ir aš pasižiūrėsiu ir mes kartu paaškinsim visiems. Ir tai yra, tai yra tiesiog...

Garsiakalbis 1

...Vienas iš puikių sprendimo būdų, iš tikrųjų.

Garsiakalbis 2

Nu ir tas suveikia, bet tai reikia, vėlgi, grįžtant prie mokytojų perdegimo, tai reikia, kad žmogus sugebėtų adekvačiai reaguoti, jisai neturi būti per daug didelėje įtampoje. Taip, protingoj įtampoje, kaip aktorius sako aš, jeigu aš eičiau į sceną, nesijaudindamas, aš žinau, kad aš tada nu viskas man *pravalas* liaudiškai kalbant. Turi būti tam tikra logiška, nu, protinga įtampa, kuri palaiko tave tokiam budėjimo režime. Bet tai neturi būti stresas, va tas budėjimo režimas ir stresas yra jau skirtingi dalykai.

Garsiakalbis 1

Tikrai taip ir paskutinis klausimas tai, kaip manote, ar mokytojų profesinis bendradarbiavimas arba kolegialumas turi tiesioginį ryšį su mokytojų mobilumu?

Garsiakalbis 2

Su mobilumu nebūtinai. Nebūtinai, nes puikiausiai bendradarbiauti galima čia pat, šalia kolegų, su šalia esančiais kolegom gali būti bendradarbiavimas susijęs. Bet svarbiausia, kad jis vyktų. Faktas tas, kad žmonės, kurie yra linkę bendradarbiauti ir lengviau ryžtasi mobilumui, tai yra ir į kitą šalį, į kitą mokyklą, ir žymiai geriau išsprendžia problemas. Tai yra faktas.

Garsiakalbis 1

Taip tai klausimai baigėsi ačiū, jums, aišku, labai už atsakymus. Pasidalinote savo nuomone, savo patirtimi ir žiniomis.

Garsiakalbis 2

Nėr už ką... Ačiū, aš jums parašysiu suradus skaičiuką, kiek ten tų šalių taip pat planuoja dalyvauti.

Garsiakalbis 1

Gerai sutariam Ačiū jums labai už skirtą laiką ir geros likusios dienos.

Priedas nr. 5 Atsakymai į klausimyną anglų kalba

What are your responsibilities in conducting an OECD TALIS survey in your country?

To ensure the participation of Latvia in large-scale international assessments and surveys (OECD PISA, TALIS, PIAAC; IEA PIRLS, TIMSS, ICCS) the Ministry of Education and Science of the Republic of Latvia implements the European Structural Fund project "Participation in international education surveys". The participation of Latvia in OECD TALIS is ensured through this ESF project. The project team within the Ministry is responsible for implementation of the project's surveys and assessments. The project team ensures that all ESF rules and regulations are observed during the implementation of the project. Our team organizes a call for proposals for pedagogy and education science universities to select most appropriate institution to implement the survey, in this case - TALIS survey. The selected institution becomes the TALIS National Research Centre or National Research Manager. The cooperation agreement is signed between the Ministry and national research center. All international large-scale assessments and surveys mentioned above are financed through our project. Our team then supervise the work of national research manager and provide some support for researchers, i.e., sending invitation letters to schools to encourage the schools to participate in the survey since participation is not mandatory for them. We also help the researchers to organise dissemination conferences of survey results and organise other different data dissemination activities. Our aim is to make the survey results more accessible to education policy makers and other stakeholders (schools, education boards of local governments, teacher professional organizations, parent organizations, etc.).

How long have you been working with the OECD TALIS survey?

Actually our team works in the Ministry since 2016. The end date of the project is 31 December 2023. After that a new ESF project will be launched to ensure continuity of participation in international education surveys by means of the EU funds. Before the current project, the State Education Development Agency implemented the ESF project (2011-2015) that financed participation of Latvia in PISA 2015 and TALIS 2013 surveys.

Preparations are underway for the upcoming OECD TALIS study in 2024. What work has already been done to date to prepare for the survey in the country?

Our team at the Ministry has organised a call for proposals and selected national project manager for OECD TALIS 2024. We also prepared and submitted application to the European Education and Culture Executive Agency (EACEA) for the EU co-financing of annual international participation fees for TALIS 2024 programme.

Of the works listed in question 3, which do you consider to be the most important, without assessing the conduct of the study itself?

It is very important to select the right national research manager and to define clearly the results we expect from the researchers. There are of course technical guidelines and rules set by OECD for national research managers, but we define additionally also national aims for their work, for instance, we demand that young researchers (master and doctoral students) are involved to participate in the survey administration and in analysis of survey results. We also ask the researchers to cooperate with the Ministry in organising data presentations and dissemination events. The Ministry also encourages the researchers to cooperate with researchers from other education faculties, to share the results with them and to organise seminars on the use of international databases. Among the tasks of the national research manager is to carry out the secondary analysis of the data.

How has the global pandemic situation affected (or will affect) the conduct of the OECD TALIS survey in the country?

Hopefully it will not affect TALIS 2024 survey as it affected for instance PISA 2021/22 and PIAAC surveys.

What are the main differences in performance when comparing previous years' OECD TALIS surveys with the forthcoming survey in 2024?

Unfortunately, due to the fact that the TALIS survey has not yet taken place, we cannot comment on the nuances of this further. However, the survey will definitely be larger, with more participants, more teachers.

What are the 3 biggest challenges in conducting the OECD TALIS survey in your country?

From the point of view of the Ministry most challenging is an efficient use of TALIS results - it is important to translate TALIS findings into actionable policy aims and targets. There might not be any other important challenges but you should interview also the Institute of Educational Research colleagues for a better insight.

Based on your answer to question 8, how can these challenges be overcome?

The Ministry should find a better way how to use the results of education research. Policy-makers have to rise their awareness about TALIS data, making evidence driven and data informed decisions. For instance, our Education Development Guidelines 2021-2027 (a mid term strategy) has a resultative target based on TALIS data. This is one example how data can be used in education policy planning.

Do you think it would be appropriate to include higher ISCED levels (such as vocational school teachers) in the OECD TALIS survey? Please justify.

There are already TALIS (optional) modules offered by OECD for participating countries - module for upper secondary teachers' survey (as well as pre-primary teachers survey - Starting Strong Survey). As regards inclusion of vocational upper-secondary teachers in TALIS core survey, it may rise the participation fee for countries in the core survey. For now, countries may choose freely an additional (optional) survey modules for additional fee.

What measures are being taken in the country to reduce the average age of school leaders and teachers?

In order to encourage talented and motivated new teachers to enter schools and to address teacher shortages, the Ministry of Education and Science, in cooperation with universities and partners, developed recently a one-year teacher training programme. This is the first work-based tertiary training programme in Latvia. In designing the programme, universities took over the experience that has been proven abroad and has so far been offered in Latvia by the “Mission Possible” (the Latvian branch of Teach for All) - it is a work-based learning for those who have already completed higher education in a particular academic or professional field. Therefore these professionals already start their work at schools even during their teacher training process.

What are the key principles for preparing future teachers and school leaders in the country?

Key principle for preparing future teachers is that the knowledge and competences of teachers corresponds to the requirements of the standard of teacher profession: <https://registri.visc.gov.lv/profizglitiba/dokumenti/standarti/2017/PS-138.pdf> (in Latvian language). Knowledge and competencies of teachers must be such as to enable them to implement the requirements of educational standards in schools - the requirements of the standard of basic education and the standard of upper-secondary education.

What are the possible factors limiting the greater availability of the mentoring program for new teachers?

Insufficient awareness of school leadership about the importance of the mentoring programme is a limiting factor. Strong school leadership takes care about the new teachers and finds the way how to support them.

According to the current state of the country, which professional development training would become more popular among teachers: for the development of advanced ICT skills or for work in a multicultural / multilingual environment? Justify your opinion.

Two months ago the answer would be that the development of ICT skills is a priority for teachers. Now, with refugee children from Ukraine, these probably are skills to work in multilingual environment. Besides, majority of teachers, if not all teachers, have acquired various ICT skills during pandemic time, when teachers experienced extensive learning of ICT by doing.

What are the main elements you think will help to improve or maintain the resulting public attitude towards the prestige of the teaching profession?

The prestige of the teaching profession depends foremostly on teachers themselves. Teachers are main creators of the image of teaching profession. The Ministry's task is of course to provide all possible support to teachers. One of the main element of boosting prestige of the teaching profession is that the voices of the best and brightest teachers are heard in the society. Therefore it is the task of the Ministry to find best possible ways that the society can hear the voices of the best teachers - to appreciate them and to celebrate them.

The prestige of the teaching profession is growing in line with the salary of a teacher. Would you confirm or disprove this statement? Why?

Adequate salary is a necessary element but not a sufficient element of the picture. The representatives elected in the Parliament have a pretty high salary, but their prestige in the society (according to the public opinion pools) is inadequately low. So, basically there are other reasons making one profession a prestige one. Before the pandemic the salaries of nurses were relatively low too, as well as the prestige of the nurse profession. However, after society observed the heroic struggle of nurses during pandemic, attitudes towards the nursing profession could now change positively. Of course, nurses' salaries were also raised during the pandemic. Teachers' salaries must also increase, as must their competencies.

Due to attrition, a large part of the country's teachers plan to leave the profession in the next 5 years. Name what measures are currently being taken to reduce the attrition of teachers in the country?

A new model of teachers salary distribution is being developed by the Ministry and hopefully will be implemented starting from September 2022. It will stimulate the local governments to make their schools larger and stronger, and teachers who will work in larger schools will receive relatively higher salaries as well. It is not a secret that some teachers' salaries are low because the teacher cannot

work a full-time in her/his school, because there are not enough students in that school. Salaries of teachers working in larger schools are relatively higher, but in smaller schools teachers cannot get a full work-load that is 30 hours per week in Latvia now. These teachers work less than full work-load and their salaries are lower accordingly. The new salary distribution model will offer some solution of this problem.

What are the possible reasons for greater professional collaboration between teachers? Please share.

Main reasons would be mutual learning and mutual support among teachers. Peer-to-peer learning and sharing of educational tasks will help teachers to consolidate their efforts. Not only collaboration among teachers will be required but also collaboration of teachers with other professionals in local community.

What measures are currently being taken in your country to improve the reasons you mentioned in question 8?

Latvia is participating in an initiative of OECD Centre for Education Research and Innovation (CERI) on the sharing of information and mutual learning about the strengthening the impact of education research <https://www.oecd.org/education/ceri/education-research.htm> We believe that we can have an opportunity to learn from OECD expertise and from expertise of colleagues from other OECD countries on better use of education research (including TALIS data based research) for improvement of education policy-making and practice in Latvia.

Do you think that teacher professional cooperation / collegiality has a direct link to teacher mobility? Please argue.

This is a good question, thank you! Teacher openness to learning and to cooperation with colleagues may indeed have a positive impact on teacher mobility. If by mobility we mean international mobility as well then indeed contacts with colleagues abroad may facilitate international cooperation of schools and teachers.